

Leino Iida

Liikunta maahanmuuttajapoikien harrastamisen ja kotoutumisen kenttänä

Pro gradu

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Taide- ja taitopainotteinen luokanopettajakoulutus

2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Liikunta maahanmuuttajapoikien harrastamisen ja kotoutumisen kenttänä (Iida Leino)

Pro gradu tutkielma, 80 sivua, 9 liitesivua

Joulukuu 2018

Tämä pro gradu -tutkielma tehtiin kasvavan maahanmuuton synnyttämästä tarpeesta tutkia kotoutumista. Liikunnan ajatellaan edistävän kotoutumista ja sitä käytetään usein kotoutumisen välineenä. Tutkielman tarkoituksena oli selvittää, miten nuoret kuvaavat liikunnan ja erityisesti jalkapallon merkityksiä kotoutumiselle. Tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisesta ja kotoutumisesta sekä niiden vaikutuksista toisiinsa.

Tutkielman teoreettisena viitekehyksenä toimivat akkulturaatioteoria ja kotimainen kotoutumisen teoria. Kotoutumisen teorian käytäntöön vie laaja katsaus aiempaan tutkimukseen liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen. Maahanmuuttaja-käsitteen määritelmää problematisoidaan useista eri näkökulmista. Maahanmuuttaja-käsite on toisaalta kuvaava käsite muuttohistorian omaavasta henkilöstä, mutta myös yleistävä käsite, kun kyseessä on heterogeeninen ryhmä. Teoriaosassa käsitellään lisäksi liikuntasuhteen rakentumista, ihmisen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista ulottuvuutta, sekä maahanmuuttajalasten ja -nuorten liikunnan harrastamista.

Tutkielman kuusi teemahaastattelua on toteutettu yhteistyössä Oulun diakonissalaitoksen hallinnoiman ja STEA:n rahoittaman PAKU-hankkeen jalkapallojoukkueen kanssa. Haastateltavaksi saatiin kuusi joukkueessa pelaavaa monikulttuurisen taustan omaavaa pelaajaa, jotka olivat iältään 13–17-vuotiaita. Hanke voi käyttää tätä tutkielmaa raportissaan. Haastatteluja analysoitiin sisällönanalyysia hyödyntäen.

Liikunnan monipuolisuus todettiin tässä tutkielmassa erottavan ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien liikunnan harrastamista. Se voitiin yhdistää liikuntasuhteen kehittymiseen eri ympäristöissä. Yhdistävänä tekijänä harrastamisessa on liikuntasuhteen nykytila sille annettujen merkitysten, merkityksellisyyden ja perheen tuen kautta. Liikunnan mahdollisuus kotoutumiseen on todettu tässä ja aiemmassa tutkimuksessa välineelliseksi. Liikuntaan liitettävät kotoutumiseen vaikuttavat seikat jaettiin fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle tasolle. Aiempien tutkimusten tapaan tässä todettiin integraation olevan yleisin tapa kotoutua.

Avainsanat: maahanmuuttaja, liikunta, kotoutuminen, harrastaminen, ensimmäinen polvi, toinen polvi

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Maahanmuuttajat liikunnan kentällä.....	7
2.1	Maahanmuuttajuuden määrittelyä.....	12
2.2	Liikuntasuhde ja sen rakentuminen monikulttuurisesti.....	15
2.3	Liikunta osana psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia	18
3	Liikunta kotoutumisen kentällä	20
3.1	Akkulturaatioteoria	22
3.2	Monimuotoinen kotoutuminen	25
3.3	Liikunnan vaikutukset kotoutumiseen	28
4	Tutkimuksen toteutus	35
4.1	Tutkittavien kuvailu.....	37
4.2	Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineiston keruussa.....	38
4.3	Aineistolähtöisestä analyysistä teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin	41
4.4	Luotettavuus ja eettisyys tässä tutkielmassa	46
5	Tutkimustulokset.....	50
5.1	Ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisen erot ja yhtäläisyydet .	50
5.2	Liikunnan vaikutukset maahanmuuttajapoikien kotoutumiseen	54
5.3	Maahanmuuttajapoikien kotoutuminen	60
6	Johtopäätökset ja pohdinta.....	64
6.1	Liikuntasuhteen nykymuoto yhdistää ja rakentuminen erottaa.....	65
6.2	Liikunnan välineelliset hyödyt kotoutumiseen	68
6.3	Integroituen kotoutuminen.....	72
6.4	Jatkotutkimusaiheita	74
7	Lähteet.....	76
	Liitteet	81

1 Johdanto

On yksi vuoden 2018 heinäkuun kuumista kesäpäivistä, kun kävelen uuteen kotiini Helsingissä. Kerrostalomme vieressä oleva jalkapallokenttä on täynnä pelaavia lapsia. Isoon joukkoon mahtuu pelaajia sukupuoleen ja etniseen taustaan katsomatta. Ainoa, jota pelaajien taustat tuntuvat kiinnostavan, on minä. Pelaajien fokus on pallossa ja siinä, että he parhaansa mukaan auttavat omaa joukkuettaan saavuttamaan tavoitteensa pelissä. Havaintoni johtuvat tutkimusaiheestani, liikunnan vaikutuksista maahanmuuttajien kotoutumiseen. Tutkin aihetta jo kandidaatin tutkielmassa kiinnostuttuani siitä luokanopettajakoulutukseni interkulttuurinen kasvatus -kursilla. Ajattelen edessä häämöttävää pro gradu -tutkielmaani. Todistamalla liikunnan yhdistävää voimaa ruohonjuuritasolla varmistun aiheen tärkeydestä tutkimuksellisella tasolla. Voisiko tällainen omaehtoisesti koottu liikuntahetki olla esimerkki liikunnan mahdollisuudesta edistää kotoutumista?

Maahanmuuttajien kokonaismäärä on kasvanut Suomessa vasta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 5). Ikärakenteeltaan ryhmä on nuori (Opetusministeriö 2010, 9). 15–29-vuotiaista vieraskielisten osuus on jopa suurempi kuin ruotsinkielisten (Myllyniemi 2016, 12). Vuoden 2015 pakolaiskriisin myötä maahanmuuttajien määrä on kasvanut ennätyksellisen paljon. Sitä seurasi julkisen keskustelun polarisoituminen uhka- ja uhridiskurssien välille ehkä enemmän kuin koskaan. Maahan tulleiden lasten ei tule kuitenkaan olla uuden yhteiskunnallisen tilanteen haasteiden syytösten kohteena. He jatkavat olemistaan lapsina, joilla on korkeita toiveita tulevaisuudesta, sekä resursseja, joita ei tule hukata. (Kaukko 2015, 113.) Lasten ja nuorten tutkiminen on tärkeää ikärakenteen ja nuorissa nähtävän tulevaisuuden vuoksi.

Vuonna 2017 Suomen väestöstä 7 % eli noin 385 000 henkilöä oli ulkomaalaistaustaisia. Yli puolet heistä asuivat Uudellamaalla ja neljäsosa kaikista Helsingissä. (Tilastokeskus 2018.) Samana vuonna maahanmuuttajien määrä noin 200 000 asukkaan Oulussa oli noin 5500–7000 henkilöä (Oulun kaupunki 2018). Ensimmäisessä kappaleessa kuvailemani tilanne monikulttuurisuudesta onkin Helsingissä arkipäiväisempi, kuin Oulussa, jossa tein tutkimushaastattelut tätä tutkielmaa varten. Alueelta ei ole aiempaa tutkimusta liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen. Tutkimushaastattelujen paikka toimii kuitenkin vain taustamuuttujana, eikä sitä käsitellä tutkielmassa tarkemmin. On silti hyvä huomata sen olemassaolo. Vaikka aina tutkimuksessa ei määritellä tarkkaan sen tapahtumapaikkaa, ovat niin tehneet esimerkiksi Zacheus ym. (2012),

joiden tutkimus toteutettiin Turun alueella ja Latvala (2016), joka toteutti tutkimuksensa Vaasassa. Tämän lisäksi aiheesta löytyy kansainvälisiä tutkimuksia, joihin viitataan tämän tutkielman teoriaosassa. Pohjoista kontekstia monikulttuurisista aiheista edustaa esimerkiksi Kaukon (2015) väitöskirja turvapaikanhakijatyttöjen osallisuudesta.

Toiseen maahan muuttamista kuvaillaan stressiä aiheuttavaksi tapahtumaksi. Muuton jälkeisessä ellettävässä vieraassa kulttuurissa eivät välttämättä toimi vanhan yhteisön tavat, eivätkä normit ja arvot välttämättä ole samanlaisia. Myös vuorovaikutustilanteet aiheuttavat stressiä, kun omaa äidinkieltä ei voi käyttää. (Schubert 2013, 63–64.) Onnistuneen kotoutumisen tavoittelemisen onkin tärkeää niin yksilön näkökulmasta, mutta myös maahanmuuttajien määrän noustessa suvaitsemattomuuden sekä rasismien ja kielteisten asenteiden aiheuttamien ongelmien lisääntymisen vuoksi (Myrén 2003, 3). Onnistuneella kotoutumisella tukevalla toiminnalla voidaan minimoida maahanmuuttoon liittyviä uhkia (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 8). Liikunnan hyödyntäminen kotoutumisen välineenä on yleistä. Etenkin lapsille ja nuorille suunnattua tutkimusta on aiheesta kuitenkin vähän. Vielä vuoteen 2010 asti tutkimuksia maahanmuuttajien kotouttavasta liikunnasta ei ollut kuin kourallinen (Opetusministeriö 2010, 19) ja hankkeiden ulkopuolista tutkimusnäyttöä vähän (Pasanen & Laine 2017, 21). Pyrin vastaamaan tällä tutkielmalla osaltaan tähän tutkimukselliseen vajeeseen.

Tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä maahanmuuttajapoikien liikunnasta ja kotoutumisesta, sekä niiden vaikutuksista toisiinsa. Tavoitteeni on, että tutkielmaa voitaisiin hyödyntää monikulttuurisen liikunnan kentällä siten, että liikunnasta voitaisiin muodostaa kotoutumista edistävä väline. Tarkoitukseni on perehtyä syvällisesti siihen, mistä kotoutuminen koostuu ja siten selvittää, mikä suhde poikien liikuntakokemuksilla on ollut kotoutumisen osatekijöihin. Tarkoitukseni on myös verrata ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajia. Toteutan tämän aiemman tutkimuskirjallisuuden ja teorian referoinnin sekä kuuden teemahaastattelun synteesillä. Asetin tutkielmalle kolme tutkimuskysymystä, jotka ovat:

1. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisessa on?
2. Miten liikunta on vaikuttanut maahanmuuttajapoikien kotoutumiseen?
3. Miten maahanmuuttajapojat ovat kotoutuneet?

Tutkielman teoriaosassa hyödynnetään kandidaatin tutkielmaani Vapaa-ajan liikunta ja urheilu alaikäisen maahanmuuttajan kotoutumisessa (Leino 2017). Teoriaosassa tarkastelen maahanmuuttajien liikunnan erityispiirteitä ja syvennyn maahanmuuttaja-käsitteenmäärittelyyn. Tutkielman kannalta tärkeitä käsitteitä ovat ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttaja. Ensimmäisen polven maahanmuuttaja on tässä henkilö, joka on syntynyt muualla kuin Suomessa (Pasanen & Laine 2017, 5). Toisen polven maahanmuuttaja on henkilö, jonka toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt muualla kuin Suomessa, mutta joka itse on syntynyt Suomessa (Pasanen & Laine 2017, 5; Siljamäki 2017, 439; Väänänen ym. 2009, 14). Hän voi olla myös henkilö, joka on muuttanut ollessaan alle kuusivuotias (Berry ym. 2006, 307). Teemahaastatteluni koostuivat kolmen ensimmäisen ja kolmen toisen polven maahanmuuttajan haastatteluista. Toisen polven maahanmuuttajista kaksi oli maahanmuuttajien vanhemmille Suomessa syntyneitä ja yksi viisivuotiaana Suomeen muuttanut. Haastattelemani pojat pelasivat jalkapalloa Oulun diakonissalaitoksen hallinnoimassa ja STEA:n rahoittamassa PAKU-hankkeen jalkapallojoukkueessa.

Jatkan teoriaosaa määrittelemällä liikuntasuhteen länsimaisesta ja maahanmuuttajien näkökulmasta. Määrittelen ihmisen psyykkiseksi, fyysiseksi ja sosiaaliseksi olennoiksi, johon liikunnalla pystytään vaikuttamaan. Teorian toisessa osassa summaan aluksi liikunnan ja kotoutumisen hanketoimintaa, jonka jälkeen akkulturaatioteorian ja kotoutumisen teorian kautta pääsen aiemmassa tutkimuksessa havaittuihin liikunnan vaikutuksiin kotoutumiseen. Kerron tutkimuksen toteutuksesta laadullisena tutkimuksena. Analysoin haastattelut teoriaohjaavaa ja teorialähtöistä sisällönanalyysiä hyödyntäen. Työn luotettavuutta ja eettisyyttä pohtiessa käyn läpi muun muassa aiheen valintaa ja rajausta eettisestä näkökulmasta. Pohdin myös omaa asemaani haastattelijana ja puolueettomana tutkijana, sekä perustelen, miksi tein valinnan sisällyttää luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä tulosesiintymiseen.

Tutkimuksen tuloksista kertovassa luvussa vastaan kaikkiin tutkimukselle asettamiini kolmeen tutkimuskysymykseen ja kokoan tärkeimmät tulokset jokaisen alaluvun päätteeksi. Lopulta yhdistän tulokset aiempaan tutkimukseen johtopäätösten ja pohdinnan muodossa. Pohdin aluksi tutkielman kytköksiä koulumaailmaan. Jatkan liikunnan harrastamisen eroista ja yhtäläisyyksistä liikuntasuhteen teorian kautta katseltuna. Syvennyn liikunnan kotoutumishyötyjen välillisyyteen ja siihen, mitä hyödyt ovat. Teen myös katsauksen kotoutumiseen ja akkulturaatiomalleihin. Lopuksi pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 Maahanmuuttajat liikunnan kentällä

Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan kehollista liikettä, joka tuotetaan luustolihasilla ja joka vaatii energiankulutusta lepotasoa enemmän (Salasuo & Ojajärvi 2013, 117; WHO 2018). Liikunta sijoittuu fyysisen aktiivisuuden alakategoriaksi, jolla tarkoitetaan fyysistä aktiivisuutta, joka on suunniteltua, strukturoitua, toistuvaa ja tähtää kehittämään tai säilyttämään yhtä tai useampaa fyysistä ominaisuutta (Lämsä 2009, 15; WHO 2018). Urheilulla taas tarkoitetaan liikuntaa, joka on harrastuksenomaista. Siihen kuuluvat taidon ja fyysisen suorituskyvyn vertailu, pyrkimys lajinomaisen suorituskyvyn ja taitojen parantumiseen sekä säännöillä normitetut kilpailutapahtumat. (Lämsä 2009, 16.) Liikuntalaissa (390/2015) liikunnan määritellään sisältävän kaiken omatoimisen ja järjestetyn liikunta- ja urheilutoiminnan, paitsi huippu-urheilun. Tässä työssä liikunnasta käytetään liikuntalain kaltaista määritelmää, jossa liikunta-sanalla sisällytetään merkityksiä niin liikunta- kuin urheilu-käsitteistä, jotka ovat muutoinkin jossain määrin päällekkäisiä. Tässä työssä olen kiinnostunut liikunnasta yhteiskunnallisena ilmiönä, jossa analyyysin kohteena oleva toiminta tapahtuu. Tutkimuksen kohteena ei siis ole esimerkiksi urheilusuoritukset tai fyysinen kunto.

Liikunta jaetaan tässä työssä omatoimiseen ja ohjattuun liikuntaan. Samaa jakoa tutkimuksissaan käyttivät esimerkiksi Koski (2004) ja Zacheus ym. (2012); heidän tutkimuksissa omatoiminen liikunta eroaa ohjatusta liikunnasta siten, että se on liikkujan itsensä järjestämää eikä vaadi tapahtuakseen valmentajaa tai ohjaajaa. Omatoimisen liikunnan kuvaillaan olevan vapaa-ajasta ja harrastamisen tapahtuvan pääsääntöisesti kavereiden kanssa, kun taas ohjatun vapaa-ajan organisaatioiden yhteydessä sekä koulun piirissä (Fagerlund & Maijala 2011, 57). Ohjatulla liikunnalla tarkoitetaan niin seuratoimintaa kuin kaikkea muuta ohjattua liikkumista, kuten kerho- ja kurssitoimintaa (Peltola 2016, 27). Kaveripiiri ja nuorisokulttuuri vaikuttivat omatoimisen lisäksi ohjattuun liikuntaan, ja siihen mikä on ”in” ja mikä ”out” (Fagerlund & Maijala 2011, 57). Herttingin ja Karleforsin (2013) tutkimuksessa vasta maahan tulleilla oli useammin kokemuksia omatoimisesta liikunnasta, josta tutkimuksessa käytettiin myös nimitystä spontaani liikunta. Omatoiminen liikunta liitettiin ilon tunteeseen, kun taas ohjattu näyttäytyi vakavana ja formaaleimmissa ympäristöissä toteutuvana. Lapset saattoivat tuntea enemmän paineita ohjatussa liikunnassa, mutta myös iloa maalin tekemisessä ja voittamisessa. (Hertting & Karlefors 2013, 40, 42.)

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytymistä tutkittaessa todettiin kolmasosan lapsista ja nuorista saavuttavan liikuntasuosituksen, eli liikkuvan päivässä 1–2 tuntia sisällyttäen jaksoja rasittavaa

liikuntaa. Tutkimuksen vastaukset kerättiin peruskouluissa, joten mukana oli todennäköisesti myös maahanmuuttajataustaisia lapsia. Liikunta-aktiivisuus laskee iän myötä paikoillaan olon lisääntyessä ja rasittavan liikunnan määrän laskiessa. Pojat liikkuvat rasittavasti useammin kuin tytöt. Seuroissa liikuntaa taas harrasti 62 % 9–15-vuotiaista. (Kokko ym. 2016, 79.) Salasuon ja Ojajärven (2013, 167) tutkimukseen haastatelluista 21 henkilöstä melkein jokaisella oli ollut alakouluiässä jokin liikunnallinen harrastus, jonka oli lopettanut yläkouluikäisenä. Takalon (2016) väitöskirjassa taas summataan liikunta-aktiivisuuden vaihtelevan läpi nuoruuden. Henkilö, joka on liikkunut lapsena paljon, voi vähän liikuntaa sisältäneen ajanjakson jälkeen nostaa liikunnallista aktiivisuuttaan aikuisuuden kynnyksellä. Toisaalta lapsena vähän liikkuneen liikunta-aktiivisuus voi kohota nuoruuden aikana. (Takalo 2016.) 15–29-vuotiaille nuorille tehdyn tutkimuksen mukaan liikuntaharrastamisen aktiivisuus kasvaakin taas iän myötä (Myllyniemi 2016, 52). Teini-iän voidaan tilastojen mukaan todeta olevan liikunta-aktiivisuudelle haastavaa aikaa, vaikka aktiivisuudesta voidaankin löytää yksilöllisiä vaihteluita.

Myllyniemen (2016) tutkimuksessa muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvista (n=88) 80 % vastasi harrastavansa liikuntaa. Suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvista sama lukema oli 86 % (Myllyniemi 2016, 53). Strandbu ym. (2017) tekivät yhteenvedon useissa eri maissa tehdyistä tutkimuksista, jotka osoittivat maahanmuuttajien olevan liikunnallisesti passiivisempia, kuin kantaväestön. Toisaalta jotkut tutkimukset osoittivat maahanmuuttajamiesten olleen yhtä aktiivisia tai hieman aktiivisempia urheiluseuroihin, etnisiin seuroihin tai omatoimiseen liikuntaan osallistujia. Strandbu ym. oman tutkimuksen empiirinen osio osoitti, ettei ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien kohdalla ollut merkittävää eroa liikunnan harrastamisessa. Tutkimus tehtiin Norjassa. Vähemmistöihin kuuluvat tytöt taas olivat huomattavasti liikunnallisesti passiivisempia kuin valtaväestön. (Strandbu ym. 2017, 2, 8.)

Zacheuksen ym. (2012) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanuoret olivat liikuntakertojen määrissä ja kuormittavan liikunnan harrastamisessa mitattuna hieman passiivisempia kuin suomalaisnuoret. Liikunnallisesti aktiivisten osuus oli pienempi kantaväestöön verrattuna, kun taas liikunnallisesti passiivisten osuus oli suurempi. Nuoret maahanmuuttajat olivat aktiivisempia ikääntyneisiin ja miehet naisiin verrattuna. (Zacheus ym. 2012, 120–121, 126, 157.) Maahanmuuttajanuorten toiveet harrastuksista, etenkin poikien kohdalla, kohdistuvat kuitenkin usein liikuntaan (Junkala & Lallukka 2012, 54; Leinonen 2013, 41). Zacheuksen ym. (2012) tulosten pohjalta on maahanmuuttajien vähäisemmästä liikkumisesta kannettu huolta aina poliittisella tasolla asti. Kuitenkin on saatu viitteitä jopa maahanmuuttajalasten ja nuorten kantaväestöä aktiivisemmasta liikkumisesta esimerkiksi koulujen iltapäiväkerhoissa. Toisaalta seuratoiminnan

ei katsota nykyisellään voivan tarjota maahanmuuttajille tarpeeksi mahdollisuuksia osallistua, mikä vaikeuttaa riittävän kokonaisliikunnan määrän saavuttamista. (Pasanen & Laine 2017, 17–18.) Tieto maahanmuuttajanuorten vähäisemmästä liikunnasta kansallisella tasolla perustuu lähinnä Zacheuksen ym. (2012) tutkimustuloksiin, joissa nuorten otanta oli hyvin pieni. Sen vuoksi määrällistä aineistoa tulisi tulevaisuudessa kehittää, jotta voitaisiin saada luotettavampaa tietoa.

Maahanmuuttajataustaisten vähäisempää liikunnan määrää selitettiin kulttuurilla, uskonnolla, syrjinnällä ja rasismilla sekä luokka- ja sosioekonomisilla resursseilla. Kulttuurierojen merkitys on aiemmissa tutkimuksissa nähty voimakkaammaksi tyttöjen kohdalla, mutta se voi toimia esteenä myös pojille. Uskonto taas vaikutti siten, että pojista liikunnallisesti aktiivisimpia olivat muslimit, kristityt ja uskonnollisesti aktiiviset, kun taas tytöillä uskonnon tärkeys ei suoraan linkittynyt liikunta-aktiivisuuteen. Muslimitytöt kuitenkin harrastivat huomattavasti vähemmän liikuntaa muihin uskontoihin tai uskonnottomiiin verrattuna. Rasismin ja syrjinnän kokemukset vaihtelivat sukupuolen mukaan, mutta yhteistä niille on liikunnasta pois vievä vaikutus. Perheen sosioekonomisella statuksella oli suuri merkitys liikuntaan osallistumiseen sukupuoleen katsomatta. Samanlaisesta sosioekonomisesta taustasta tulleilla vähemmistöpojilla oli kuitenkin suurempi todennäköisyys osallistua liikuntaan kuin valtaväestön edustajilla. (Strandbu ym. 2017, 1–4, 8–9, 11.)

Junkala ja Lallukka (2012, 25) muotoilivat liikuntaan osallistumisen vaativan taloudellista, sosiaalista, kulttuurista ja yhteiskunnallista pääomaa, joiden puutteet toimivat maahanmuuttajien liikunnan esteinä. Uuteen liikuntakulttuuriin liittyminen ei olekaan itsestäänselvyys. Eniten liikuntaa haittaavia tekijöitä ilmeni alle 17-vuotiailla maahanmuuttajilla. Koetut haitat olivat ikäsidoonaisia, mutta myös jossain määrin kulttuuri- ja maahantuloisyysidoonaisia. Esimerkiksi talvi haittasi enemmän lämpimissä maissa kuin Itä-Euroopassa syntyneitä ja rahanpuute pakolaisia. 15–19-vuotiaat kokivat haitaksi heidän ikänsä, jonka ajateltiin johtuvan parhaan miehuuden saavuttamattomuudesta. (Zacheus ym. 2012, 145–147.) Myös kilpailullisuus, pukeutuminen, poikien ja tyttöjen yhteiset ryhmät (Zacheus ym. 2012), vieraat toimintatavat, liikuntapaikkojen saavutettavuus, rasismi ja syrjintä sekä kohderyhmän tarpeiden huomiotta jättäminen koettiin haittoiksi (Maijala & Fagerlund 2012, 36). Yleisin liikuntaa haittaava tekijä oli rahan puute (Junkala & Lallukka 2012, 26; Maijala & Fagerlund 2012, 35; Zacheus ym. 2012, 129). Suhteellisen suuri osa maahanmuuttajista onkin pienituloisia (Maijala 2014, 35). Mitä helpomaksi menojen kattaminen koettiin, sitä useammin henkilöllä oli jokin liikuntaharrastus (Myllyniemi 2016, 53).

Seuratoimintaan osallistumisen katsottiin olleen maahanmuuttajien keskuudessa lähes yhtä aktiivista kuin kantaväestöllä. Yleisintä se oli alle 17-vuotiaana maahan muuttaneiden keskuudessa. Jo jonkin aikaa Suomessa asuneet olivat myös aktiivisempia osallistujia, kuin vasta tulleet. (Zacheus ym. 2012, 176.) Koulussa olevat olivat kokeneet helpoimmaksi mennä mukaan seurojen toimintaan (Myrén 1999, 89), mutta myös jo olemassa olleet ystävyys-suhteet, sekä sosiaalisen ja fyysisen ympäristön tuttuus olivat helpottaneet mukaan menemistä (Junkala & Lallukka 2012, 29). Henkilökohtainen vuorovaikutus voisikin toimia liikuntaan osallistumisen kynnyksen madaltajana. Puhutaan niin sanotuista avainhenkilöistä, jotka toimivat linkkinä maahanmuuttajanuoren ja liikunnan välillä esimerkiksi opastamalla liikuntapaikalle ja olemalla yhteydessä seuraan. Avainhenkilönä voi toimia vaikkapa toinen nuori. (Junkala & Lallukka 2012, 27–28.)

Yleisimmin seuratoiminnan esteinä koettiin rahan, tiedon ja uskalluksen puutteita (Myrén 1999, 89; Zacheus ym. 2012, 177). Rahan puute ja saavutettavuus olivat yleisimmät liikunnan esteet myös yleisesti lasten ja nuorten keskuudessa Suomessa (Kokko ym. 2016, 80). Kynnykseksi koettiin myös kielitaito (Maijala & Fagerlund 2012, 35), joka mukaan päästyä ei enää näytellyt niin isoa roolia. Negatiivisen asenneilmapiirin myötä seuratoimintaan liittymisen koettiin epäonnistuvan, jolloin nuori jäi ohjatun liikuntaharrastuksen ulkopuolelle. (Junkala & Lallukka 2012, 27.) Syyt seuratoimintaan osallistumattomuudessa voivat olla myös kehollisissa ideoissa, taitotasossa, taloudellisissa edellytyksissä tai yksinkertaisesti kiinnostuksen puutteessa – samoissa ulottuvuuksissa kuin kantaväestölläkin (Hertting & Karlefors 2013, 42).

Vaikka kokemukset seuratoiminnasta olivat pääosin positiivisia, huolestuttavaa oli Afrikasta tulleiden, etenkin somalien, kokemus siitä, etteivät suomalaiset halua maahanmuuttajia ystävä- ja urheiluporukoihinsa (Zacheus ym. 2012, 178). Liikunta- ja urheiluharrastukset olivat kolmanneksi yleisin paikka, jossa lapset ja nuoret kokivat kiusatuksi tulemistä ja syrjintää koulun ja internetin jälkeen (Kokko ym. 2016, 82). Jos maahanmuuttaja osoitti olevansa lahjakas ja kilpaurheiluun kykenevä lajissa, oli koettu asenteiden muuttuneen (Myrén 1999, 88–89; Myrén 2003, 106) ja esteiden madaltuneen (Junkala & Lallukka 2012, 52). Esimerkiksi rahoituksen saaminen harrastamiseen on toisinaan järjestynyt seuran puolesta (Junkala & Lallukka 2012, 52) ja sosiaalisten suhteiden muodostaminen on ollut helpompaa (Latvala 2016, 49). Yhtä tärkeää olisi kuitenkin saada kaikki maahanmuuttajat lahjakkuuteen katsomatta mukaan liikunnan pariin (Junkala & Lallukka 2012, 53).

Jalkapalloa kuvailtiin maahanmuuttajien liikunnan tukipylvääksi, kun taas talvilajien harrastaminen oli harvinaista (Zacheus ym. 2012, 149, 152). Voikin olla viisasta aloittaa uuden maan liikuntakulttuuriin tutustuminen kansainvälisesti tunnettujen lajien, kuten jalkapallon kautta (Hertting & Karlefors 2013, 42). Elling ym. (2001, 421) ehdottavat maahanmuuttajien korkeamman edustuksen joissakin lajeissa tarkoittavan urheilun olevan edellä monikulttuurisuudessa ja toimivan esimerkkinä muulle yhteiskunnalle. Jalkapallon merkitys maahanmuuttajien, etenkin miesten ja poikien, liikuttajana on nostettu esiin useissa tutkimuksissa (esim. Latvala 2016, 58; Myrén 1999, 86). Hanketoiminnassa jalkapallo toimi järjestetyimpänä lajina (Pasanen & Laine 2017, 12). Latvalan (2016, 44) tutkielmaan haastatellut maahanmuuttajapojat olivat valinneet jalkapallon harrastukseksi lajitaustan, sosiaalisten suhteiden, oman halun, julkisen tuen ja jalkapallon tavoitteellisuuden takia. Latvalan (2016, 45) tutkimusaineisto edustaa erityistä maahanmuuttajapoikien ryhmää, joka pelaa jalkapalloa kilpailullisessa ja tavoitteellisessa joukkueessa.

Perheen merkitys niin maahanmuuttajanuorten (Junkala & Lallukka 2012, 29; Latvala 2016, 60) kuin yleisesti suomalaisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen tukemisessa on suuri (Kokko 2016, 81; Salasuo & Ojajärvi 2013, 151, 164). Sosiaalisista verkostoista juuri perheen merkitys lapsen ja nuoren liikunta-aktiivisuuteen on nähty voimakkaimpana (Takalo 2016, 151). Sen vaikutusta lapsen liikuntaharrastukseen korostaa myös liikuntasuhteen rakentumisen teoria, johon perehdytään luvussa 2.2. Siinä lapsi aistii liikunnan sosiaalisen maailman tärkeyden vanhemmille (Koski 2004, 195) samalla sosiaalistuen tähän maailmaan (Salasuo & Ojajärvi 2013, 113). Zacheuksen ym. (2012, 196) tutkimuksessa 75 % (n=335-370) eri-ikäisistä maahanmuuttajista oli sitä mieltä, että nuorison tulisi harrastaa urheilua. Myrénin (1999, 86) haastattelemat maahanmuuttajat taas kertoivat liikunnan olleen heidän kotimaissaan lasten ja nuorten ja osassa maissa etenkin poikien harrastus.

Tukea harrastuksen ylläpitämiseen tarvittiin monipuolisesti kaikissa ikävaiheissa, myös murrosiässä (Kokko ym. 2016, 81). Vanhempien lisäksi kavereiden tuki oli tärkeää liikuntaan osallistumisessa, etenkin varhaisnuorille (Junkala & Lallukka 2012, 28; Kokko ym. 2016, 81). Vanhemmilta ja kavereilta saatua tukea voidaankin pitää toisiaan tukevinä tekijöinä, vaikka vanhempien mielipide on usein ratkaisevassa asemassa (Leinonen 2013, 47). Vanhempien tuen puute, kun voi toimia lapsen harrastamisen esteenä (Maijala & Fagerlund 2012, 36). Kavereiden ja ystävien merkitys liikuntaan osallistumiseen korostui toisaalta juuri silloin, kun perheen tuki

liikunnan harrastamiseen oli vähäistä (Takalo 2016, 150–151). Vanhempien tuen lisäksi perheiden yhteisen liikunnan parissa vietetyn ajan määrän on nähty vaikuttavan liikunnan harrastamiseen (Salasuo & Ojajärvi 2013, 165).

Aiemmin esitellyn Strandbun ym. (2017) tutkimuksen tulosten mukaan voidaan sanoa tyttöjen liikunnan esteiden olevan erilaisia poikiin verrattuna, mutta myös esteiden määrän olevan suurempi (Maijala & Fagerlund 2012, 35; Zacheus ym. 2012, 133). Onkin havaittu, että maahanmuuttajatyttöjä ja - naisia on ollut vaikea saada mukaan liikunnallisiin hankkeisiin (Maijala 2014, 25; Myrén 2003, 105; Pasanen & Laine 2017, 8), vaikka suuri osa niistä huomioi naisten ja tyttöjen erityistarpeita (Pasanen & Laine 2017, 8). Maahanmuuttajataustaisten naisten onkin nähty olevan liikunnallisesti passiivisempia kuin miesten (Elling ym. 2001, 421; Zacheus ym. 2012, 134).

Esimerkiksi muslimityttöjen kohdalla liikuntaan voi liittyä sukupuolisiin ja kulttuurisiin odotuksiin sekä soveliaaseen käytökseen liittyviä esteitä (Fagerlund & Maijala 2011, 51). Kaukon (2015, 93) turvapaikanhakijatyttöjen osallisuutta käsittelevässä tutkimuksessa tytöt toivatkin esiin ”oikean” tavan olla tyttö tai nuori aikuinen sekä sukupuolen asettamat rajatut mahdollisuudet. Seikat eivät suoranaisesti koskeneet liikunnan harrastamista, mutta allekirjoittavat tyttöjen erityispiirteitä. Keskustelun kautta liikunnalle voidaan kuitenkin löytää toteuttamisen tavat esteidenkin läpi. Jokainen ryhmä ja yksilö tulisi nähdä erikseen tekemättä liikaa yleistyksiä. (Fagerlund & Maijala 2011, 52–53.) Eri kulttuureista tulevien kesken onkin hyvin erilaisia näkemyksiä naisten liikunnan tarpeellisuudesta. Yhteenvetona voitaisiin sanoa, että mitä lähempää Suomea maahanmuuttaja muuttaa, sen ”suomalaisempaa” hänen liikuntakäyttäytymisensä on. (Zacheus ym. 2012, 278, 283.) Tyttöjen erityispiirteet ja haasteet tunnustaen tämä tutkielma tarkastelee maahanmuuttajapoikia liikunnan kentällä tutkimuksellisen rajauksen takia.

2.1 Maahanmuuttajuuden määrittelyä

Suomalaisessa tutkimuksessa on keskusteltu siitä, mitä termiä kulttuuriselta tai etniseltä taustaltaan, ihonväritään tai perhehistorialtaan kantaväestöstä poikkeavista nuorista tulisi käyttää. On myös mietitty, ketä oikeastaan tulisi tutkia, kun halutaan tietää lisää vaikkapa maahanmuutosta tai monikulttuurisuudesta. Maahanmuuton kuvaillaan olevan elämän- tai perhehistoriallinen tapahtuma, jolla joko on tai ei ole vaikutuksia yksilön mahdollisuuksiin tai identiteettiin. Termi maahanmuuttaja ei itsessään oleta tai kerro yksilön integraation asteesta, kulttuurista, subjektiivisesta identiteetistä tai kokemuksista Suomessa ja lähtömaassa. Se ei myöskään sisällä

oletusta kausaalisesta selitysvoimasta. (Haikkola 2012, 25–26; Peltola 2014, 16–17.) Tähän tutkielmaan valitulla termillä maahanmuuttaja viitataan sen alkuperäiseen, demografiseen, ihmisen taustaan viittaavaan ulottuvuuteen (Haikkola 2012, 26). Maahan muuttaminen on tutkimukseen osallistuneiden perhehistorioita yhdistävä tekijä ja siksi validi käsite tutkimuksessa (Peltola 2014, 17).

Vaikka käsitettä maahanmuuttaja käytetäänkin eräänlaisena yleisnimityksenä, ymmärretään maahanmuuttajien ryhmän olevan hyvin heterogeeninen (Väänänen ym. 2009, 14; Zacheus ym. 2012, 113). Eroja on esimerkiksi syntymämaassa, maahantulossyyssä, iässä, sukupuolessa ja sosiaalisessa asemassa (Zacheus ym. 2012, 113). Maahanmuuttajan kuvaillaankin olevan yläkäsite henkilölle, joka on syntyperältään ulkomaan kansalainen, mutta asuu Suomessa pysyvässä tarkoituksessa (Oulun kaupunki 2018, 10; Siljamäki 2017, 438–439). Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määrittelee maahanmuuttajan Suomeen muuttaneeksi henkilöksi, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyllä luvalla. Tämän lisäksi henkilöt, joiden oleskeluoikeus on rekisteröity, tai joille on myönnetty oleskelukortti, määritellään lain (1386/2010) mukaan maahanmuuttajiksi. Maahanmuuttajia ovat niin työn tai opiskelun vuoksi Suomeen muuttaneet henkilöt kuin siirtolaiset, turvapaikanhakijat, pakolaiset ja paluumuuttajatkin (Siljamäki 2017, 439).

Maahanmuuttajien joukkoa voidaan jakaa myös muuttoasteen perusteella. Ensimmäisen polven maahanmuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka on syntynyt ulkomailla eli muualla kuin Suomessa (Pasanen & Laine 2017, 5). Usein tutkimuksissa maahanmuuttajuuden määritelmä saa syntyperän lisäksi myös muita indikaattoreita, kuten kielen ja kansalaisuuden (Fagerlund & Maijala 2011; Myllyniemi 2016, 13; Väänänen ym. 2009, 14). Toisen polven maahanmuuttajalla taas tarkoitetaan henkilöä, jonka toinen tai molemmat vanhemmista on syntynyt muualla kuin Suomessa, mutta joka itse on syntynyt Suomessa (Pasanen & Laine 2017, 5; Siljamäki 2017, 439; Väänänen ym. 2009, 14) tai henkilöä, joka on muuttanut ollessaan alle kuusivuotias (Berry ym. 2006, 307). Suomessa syntyneen henkilön nimeämistä maahanmuuttajaksi vain sen takia, että hänen vanhemmistaan molemmat tai toinen on syntynyt ulkomailla, voidaan kyseenalaistaa. Rajanveto siihen, milloin ihminen ei ole enää maahanmuuttaja, on haastava tehdä. (Zacheus ym. 2012, 15.) Mikäli suomalaistaustaisten henkilöiden erottaminen maahanmuuttajista on tarpeen, voidaan heistä käyttää esimerkiksi termiä kantaväestö (Pasanen & Laine 2017, 5).

Alaikäisinä maahan muuttaneiden ja toisen polven maahanmuuttajalapsien kasvua ja kehitystä koskevien kysymysten on nähty Suomessa olevan useilta osin samoja, jolloin on katsottu, ettei ryhmiä ole kaikissa yhteyksissä mielekäästä tai tarpeen erottaa toisistaan (Leinonen 2013, 13; Väänänen ym. 2009, 45). Kuitenkin eroja löytyy esimerkiksi sitoutumisen ja akkulturaation haasteissa (Fagerlund & Majjala 2011, 54; Väänänen ym. 2009, 45). Yhdenvertaisuuteen liittyvien seikkojen on katsottu näyttäytyvän erilaisina ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajille (Junkala & Lallukka 2012, 19). Voitaisiinkin nähdä, että ensimmäistä sukupolvea tutkitessa kiinnostuksen kohteena on kotoutuminen, kun taas toisen polven kohdalla tarkastellaan mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista (Leinonen 2013, 13).

Lopulta merkittävää on kuitenkin yksilön oma itsemäärittely ja henkilökohtainen etninen identiteetti suhteessa omaan etniseen ryhmään ja kantaväestöön (Junkala & Lallukka 2012, 19). Siksi on tarpeen tarkastella monikulttuurisen nuoren identiteetin kehitystä maahanmuuttaja-käsitteenmäärittelyn yhteydessä. Sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajanuorten identiteettineuvottelujen ympäristöjen on katsottu olevan monimutkaisia. Neuvotteluja ei käydä vain tietyn vähemmistöryhmän ja kantaväestön välillä, vaan monietnisessä ja -uskonnollisessa sekä sosioekonomisesti eriävissä arkiympäristöissä. Tämän lisäksi neuvotteluja käydään suhteessa perheeseen ja vertaisiin. Suomessa tarjolla olevat identifioitumisen kategoriat pystyttiin jaottelemaan kolmeen ryhmään: lähtömaahan viittaavaan etnisyyteen, valtaväestön suomalaisuuteen tai negatiiviseen ja epämääräiseen maahanmuuttajuuteen. (Haikkola 2012, 84, 88.) Vaikka toisen polven edustajat määrittelivät usein itsensä ei-suomalaisuuden kautta (Fagerlund & Majjala 2011, 54), ajatukset suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta nähtiin jollain tapaa itsestään selvinä (Haikkola 2012, 88).

Identifikaatiot ovat limittyneitä ja tilannesidonnaisia. Neuvotteluista suurimpia eivät Peltolan (2014) tutkimuksen mukaan olleet kotona käytävät identiteettikamppailut, vaan suomalaisuuden tunkeutuminen mukaan elämän eri osa-alueilla, vaikka yhteiskunta määritteli heidät suomalaisuuden ulkopuolelle. Tärkeää oli nuorten itsemäärittelyn suhde muilta tahoilta tuleviin määrittelyihin. Etnistä identifikaatiota ei voida nähdä vain muuttavana ja valinnaisena. Etnisyyden katsotaan olevan vain yksi tekijä, joka ohjaa yksilön identifikaatiota. (Peltola 2014, 232–233, 235–236.) Maahanmuuttajanuorta ei pidä kohdella vain hänen oman kulttuurinsa edustajana, vaan myös kulttuurien rajapinnoilla identiteettiään etsivänä yksilönä (Siljamäki 2017, 451). Hyvinvointiin nähdään vaikuttavan merkittävästi sen, kuinka hyvin maahanmuuttaja ajan myötä löytää itselleen sopivan tasapainon vanhan ja uuden kulttuurin välillä. Kulttuu-

risen taustan säilyttämisen on todettu olevan hyvinvoinnin kannalta merkityksellistä myös toisen polven maahanmuuttajalle. Yksilötasolla merkitys kulttuurin säilyttämisestä kuitenkin vaihtelee, toiselle se on erittäin tärkeää, toiselle taas ei. (Schubert 2013, 64, 67.)

2.2 Liikuntasuhde ja sen rakentuminen monikulttuurisesti

Liikunta on yksi länsimaisen nykyihmisen elämänpiiriin sijoittuvista useista sosiaalisista maailmoista. Tämä sosiaalinen maailma rakentuu kulttuurisesti pitkän prosessin aikana. Kaikki omaavat elämänsä aikana yksilöllisen, elämänkaarella vaihtelevan suhteen liikuntaan ja siihen liittyviin ilmiöihin. Liikuntasuhde tarkoittaa tätä suhdetta ihmisen ja liikunnan sosiaalisen maailman välillä. Se pitää sisällään kiintymys- ja suhtautumistapoja, joiden kautta liikunnan sosiaalinen maailma kohdataan, mutta myös jonka kautta liikunnan asema elämässä määritellään. (Koski 2004, 190; Koski 2017, 87–88, 108.)

Liikuntasuhde rakentuu tarjolla olevien ja tarjottujen merkitysten ympärille (Koski 2017, 107). Merkityksen käsitteellä on kaksi piirrettä: mitä jokin tarkoittaa ja kuinka tärkeää, merkittävää, jokin on (Zacheus ym. 2012, 67). Liikunta muodostaa omanlaisen sosiaalisen maailman ja kulttuurin, joka sisältää omia alakulttuureita (Koski 2017, 107). Kulttuurin taas nähdään rakentuvan eri merkityksistä ja merkitysrakenteista eli kulttuuria voidaan pitää tietynlaisena merkitysten kerääntymänä. Jonkin asian merkityksellistymiseen johtavan prosessin voi yksinkertaistaa merkityksen kohtaamisen, havaitsemisen, tunnistamisen, reflektoinnin suhteessa jo omaksuttujen merkitysten kirjoon, merkitysten linkittämisen jo omaksuttuun ja merkityksellisyyden mahdolliseen syntyyn ja vahvistumisen vaiheisiin. (Koski 2004, 108, 190.)

Liikuntaan liitettävät merkitysulottuvuudet voidaan jakaa seitsemään ryhmään: suoritukseen ja kilpailuun, terveyteen, sosiaalisuuteen, ilmaisuun, iloon, itseen ja lajimerkityksiin sekä lasten ja nuorten kohdalla myös kasvuun ja kehitykseen. Mitä vahvempia ja enemmän liikunnan merkityksiä yksilö havainnoi ja sisäistää, sitä enemmän ja voimakkaampia merkityssäikeitä hänellä on ja sitä todennäköisemmin hänen liikuntasuhteensa ilmenee liikunta-aktiivisuutena. (Koski 2017, 108; Zacheus ym. 2012, 68.) Myrén (1999) lainaa aiempaa tutkimustaan (1997), jossa todettiin liikunnan merkitysten vaihtelevan ihmisten kesken. Jokaisen liikkujan eri päämäärät ohjaavat heitä sellaisten liikuntamuotojen pariin, jotka heitä palvelevat. Eri liikunnan merkitykset, kuten kilpailu, terveydelliset seikat tai sosiaalinen kanssakäyminen, voivat esiintyä yhdessä tai erikseen. Monelle ihmiselle liikunta merkitseekin monia asioita yhtä aikaa. (Myrén 1999, 114.)

Yksilön liikuntasuhteella viitataan niin henkilön konkreettisiin liikuntasuorituksiin kuin hänen asenteeseensa ja suhtautumiseensa liikuntakulttuuria, sen osa-alueita ja siihen liittyviä yksittäisiä merkityksiä kohtaan. Liikuntasuhdetta jäsennellessä voidaan hahmottaa sille neljä keskeistä osa-aluetta: omakohtainen liikunta, penkkiurheilu, liikunnan tuottaminen ja sportisointi. Sportisoinnilla tarkoitetaan prosessia, jossa urheilu ja sen merkitykset ovat läpäisseet elämän kokonaisvaltaisesti. (Koski 2004, 193–194.) Osallistuminen näihin osa-alueisiin tapahtuu Unruhin (1979) jaotelman mukaan muukalaisena, turistina, regulaarina tai insaiderina. Luokituksen perustana on toimijan sosiaalinen läheisyys toimintoihin ja hänen tietämyksensä tietystä sosiaalisesta maailmasta. Muukalaisille sosiaalisen maailman merkitykset eivät ole avautuneet ja heidän suhtautumisensa on epäilevää ja ennakkoluuloista, vaikka he saattavat olla hetkellisesti mukana. He eivät kuitenkaan juurikaan ymmärrä kyseisen maailman merkityksiä. Turistit ovat kiinnostuneita sosiaalisesta maailmasta ottaen siihen osaa lyhytaikaisesti kokeillen maailmassa mukana oloa. He pystyvät havainnoimaan vähän maailmaan liittyviä merkityksiä, mutta se jää usein pinnalliseksi. Regulaarit ovat vakio-osallistujia, jotka ovat integroituneet sosiaaliseen maailmaan. Sitoutuminen on suhteellisen kestävää ja he ymmärtävät kulttuurisia merkityksiä laajalti. Insaiderien elämämpiiri ja identiteetti rakentuu vahvasti sosiaalisen maailman kautta ja he ovat syvällä sosiaalisessa maailmassa ja siihen liittyvissä merkityksissä. (Koski 2004, 191; Zacheus ym. 2012, 67–68.)

Liikuntasuhde alkaa länsimaisissa yhteiskunnissa rakentua jo lapsen elämänkaaren alkupäässä, jossa lapsi kohtaa liikunnan sosiaalisiin maailmoihin liitettäviä merkityksiä. Liikunnan sosiaalinen maailma kohdataan omakohtaisesti esimerkiksi pallojen tai mailojen kanssa leikkien, mutta myös vaikkapa kirjoista tai televisiosta. Lapsen kasvaessa liikunnan sosiaalinen maailma siirtyy kodin sisältä vertaisten kanssa saatuihin kokemuksiin leikeissä ja peleissä. Tässä vaiheessa myös vanhemmilla voi olla keskeinen rooli suunnannäyttäjänä ja virikkeiden antajana. Lapsi aistii nopeasti, onko liikunnan sosiaalinen maailma vanhemmille tärkeä. (Koski 2004, 195.) Voidaan puhua sosiaalistumisesta lapsuuden lähi- ja kasvuympäristöön. Tällä tarkoitetaan vanhempien pyrkimystä siirtää lapsilleen tärkeinä pitämiään asenteita, arvoja ja muita pääomia. (Salasuo & Ojajärvi 2013, 113.) Kouluun mennessä lapsi kohtaa liikuntaan liitettäviä merkityksiä koululiikunnan parissa. Samoihin aikoihin moni aloittaa myös seuratoiminnan, jolla voi olla suurikin merkitys liikuntasuhteen rakentumiselle. Iän karttuessa ja lapsen siirtyessä kohti yläkoulua osin mielikuvituksen pohjalle rakentunut satumaailma alkaa purkautua ja reaali-ilma ottaa ajatuksia haltuun. Ennen Barcelonan pelaajaksi havitellut lapsi huomaa rajallisuu-

tensa. Nuorten liikunnalliset tarpeet eriytyvät ja kilpailullinen ja harrastuksellinen liikunta eroavat toisistaan. Niin omaehtoisesti kaveripiirissä järjestetty liikunta kuin omatoiminen harrastaminen alkavat korostua. Näiden lapsuudessa koettujen liikunnan merkitysten on nähty tutkimusten perusteella kantavan pitkäkestoisia ja laajakantoisia seurauksia loppuelämän liikuntasuhteelle. (Koski 2004, 196–197.)

Maahanmuuttajan liikuntasuhde ei välttämättä rakennu samalla tavalla (Zacheus ym. 2012, 65). Kaikki maahanmuuttajat eivät pidä liikunnan harrastamista merkityksellisenä etenkin, jos sen harrastaminen on ollut omassa kulttuurissa vierasta (Maijala & Fagerlund 2012, 36). Zacheuksen ym. (2012) mukaan liikuntaa ja urheilua koskeva elämänalue on voinut myös jäädä tuntemattomaksi tai vähintään se näyttäytyy erilaisena uudessa kotimaassa. Toisaalta erilaisiin standardeihin perustuvien liikuntalajien myötä useat liikuntakulttuurin ilmiöistä muistuttavat toinen toisiaan, riippumatta siitä missä lajeja harjoitetaan. Jalkapallo on hyvä esimerkki tästä. Uuteen maahan tulleelle kuvaillaan neljä liikunnan lähtötilannetta. Yksi on omaan liikuntakulttuuriin tukeutuminen, jos sama toimintamuoto on tuttu myös uudessa maassa, tai jos aiemman liikunnan tarjoajaa ei löydy, uuden liikuntamuodon etsiminen. Toinen on fyysisen aktiivisuuden hiippuminen. Kolmas se, ettei kotimaassaan ole löytänyt tietä liikunnan maailmaan, mutta uudessa kotimaassa siihen tarttuu. Neljäs se, ettei liikunta ole ollut merkittävää alkuperäisessä maassa, eikä ole sitä uudessakaan kotimaassa. Maahan muuttaneen liikuntasuhteen muotoutumisessa läsnä ovat niin syntymämaan kuin vähitellen myös uuden kotimaan liikuntakulttuurin vaikutteet. Toisen polven maahanmuuttajat toimivat hyvänä esimerkkinä uuden asuinmaan liikuntakulttuurin vaikutuksesta, sillä heidän on todettu olevan liikunnallisesti aktiivisempia, kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajien. (Zacheus ym. 2012, 65, 68–69, 117.)

Liikunnan mahdollisuudet ja merkitykset linkittyvät kulttuuritaustaan, maahanmuuttosukupolveen, sukupuoleen sekä kouluun, ystäviin ja perheeseen (Fagerlund & Maijala 2011, 56). Zacheuksen ym. (2012) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat pitivät liikuntaa suhteellisen tärkeänä. Tärkeimmät merkitykset liikunnalle olivat terveys ja hyvinvointi, kunnon kohottaminen, rentoutuminen, yhdessäolo ja ystävyys-suhteet, sekä ulkonäön parantuminen eli ettei lihoisi (Doherty & Taylor 2007, 41; Myrén 1999, 87; Zacheus ym. 2012, 94). Esimerkiksi rentoutumisen ja terveyden merkitykset kuitenkin korostuivat, mitä vanhempi henkilö oli (Myrén 1999, 87; Zacheus ym. 2012, 204–206). Herttingin ja Karleforsin (2013, 39) tutkimuksessa 10–13-vuotiaat haastateltavat mainitsivat liikunnalle kolme merkityskenttää: 1. liikunnan iloa tuotta-

vana, kun sitä harrastettiin kavereiden kanssa vapaa-ajalla, 2. liikunnan formaalissa ympäristössä, jossa sitä harrastettiin joukkueissa ja 3. liikunnan katsojan roolissa, jossa lapset eivät itse olleet osallisia suoritukseen.

2.3 Liikunta osana psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia

Ihminen on kokonaisuus, jonka terveys koostuu fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta ulottuvuudesta (Oulun kaupunki 2018, 46; STAKES 2006). Nämä ulottuvuudet mahdollistavat ihmisen erilaiset toiminnot ja osallistumisen moninaiseen elämään omien tarpeiden ja halujen mukaan. Terve ihminen vaatii sekä fyysisten tarpeidensa tyydyttämistä, että hyvinvointiaan tukevia sosiaalisia suhteita ja psyykkisten tarpeidensa huomioimista. (STAKES 2006.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee toimintakyvyn fyysisinä, psyykkisinä ja sosiaalisina edellytyksinä selviytyä yksilölle merkityksellisistä ja välittömistä jokapäiväisistä elämän toiminnoista, kuten opiskelusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista ympäristössä, jossa hän elää (THL 2016). Ympäristön vaikutus on merkittävä niin fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden kuin toimintakyvynkin muodostajana (STAKES 2006; THL 2016). Hyvän fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ja niitä tukevan ympäristön on todettu auttavan ihmisiä voimaan hyvin ja löytämään paikkansa yhteiskunnassa (THL 2016). Ajatellaan, että kun nämä elämän osa-alueet ovat tasapainossa ja ihmisen voimavarat hyvät, on hänellä edellytykset kootua (Oulun kaupunki 2018, 46).

Kalajan (2017) mukaan fyysinen toimintakyky onkin ihmisen hyvinvoinnin perusta. Ainoa tie fyysisen toimintakyvyn kehittymiseen on säännöllinen, riittävän usein toistuva ja tarpeeksi intensiivinen liikunta. Keskeistä on kokonaisliikunnan määrä, jolla tarkoitetaan intensiivisen liikunnan lisäksi myös arkiliikuntaa, kuten koulu- ja harrastusmatkojen tekemistä lihasvoimin, monipuolista kotiaskareisiin osallistumista ja portaiden käyttämistä hissien sijaan. (Kalaja 2017, 170, 181.) Vähäinen liikunta ja liiallinen paikallaolo ovat tämän hetken suurimpia kansanterveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haasteita (Kokko ym. 2016, 79).

Melbournelainen tutkijaryhmä teki 3668 tutkimuksen joukosta valikoituneiden 30 tutkimuksen pohjalta systemaattisen katsauksen, jonka kiinnostuksen kohteena olivat lasten ja nuorten psykologiset ja sosiaaliset hyödyt liikunnassa. Tutkimukset osoittivat vahvoja näyttöjä siitä, että lasten ja nuorten liikuntaan osallistuminen sisälsi useita eri psykologisia ja sosiaalisia hyötyjä. Niiden perusteella vallitsee yleinen yhteisymmärrys, että osallisuus urheilutoimintaan lapsilla ja nuorilla liittyy kehittyneeseen psykologiseen ja sosiaaliseen terveyteen enemmän kuin

muussa vapaa-ajan fyysisessä aktiivisuudessa. Erityisesti tämän on nähty pitävän paikkaansa joukkueurheilun kohdalla verrattuna yksilöllisiin aktiviteetteihin. Joukkueurheilun hyötyjä olivat alempi sosiaalinen ahdistus, matalampi sosiaalinen eristäytyminen ja kasvanut itsetunto. Tutkijat ajattelivat sen johtuvat joukkueurheilun sosiaalisesta luonteesta ja siitä, että terveydelliset edut ovat parantuneet aikuisten ja ikätovereiden positiivisen osallisuuden kautta. (Eime ym. 2013, 18–19.)

3 Liikunta kotoutumisen kentällä

Ajatukset liikunnan mahdollisuuksista integraation eli kotoutumisen tehostamiseen sekä suvaitsevaisuuden lisääntymiseen ovat Suomessa peräisin 1990-luvulta, jolloin Suomi alkoi muuttua maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi. Liikuntaa ja kotoutumista yhdistävät hankkeet aloitettiin vuonna 1996 ja Myrén oli niiden pohjalta Suomessa ensimmäisten joukossa asiaa laajamittaisesti tutkinut tutkija. (Myrén 2003, 3, 5.) Vuodesta 1996 eteenpäin Opetusministeriö tuki SLU:n työtä maahanmuuttajien liikuntatyön kehittämiseksi. SLU taas jakoi hanketukia monikulttuurisiin liikuntatoimintoihin, joilla edistettiin maahanmuuttajien liikuntaa. (Opetusministeriö 2010, 9.) Vuodesta 2011 opetus- ja kulttuuriministeriö on jakanut kunnille haettavaksi kehittämisavustusta maahanmuuttajien kotouttamiseen liikunnan avulla. Toiminta liikunnan ja kotoutumisen kentällä on kasvanut ajan myötä. Vuonna 2015 hanketukia myönnettiin 35 liikuntahankkeelle 1 313 000 eurolla, kun taas vuonna 2016 tukea saivat 49 hanketta 1 430 000 euron edestä. (Pasanen & Laine 2017, 1.) Vuotta 2018 koskevien avustusten haku (max. 1,5 milj.) on päättynyt ja vuoden 2019 haku alkaa syksyllä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018). Hankkeiden kohderyhmät vaihtelevat, mutta erityisesti nuorille tehtävä työ on aktiivista. Vuonna 2011–2013 aloittaneesta 33:sta hankkeesta 29:n kohteena olivat alle 16-vuotiaat tytöt ja pojat. Valtaosassa hankkeista huomioitiin myös 17–29-vuotiaat nuoret. (Maijala 2014, 23.)

Hankkeiden tavoitteena on alusta asti ollut maahanmuuttajien tasavertaiset mahdollisuudet osallistua liikuntakulttuuriin yhdessä kantaväestön kanssa (Myrén 2003, 101, 103; Opetusministeriö 2010). Tavoitetta kutsutaan inklusioksi, jossa liikuntatoiminta on avointa huolimatta iästä, etnisestä taustasta, uskonnosta, vammaisuudesta, sosiaaliluokasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Juuri inklusioperiaatteen mukaisen toiminnan ajatellaan luovan edellytykset kotoutumiseen liikunnan avulla. (Maijala & Fagerlund 2012, 14–15.) Esimerkiksi Oulun kaupungin kotoutumissuunnitelman (2018, 11) tavoite on periaatteen suuntainen; että maahanmuuttajat viimeistään kolme vuotta oleskeluluvan saamisen jälkeen käyttävät samoja palveluita, kuin muutkin kuntalaiset. Inklusion mukainen ajatus kaikille tasavertaisesta liikunnasta on myös Suomen ulkopuolella hyväksytty (Elling ym. 2001, 416). Opetus- ja kulttuuriministeriö (2018) linjaa avustusten päätavoitteeksi maahanmuuttajaväestön aktiivisen osallistumisen liikuntatoimintaan. Avustuksia antaessa sovelletaan liikuntalakia (390/2015). Esitellyt tavoitteet ovatkin sen mukaisia, kuten yhteisen, kaikille avoimen liikuntakulttuurin muodostaminen ja yhdenvertaisuuden varmistaminen palveluiden saamisessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.)

Vuosina 2015–2016 monikulttuurisen liikunnan hankkeissa liikkujista noin 65 % oli maahanmuuttajataustaisia, kun taas loput 35 % kantaväestöä (Pasanen & Laine 2017, 6). Yhteisiin ryhmiin on kannustettu inkluusioperiaatteen mukaisesti sekä vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi (Maijala 2014, 10; Pasanen & Laine 2017, 6). Kantaväestön osallistuminen hankkeisiin oli lisääntynyt edellisestä raportista. Nuoret, 13–20-vuotiaat, olivat prosentuaalisesti toiseksi isoin hankkeita hyödyntävä ryhmä. Samasta ikäluokasta pojat olivat aktiivisempia liikkujia. (Pasanen & Laine 2017, 7, 9–10.) Yhteenvedona voi todeta, että liikunnan ja kotoutumisen yhdistävien hankkeiden parissa tehdään paljon työtä ja niiden jatkuvuus on taattu. Hankkeiden arviointia toteuttaa LIKES ja tässä työssä mukana olevissa hankearvioinneissa (Myrén 2003; Maijala 2014, Pasanen & Laine 2017) ääneen pääsevät hanketyöntekijät ja vastuuhenkilöt.

Maahanmuuttajille suunnattu liikuntatoiminta ei ole vain hankkeiden vastuulla. Sitä edistämässä on kaksi kattojärjestöä LIIKKUKAA ry ja FIMU ry, kun taas lajiliitoista Suomen Palloliitto ry on toiminut määrätietoisesti rasismia vastaan ja edistänyt maahanmuuttajien osallisuuden lisääntymistä (Opetusministeriö 2010, 9). Tämän lisäksi noin kolmasosa hankkeissa työskennelleistä oli havainnut jo hankkeiden aikaista siirtymistä matalan kynnyksen toiminnasta itsenäiseksi liikuntapaikkojen käyttäjäksi tai muiden tahojen toteuttamaan toimintaan (Maijala 2014, 37). Myrén (2003, 83) taas summasi maahanmuuttajien jossain määrin siirtyneen harrastamaan liikuntaa perinteisiin suomalaisiin seuroihin. Eri tahojen, kuten seuratoiminnan, päätaavoitteena ei välttämättä ole kotoutumisen edistäminen. Ei voida kuitenkaan sulkea pois ajatusta, etteivätkö kyseiset toiminnot voisi tarjota ulottuvuuksia kotoutumiseen.

Tässä osiossa lähestytään liikunnan kotoutumisvaikutuksia työn teoreettisen viitekehyksen kautta. Ensin tutustutaan nykymuodossaan John Berryn käsialaa olevaan, amerikkalaislähtöiseen akkulturaatioteoriaan ja sen neljään eri tapaan akkulturoitua. Neljästä akkulturaatiostategiasta valitaan nykytutkimuksen valossa ihanteellisin tapa, integraatio (Berry ym. 2002, 475, 479–481; Berry ym. 2006, 306; Zacheus ym. 2012, 227), jota lähestytään kotimaisen kotoutumisen käsitteen kautta. Viimeiseksi puretaan liikunnan vaikutuksia kotoutumiseen pääosin tutkimuksellisen tiedon, mutta myös jo mainittujen hankeraporttien pohjalta.

3.1 Akkulturaatioteoria

Tämän työn teoreettinen viitekehys rakentuu pääosin akkulturaatioteoriaa viime vuosikymmeninä tutkineen John Berryn ja kumppaneiden artikkeleihin ja tutkimuksiin. Berryn akkulturaatiomalli on maahanmuuttajatutkimuksissa niin Suomessa kuin muualla maailmassa laajasti sitteerattu ja käytetty (Myrén 2003, 12). Teorian historia ulottuu kuitenkin Berryä kauemmaksi. Vuonna 1936 Redfield, Linton ja Herskovits tekivät myöhemmin klassikoksi muodostuneen määritelmän akkulturaatiosta. Siinä akkulturaation määriteltiin sisältävän sellaiset ilmiöt, jotka ovat seurausta siitä, kun ryhmä erilaisen kulttuurisen taustan omaavia yksilöitä on jatkuvassa ensikäden kontaktissa heidän alkuperäisten kulttuuristen tapojen muutosten kanssa. Muutos tapahtuu joko molemmissa tai vain toisessa kulttuurisessa ryhmässä. (Berry & Sam 1997, 293–294.) Myöhemmin muutoksen on kuitenkin nähty tapahtuvan molemmissa kulttuureissa (Berry ym. 2002, 354; Zacheus ym. 2012, 28). Zacheuksen ym. (2012, 28) mielestä tämä onkin tärkeää muistaa, sillä usein muutoksen ajatellaan tapahtuvan vain toisessa kulttuurissa. Vuonna 1954 Social Science Research Council määritteli akkulturaation sellaisena kulttuurin muutoksena, joka saa alkunsa kahden tai useamman autonomisen kulttuurisen systeemin yhdistymisestä. Akkulturaatio on luonteeltaan prosessinomainen. (Berry ym. 2002, 349–350.)

Akkulturaatiolle nähdään kolme eri lähtökohtaa. Ensimmäisessä esimerkiksi pakolaiset tai maahanmuuttajat ovat yhteydessä uuteen kulttuuriin muuttaessaan uuteen paikkaan ja kantaväestölle tuodaan uusi kulttuuri. Toisessa vieraaseen maahan omasta halustaan muuttanut on mukana akkulturaatioprosessissa vapaaehtoisesti, kun esimerkiksi pakolaisella ei ole ollut juuriakaan valinnanvaraa. Kolmannessa muuttaneiden, kuten vaikkapa maahanmuuttajien, keskuudessa osa on suhteellisen pysyvästi prosessiin sitoutunut, kun taas esimerkiksi turvapaikanhakijalle tilanne voi olla väliaikainen. (Berry & Sam 1997, 295–296.)

Akkulturaatiosta on erotettavissa myös ryhmä- ja yksilötasot. Ryhmätasolla olennaista on kahden alkuperäisen kulttuuriryhmän avainpiirteiden ymmärtäminen. Yksilötasolla taas keskitytään psykologisiin muutoksiin ja yksilön mahdollisuuksiin sopeutua uusiin tilanteisiin. (Berry ym. 2002, 350–352.) Tutkimuksellisesta näkökulmasta on tärkeä tunnistaa nämä kaksi tasoa, sillä akkulturaatioon voivat vaikuttaa yhtä lailla niin kulttuuriset kuin yksilöiden psykologisetkin erot. Vaikka kulttuuristen ryhmien sisällä voidaankin nähdä löytyvän yhtäläisyyksiä, eivät kaikki yksilöt samasta kulttuurisesta taustasta huolimatta koe yhteisön muutoksiin osallistumista samalla tavalla. (Berry & Sam 1997, 294.) Tässä tutkielmassa keskitytään akkulturaation yksilötasoon.

Akkulturaatioprosessin myötä kulttuureista tulee monimuotoisia. Eri kulttuuriset ryhmät eivät kuitenkaan välttämättä muodostu voimiltaan tasa-arvoisiksi joko määrällisestä, taloudellisesta tai poliittisesta näkökulmasta. Monikulttuurisissa yhteisöissä yksilö kohtaa kysymyksen, miten akkulturoitua. (Berry & Sam 1997, 296.) Berry (1970) jakaa akkulturaation neljään eri strategiaan (Berry ym. 2002), joita ovat assimilaatio, integraatio, separaatio ja marginalisaatio. Ne perustuvat yksilötason akkulturaatioon ja siihen, että ihmiset omaavat eri näkökulmia, miten he haluavat uudessa tilanteessaan elää. (Berry ym. 2002, 353; Berry ym. 2006, 306.) Yksilölle nähdään mahdolliseksi käyttää myös useampaa kuin yhtä tapaa akkulturoitua. Sen lisäksi toimintatapa voi vaihdella ajan, elämäntilanteen ja eri elämänalueiden mukaan. Selkeä jako yhteen akkulturaatioprofiiliin onkin todellisessa elämässä hyvin harvinainen. Akkulturaatiotavan kuvaillaan olevan eräänlainen jatkumo siinä, käyttääkö tiettyä tapaa paljon vai vähän. (Schubert 2013, 66.)

Akkulturaatiot strategiat rakentuvat kahden pääkysymyksen ympärille. Kysymyksiä ovat, kuinka paljon yksilö haluaa ylläpitää omaa kulttuuriaan ja kuinka paljon hän haluaa osallistua ja olla kontaktissa uuteen kulttuuriin. (Berry & Sam 1997, 296; Berry ym. 2006, 306.) Assimilaatioksi kutsutaan, kun yksilö ei toivo säilyttävän kotimaansa kulttuuria, mutta pyrkii osaksi vallitsevaa yhteiskuntaa. Integraatiossa yksilö toivoo säilyttävän oman kulttuurisen perintönsä pyrkien samalla osaksi vallitsevaa yhteiskuntaa. Separaatioksi kutsutaan sitä, kun yksilö toivoo säilyttävän oman kulttuurisen perintönsä pyrkien välttämään osallisuutta vallitsevaan yhteiskuntaan. Marginalisaatiossa taas yksilö ei halua säilyttää omaa kulttuurista perintöään, mutta ei osallistu myöskään vallitsevan yhteiskunnan toimintaan. Strategiat vaihtelevat niin yksilöiden kuin ryhmien ja yhteiskuntien sekä sen välillä, mitä strategioita vuorovaikutuksessa olevat ryhmät käyttävät. Tutkijat pitivät integraatiota tavoiteltavimpana tapana akkulturoitua. (Berry ym. 2002, 475, 479–481; Berry ym. 2006, 306.) Zacheuksen ym. (2012, 227) tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat olivat tutkijoiden kanssa samaa mieltä.

Tämän tutkielman kannalta on syytä tutustua tarkemmin lasten akkulturaatioon. Berryn ym. (2006) laajassa (n=7997) maahanmuuttajanuorison akkulturaatiota koskevassa tutkimuksessa tutkijaryhmä jakoi tutkimukseen osallistuneet heidän vastaustensa perusteella neljään eri profiiliin. Profiilit muistuttivat hieman akkulturaatiot strategioita ottaen kuitenkin huomioon useampia interkulttuurisia muuttujia, kuten suhteet perheeseen, kielen ja identiteetin. Suurin osa tutkittavista (36,4 %) kuului integraatioprofiiliin, joka myötäili aiempia, aikuisille tehtyjen akkulturaatiotutkimusten tuloksia. Aikuisille tehtyjen tutkimusten pohjalta muodostettujen oletusten perusteella yllättävin tulos oli marginalisaatiota muistuttavan profiilin suuruus, 22,4 %. Eroavia

tuloksia verrattuna aikuisten akkulturaatioon oli myös toiseksi suurimman, separaatiota muistuttavan profiilin kohdalla, sillä sitä edusti 22,5 % tutkimuskohteista. Separaatio ei aikuisilla ollut yhtä yleinen tapa akkulturoitua. Aiemmat tutkimukset tukivat assimilaation yleisyyttä akkulturaatiostrategioista. Tässä tutkimuksessa assimilaatiota muistuttava ryhmä oli kuitenkin pienin, 18,7 %. (Berry ym. 2006, 316, 323–324.)

Tarkastelen Berryn ym. (2006) tutkimuksesta vain integraation kaltaisen profiilin saaneita, koska se on tämän tutkimuksen kannalta olennaisinta. Tutkimuksen mukaan sillä, kuinka kauan on asunut maassa, on erittäin merkittävä yhteys siihen, minkä neljästä profiilista sai. Pitkällä maassaoloajalla todettiin olevan yhteys integraatioon. Kodin asuinalueen etnisellä rakenteella todettiin olevan yhtä suuri merkitys akkulturaation kannalta. Epäsuotuisinta integraation kannalta oli asua sellaisella alueella, jonka väestö koostui pääosin etnisesti samasta tausta tulevista ihmisistä. Myös uskonnollinen tausta vaikutti integraation kaltaisen profiilin omaksumiseen. Juutalais-kristityistä ja itämaisen uskonnon omaavista useampi omaksui integraatioprofiilin, kuin muslimeista tai uskonottomista. Tätä selitettiin länsimaisen kolonialismin perinteillä niissä yhteisöissä, joista kyseiset maahanmuuttajat tulivat. Tutkimuksen mukaan tytöt integroituivat poikia helpommin. (Berry ym. 2006, 324.)

Suomalaisessa tutkimuksessa ongelmallisena pidetyn integraatio-käsitteen (Zacheus ym. 2012, 30) rinnalle on otettu kotoutumisen käsite, jolla tarkoitetaan lähes samaa kuin integraatiolla (Maijala & Fagerlund 2012, 15; Myrén 1999, 36). Esimerkiksi Väänänen ym. selvityksessä (2009) käytetyissä käsitteenmäärittelyissä integraatiolla tarkoitettiin prosessia, jossa maahanmuuttaja tulee osalliseksi ja asettuu yhteiskuntaan ja uuteen elinympäristöönsä. Käsitteeseen kotoutuminen he taas sisällyttivät uuteen yhteiskuntaan osallistumisen lisäksi oman kulttuurin ja kielen säilyttämisen. Kotoutumisen termi sisälsi kaksisuuntaisuuden ajatuksen, jossa sekä vähemmistö, tässä tapauksessa maahanmuuttajat, että kantaväestö sopeutuvat. (Väänänen ym. 2009, 14.) Kotoutuminen käsitteenä on ollut systemaattisesti käytössä jo 1990-luvun puolesta välistä lähtien (Myrén 2003, 16). Myös laki *kotoutumisen* edistämisestä (2010) antaa viitteitä kotoutumiskäsitteen laajasta käytöstä suomalaisessa yhteiskunnassa. Koska tutkielmaa tehdään suomalaisessa kontekstissa, on perusteltua käyttää kotoutumisen käsitettä. Tapoja akkulturoitua, kuten integraatiota, pidetäänkin tässä tutkielmassa tapoina kotoutua.

3.2 Monimuotoinen kotoutuminen

Laissa kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) määritellään kotoutuminen vuorovaikutteiseksi kehitykseksi maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välillä tavoitteena antaa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja maahanmuuttajalle. Yhtäaikaaisesti näiden kanssa tuetaan mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan, mutta myös edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Lakia sovelletaan alaikäisinä maahan tulleisiin maahanmuuttajiin heidän etunsa ja kehityksensä huomioon ottaen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010.) Opetusministeriö (2010, 7) asettaa kotoutumisen tavoitteeksi lakia mukaillen maahanmuuttajan osallisuuden suomalaisen yhteiskunnan toimintaan samalla tapaa kuin muutkin maassa asuvat.

Myös tutkimuksellisessa kentässä kotoutuminen nähdään kaksisuuntaisena, tässä tapauksessa suomalaisen yhteiskunnan ja tulijan sopeutumisena (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6). Maahanmuuttajan näkökulmasta kotoutumiseen kuuluu aktiivinen kansalaisuus omaa kulttuurista ja kielellistä identiteettiä ylläpitäen (Leinonen 2013, 11). Kotoutumista kuvaillaan tapahtumaketjuksi, jossa maahan muuttanut oppii tietoja, taitoja ja tapoja toimia, sekä luo uusia sosiaalisia verkostoja. Näin hän tulee osalliseksi ympäröivään yhteiskuntaan. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6.) Onnistuneen kotoutumisen kannalta merkityksellistä on sosiaalinen vuorovaikutus ja kontaktit sekä ihmisten välinen kommunikaatio (Myrén 2003, 107). Lapsilla ja nuorilla ystävien lisäksi harrastuksilla on nähty olevan tärkeä osuus kotoutumisen onnistumisessa (Väänänen ym. 2009, 48). Suomalaisilta taas vaaditaan sopeutumisen lisäksi tietoa maahanmuuttajista, mutta myös ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta heitä kohtaan (Myrén 1999, 35). Kotoutumisen edellytyksenä pidetäänkin valtaväestön asenteita ja toimintatapoja, kuten valtaväestön antamaa mahdollisuutta oman kulttuurin ylläpitämiseen. Parhaiten kotoutumisen tiedetään onnistuvan sellaisissa yhteiskunnissa, joissa viranomaiset, poliittiset päättäjät ja valtaväestö ovat luomassa edellytyksiä maahan muuttaneille toimia tasa-arvoisesti yhteiskunnassa. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.) Yhteiskunnallisella tasolla kotoutumisen on nähty vaativan eri toimijoiden välistä yhteistyötä (Oulun kaupunki 2018, 46).

Kotoutuminen voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: helppoon, ristiriitaiseen ja vaikeaan. Helpon kotoutumisen kokeneilla ihmisillä ei ole ollut juurikaan vaikeuksia Suomessa: kielen oppiminen on ollut kivutonta, oma paikka yhteiskunnassa on löytynyt, rasismikokemuksia ei ole ollut ja ystäviä on löytynyt. Ristiriitaisen kotoutumisen omaavalla on ollut aluksi vaikeuksia etenkin

kielen oppimisen ja opiskelu- tai työpaikan saamisessa eikä ystävien saaminenkaan ole ollut helppoa. Ajan myötä vaikeudet on kuitenkin voitettu ja oma paikka yhteiskunnasta on löytynyt. Vaikean kotoutumisen kokeneet ovat olleet syrjinnän tai rasismien kohteena. Usein nämä henkilöt ovat turvapaikanhakijoita tai pakolaisia ja tulleet Suomeen teini-iässä tai varhaisaikuisuudessa. Ystävystyminen kantaväestöön on ollut vaikeaa ja tavat vieraita. (Zacheus ym. 2012, 245–246.)

Tyypilliset käsitykset pienen lapsen kyvystä oppia uuden asuinmaan kieli ja kulttuuriset tavat sekä mukautua uuteen ympäristöön helpommin pitävät paikkansa (Schubert 2013, 69; Zacheus ym. 2012, 242). Peltolan (2014, 154) väitöskirjatutkimuksessa todettiin lasten ja nuorten puhuvan parempaa suomea, tuntevan paremmin yhteiskunnan toiminta- ja ajattelutapoja ja omaavan laajemman, etnisesti moninaisemman sosiaalisen verkoston kuin vanhempansa. Nämä seikat eivät silti poista sitä, että lapsi joutuu sopeutumaan moniin muutoksiin uuteen maahan muuttaessa. Alle kouluikäisille suhde huoltajiin ja muihin perheenjäseniin on tärkeä ja vanhempien hyvinvointi heijastuu lapseen voimakkaasti. Toisaalta myös vanhempien haasteilla on lapseen yhtä suuri vaikutus. (Schubert 2013, 69–70.) Samalla tavalla vanhempien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan tuki nuoren integroitumista. Vanhempien tuella onkin nähty olevan suuri merkitys muuton jälkeen, kun sosiaaliset verkostot eivät ole vielä kehittyneet. Nuoret myös kokivat saaneensa tätä tukea. Muutto oli usein tuonut myönteisiä muutoksia perheeseen, vaikka myös haasteita oltiin koettu. (Leinonen 2013, 44–46.)

Tämän tutkielman ensimmäisen polven maahanmuuttajiin kuuluu yli 10-vuotiaina Suomeen muuttaneita maahanmuuttajanuoria, joiden näkökulmasta muutto uuteen maahan on hyvin erilainen prosessi kuin ennen teini-ikää muuttaneen. Vaikka vanhemman lapsen kielen oppiminen on helpompaa kuin aikuisen, on hänen äidinkiellensä vahvempi kuin nuorempana muuttaneen. Teini-ikäisen tyypilliseksi kehitystehtäväksi luetaan eron tekeminen vanhemmista. Kun tähän lisätään muutto uuteen kulttuuriin, on mahdollista, että identiteettiään etsivän nuoren ja suvun sekä valtaväestön edustajien kesken syntyy ristiriitoja. On tärkeää, että identiteettikehitystä tukeva ja vahvistava ympäristö olisi salliva ja ennakkoluuloja poistava. (Schubert 2013, 71–72.) Aiemmin, luvussa 2.1, käsiteltiin syvällisemmin maahanmuuttajanuoren identiteetin muotoutumista itsemäärittelyn kautta, mutta on olennaista huomata sen merkitys myös kotoutumisessa.

Esitetään, että vaikein ajanjakso muuttaa toisen maahan on 13–25-vuotiaana, kun oman identiteetin rakentaminen on pahasti kesken ja samalla pudotus uuteen ympäristöön ilman kielitaitoa on kova. Koulupolkua ei ole pitkään jäljellä, saati valmiuksia sen käymiseen. Nuorena Suomeen

muuttaneet tai Afrikasta tulleet ovat joutuneet kokemaan enemmän rasismia kuin vanhemmat. (Zacheus ym. 2012, 242–243.) Iän lisäksi kotoutumiseen vaikuttaa, onko lapsi tullut maahan yksin vai perheen kanssa vai onko hän tullut esimerkiksi pakolaisena vai opiskelemaan (Fagerlund & Maijala 2011, 54). Tämän lisäksi suomessaoloaika, yksilön ominaisuudet, lähtömaan kulttuuri ja käytännöt sekä vastaanottavan yhteiskunnan avoimuus ja asenteet vaikuttavat nuoren kotoutumiseen (Leinonen 2013, 12).

Kotoutumisia kuvaillaan poluiksi, jotka ovat toisilleen limittäisiä. Yhden polun sisällä yksilön lähtökohdat ja tavoitteet voivat olla todella erilaisia. Maahanmuuttajan taustojen, lähtökohtien ja tavoitteiden eriäväisyydet tulisikin ottaa huomioon. (Latomaa ym. 2013, 164, 172.) Myrén (1999) taas kuvailee kotoutumista tieksi, johon hän sisällyttää neljä eri askelta. Ensimmäisenä tulee monikulttuurisuus ja ymmärtäminen, toisena suvaitsevaisuus, suvaitsemattomuutta taas kuvaillaan askeleeksi taaksepäin. Sopeutumisen kuvaillaan olevan kolmas askel ja integraation neljäs. Näiden neljän askeleen nähdään olevan merkkipaaluja ja edellytyksiä tiellä kohti prosessinomaista kotoutumista. Kaikkien askeleiden kohdalla muutoksen edellytetään tapahtuvan sekä maahan muuttaneissa, että kantaväestössä. (Myrén 1999, 35–37.)

Kotoutumisen ajatellaan voivan edetä myös eri tasoilla. Maahanmuuton alkupuolella tarpeet voivat olla hyvin erilaisia kuin jo pidempään maassa asuneella, ja näin ollen pidemmällä kotoutumisprosessissa olevalla. Jokaisen kotoutumisprosessi nähdäänkin yksilöllisenä. (Myrén 1999, 36–37.) Vaikka kotoutumisprosessit ovat yksilöllisiä ja syyt maahanmuuton taustalla eroavat, on kokemus muutosta stressiä aiheuttavana tapahtumana yhteistä kaikille. Eniten sitä lisää maahanmuuton jälkeinen eläminen vieraassa kulttuurissa, jossa vanhan yhteisön tavat, normit ja arvot eivät ole enää samanlaiset. Myös vuorovaikutustilanteet aiheuttavat stressiä, kun omaa äidinkieltä ei voikaan käyttää. Yksilöiden välillä on suuria eroja, miten alkuvaiheen haasteet saadaan hallintaan. Yksilöllisyyden lisäksi erojen nähdään olevan myös sosioekonomisista ja psykososiaalisista tekijöistä riippuvaisia. (Schubert 2013, 63–64.)

Kielen oppimisella eli kielitaidolla on suuri merkitys kotoutumisen kannalta (Doherty & Taylor 2007, 42; Latomaa ym. 2013, 175; Opetusministeriö 2010, 7; Väänänen ym. 2009, 85). Nykytutkimuksessa kielitaidolla tarkoitetaan kielen vuorovaikutuksellista luonnetta, jossa painotetaan sitä, miten hyvin ja mihin vuorovaikutustarpeisiin sitä osataan käyttää (Latomaa ym. 2013, 168). Kielen osaamisen, työpaikan ja ihmissuhdeverkoston on nähty kiinnittävän maahanmuuttajat voimakkaimmin Suomeen, kun taas niiden puuttumisen on nähty aiheuttavan usein vierauden, kodittomuuden ja ulkopuolisuuden tunnetta (Myrén 2003, 107; Väänänen ym. 2009,

36–37). Kielitaito on tärkeää niin opiskelupaikan kuin kansalaisuuden hakemisessa, mutta myös arkisissa tilanteissa kuten palveluiden saamisessa ja vuorovaikutuksessa (Väänänen ym. 2009, 85). Suomen tai ruotsin kielen taito onkin yksi kansalaistumisen kuudesta edellytyksestä (Latomaa ym. 2013, 176). Tavoitteena maahanmuuttajalasten ja -nuorten kohdalla on toimiva kaksikielisyys, johon kuuluu ajatus siitä, että oman äidinkielen hallitseminen auttaa uuden kielen oppimisessa (Latomaa ym. 2013, 168; Oulun kaupunki 2018, 17). Koululla katsotaan olevan suuri merkitys kielikysymyksessä (Latomaa ym. 2013, 168).

Kotoutumisesta puhuttaessa on syytä huomioida, ettei maahanmuuttajien ryhmä ole homogeeninen (Elling ym. 2001, 421). Esimerkiksi aiemmassa luvussa esiteltäisiin akkulturaatiostrategioihin jakamisen kuvaillaan yksinkertaistavan kotoutumista olettaen, että sillä on jokin päätepiste. Kotoutuminen on hyvin monitahoinen ilmiö, eikä sitä, milloin yksilö on kotoutunut, voida suoraan sanoa. Ihminen saattaakin olla kotoutunut jossakin asiassa, mutta toisessa ei. Toisaalta yksilö voi tuntea kotoutuneensa, vaikka ei täyttäisikään sille asetettuja mittareita, kuten kielitaitoa tai yhteiskunnan toimintaan osallistumista. (Zacheus ym. 2012, 245.) Onnistuneen kotoutumisen tavoittelemisen on tärkeää, sillä maahanmuuttajien määrän noustessa suvaitsemattomuus sekä rasismista ja kielteisistä asenteista aiheutuvat ongelmat lisääntyvät (Myrén 2003, 3). Onnistuneella kotoutumista tukevalla toiminnalla voidaan minimoida maahanmuuttoon liittyviä uhkia (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 8).

3.3 Liikunnan vaikutukset kotoutumiseen

Urheilun ja liikunnan ajatellaan toimivan kotoutumistarkoituksessa tiettyjen lajien maailmanlaajuisten tunnettavuuden ja suosion (Hertting & Karlefors 2013, 36; Opetusministeriö 2010, 7; Strandbu 2017, 1), liikunnan konkreettisuuden (Opetusministeriö 2010, 7) ja sillä saavutettavan sosiaalisen pääoman takia (Maijala & Fagerlund 2012, 15). Näin ajatellaan olevan etenkin lasten ja nuorten parissa. Liikunnan rajat ylittävä tunnettavuus voi tarjota mahdollisuuden maahanmuuttajan ja kantaväestön keskeisen vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi. Osallistumisen ajatellaan voivan edistää maahanmuuttajien osallisuutta, työllistävyyttä ja sosiaalisten suhteiden kehittymistä. Näin muodostunut vuorovaikutus voi toimia avaimena parempaan kotoutumiseen. (Opetusministeriö 2010, 7.)

Liikunnan roolia kulttuurien kohdatessa kuvaillaan välineelliseksi (Elling ym. 2001, 415; Pasanen & Laine 2017, 21; Zacheus ym. 2012, 65) ja usko juuri välineelliseen voimaan kotoutumistarkoituksessa on vahva niin poliittisesti kuin hanketoimijoiden keskuudessa (Pasanen &

Laine 2017, 21). Tutkimukset kuitenkin nostavat esiin niin positiivisia kuin negatiivisiakin teemoja koskien liikunnan vaikutuksia kotoutumiseen. Tuloksissa painottuvat positiiviset vaikutukset, kun toiminta on hyvin suunniteltua. (Doherty & Taylor 2007, 37, 48, 50; Zacheus ym. 2012, 100.) Zacheuksen ym. (2012) mukaan liikunta voi tulla osaksi maahanmuuttajan elämää, kun perustarpeet on tyydytetty ja niihin liittyvä tietty varmuustaso on saavutettu. Toisin sanoen liikunta voi astua mukaan kuvaan, kun maahanmuuton akuuttivaihe on ohi ja kotoutumisen prosessi käynnistynyt (Zacheus ym. 2012, 66).

Maahanmuuttajien liikunnan parissa työskentelevät asiantuntijat näkivät liikunnan merkityksen kotoutumiselle vähintään jonkinlaisena (Myrén 2003, 101; Zacheus ym. 2012, 90). Niin asiantuntijoiden kuin maahanmuuttajien mukaan liikunta koettiin yleisesti hyödyllisenä, määritelmistä riippuen ihmisen fyysiselle ja psyykkiselle (Zacheus ym. 2012, 224), mutta myös psykososiaaliselle tasolle (Doherty & Taylor 2007). Liikunnan kautta saavutettiin fyysistä hyvinvointia (Doherty & Taylor 2007; Pasanen & Laine 2017, 22) kuten vireystilan kohoamista, painonhallintaa ja terveydellisiä vaikutuksia (Zacheus ym. 2012, 224). Mielenkiintoista on se, miksi fyysistä hyvinvointia ei ole kotoutumisen teoriaa käsittelevässä kirjallisuudessa huomioitu tärkeänä indikaattorina kotoutumiselle, sillä Dohertyn ja Taylorin (2007) tutkimuksen mukaan sillä on huomattava merkitys. Merkityksellisyys havaittiin juuri liikunnan kotoutumista edistäviä teemoja tutkittaessa.

Psyykkisellä tasolla liikunta toimi eräänlaisena mielenterveystyönä. Sen ajateltiin olevan ”henkistä terapiaa” antavaa tekemistä, jolla pystyi irrottautumaan stressaavasta tilanteesta hetkeksi. Liikunnan ajateltiin myös kohottavan itsetuntoa ja vähentävän stressiä. (Zacheus ym. 2012, 91, 112, 224–225.) Liikunta tuki lapsia ja nuoria heidän identiteettineuvotteluissa juurruttaen tunteista, että he kuuluvat suomalaiseen yhteiskuntaan (Fagerlund & Maijala 2011, 54). Se antoi myös areenan hakea hyväksyntää ja pärjätä (Fagerlund & Maijala 2011, 55) sekä tuntea olevansa hyvä jossakin ja pystyä kontrolloimaan itselle tapahtuvia asioita. Liikunta tarjosi psykososiaalista hyvinvointia, jonka yhteydessä mainittiin ilo, hauskuus ja sosiaaliset mahdollisuudet, joita liikuntaan osallistuminen on tarjonnut. (Doherty & Taylor 2007.)

Liikunnan avulla voitiin kartuttaa myös sosiaalista pääomaa eli saada ystäviä niin toisista maahanmuuttajista kuin kantasuomalaisistakin (Doherty & Taylor 2007, 39; Elling ym. 2001, 419; Junkala & Lallukka 2012, 28; Latvala 2016, 49; Leinonen 2013, 41; Myrén 2003, 103; Pasanen & Laine 2017, 22; Zacheus ym. 2012, 112, 225). Sosiaalisuus olikin yksi merkittävimmistä

syistä osallistua liikuntatoimintaan. Sosiaalisten suhteiden rakentamisen kannalta merkityksellisenä koettiin myös oheistoiminta, joka ei ollut suoranaisesti liikuntatoimintaa. (Maijala & Fagerlund 2012, 60.) Joidenkin asiantuntijoiden mukaan liikunnan harrastaminen oli jopa ainoa keino, jolla maahanmuuttajien ja suomalaisten välisiä sosiaalisia siteitä pystyttiin solmimaan (Zacheus ym. 2012, 92). Fagerlundin ja Maijalan (2011, 54) tutkimuksessa toisen polven maahanmuuttajilla liikuntaharrastus oli koulun ohella paikka, jossa nuoret olivat yhdessä ja ystävystyivät kantasuomalaisten kanssa. Merkityksellisiä suhteita oltiin muodostettu myös joukkueen toiminnoissa mukana olleisiin aikuisiin. Aikuisilta oli saatu tukea ja apua sekä omaksuttu suomalaisia käyttäytymistapoja ja toimintamalleja. (Latvala 2016, 55.) Sosiaalisuuden kautta oltiin saavutettu myös tunnetta yhteisöllisyydestä ja johonkin ryhmään kuulumisesta (Pasanen & Laine 2017, 22).

Säännöllisen liikunnan parissa opittiin suomen kieltä, suomalaisia tapoja ja merkitysmaailmaa, jolle suomalainen kulttuuri ja käyttäytymistavat rakentuvat, sekä tapoja, miten liikuntapaikoilla toimitaan (Doherty & Taylor 2007; Fagerlund & Maijala 2011, 55; Leinonen 2013, 41; Maijala & Fagerlund 2012, 61; Myrén 2003, 108; Pasanen & Laine 2017, 22; Zacheus ym. 2012, 95, 112). Liikunnan katsotaan nuorten kohdalla tukevan kielen oppimista, vaikka nuori oppii sen pääsääntöisesti koulussa. Vaikka kieli oli erään näkemyksen mukaan toiminut edellytyksinä ystävyyssuhteille kantaväestön kanssa, oli sama ilmiö toiminut myös toisin päin: ystävyyssuhteet suomalaisten kanssa olivat kasvattaneet kielitaitoa. Kielen oppimista oli tapahtunut myös kommunikaatiossa valmentajien kanssa ja tiettyyn lajiin kohdistuvassa liikunnassa oli opittu lajisanastoa. Kielen oppiminen oli koettu helpommaksi nuorella iällä ja ajateltu sen tukevan koulunkäyntiä. (Latvala 2016, 52, 55.)

Liikunnassa yhteisen kielen puuttumisen ei ajateltu korostuvan niin suuresti liikunnan kansainvälisen kielen eli sääntöjen ja toiminnallisen luonteen takia. Liikunnassa pystyi siis toimimaan vähäiselläkin kielitaidolla. Juuri tämä toimi edellytyksenä ystävyyssuhteiden solmimisessa kantaväestön kanssa. Kontaktit kantaväestön ja maahanmuuttajien kesken toimivat ennakkoluuloja vähentävästi ja suvaitsevaisuutta edistävästi. (Myrén 1999, 88; Myrén 2003, 108; Zacheus ym. 2012, 94, 112.) Siljamäki (2017) ottaa esiin toisen näkökulman siihen, ettei yhteisen kielen puuttuminen ole liikunnassa niin merkityksellistä. Hän toteaa liikunnan olevan keuhollista toimintaa. Artikkelissaan hän käsittelee liikuntaa koulun oppiaineena, mutta sanoma on rinnastettavissa jossain määrin myös harrastusmaailmaan. Sanattoman viestinnän nähdään ole-

van liikuntaa opetettaessa erityisen tärkeässä osassa juuri liikunnan kehollisuuden vuoksi. Tällöin liikkujan suomen kielen taito ei korostu niin paljon kuin muualla. Havainnoinnit, näytöt ja muilta oppiminen ovat liikunnassa mahdollisia. (Siljamäki 2017, 445–446.)

Toisaalta keholla on eri merkityksiä eri kulttuureissa, mikä tulee ottaa huomioon niin liikunnassa kuin integraatioprosessissa (Hertting & Karlefors 2013, 37). Herttingin ja Karleforsin (2013, 42) mukaan omatoiminen liikunta vaatii erilaisia kommunikaation ja neuvottelun taitoja, jotka voivat olla vaikea saavuttaa. Liikunnan kansainvälinen kieli ei siis aina riitä liikuntaan osallistumisen edellytykseksi. On ajateltu myös, ettei ennen riittävää kielitaitoa voi osallistua harrastusryhmiin (Myrén 1999, 88). Elling ym. (2001, 420) kyseenalaistavat myös oletuksen, että liikunnassa opitut taidot siirtyisivät ulkopuolelle niin kutsuttuun normaaliin elämään.

Vapaa-ajan liikuntaa ja urheilua ei voidakaan pitää neutraalina ja ideaalina kotoutumisen välineenä kaikille yksilöille ja ryhmille (Elling ym. 2001, 428; Zacheus 2010). Zacheuksen ym. (2012) tutkimukseen osallistuneista 15–19-vuotiaista (n=26) kaksi viidesosaa ajatteli liikunnan edistäneen erittäin paljon tai jonkin verran kotoutumista. Hiukan alle puolet ajatteli, ettei se ollut vaikuttanut ollenkaan, kun taas pieni vähemmistö näki sen jopa haitanneen kotoutumista jonkin verran. Nuoret uskoivat harvemmin liikunnasta olevan apua suomalaisiin tutustumisessa, eri kansojen ystävyyksien edistämisessä, kielen oppimisessa ja rasismien ehkäisyssä. Kaikkiin haastateltuihin (n=341) maahanmuuttajiin nähden nuorten näkemys liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen oli pessimistisempi. Tämä liitettiin tutkimuksessa nähtyyn nuorten aikuisten haastavampaan kotoutumiseen. (Zacheus ym. 2012, 216, 226.) Zacheuksen ym. (2012) tulokset eivät ole kuitenkaan yleistettävissä pienen otannan takia. Liikunnalla on muissa nuorille tehdyissä tutkimuksissa (esim. Latvala 2016; Leinonen 2013) jo osoitettu olleen positiivisia vaikutuksia liittyen kotoutumiseen. Silti ei tule kääntää selkää liikunnan neutraaleille tai negatiivisille vaikutuksille.

Liikunnan ei ole katsottu takaavan automaattisesti suvaitsevaisuuden lisääntymistä tai edistävän kotoutumista, kun kyseessä on vaikkapa eri kansallisuuksien kilpaileminen toisiaan vastaan. Erään asiantuntijan mielestä vain joukkuelajeista voi olla hyötyä kotoutumiselle. (Zacheus ym. 2012, 96–97, 99.) Esimerkiksi jalkapalloharrastuksella onkin osoitettu olevan useita integraation kannalta positiivisia vaikutuksia. Jalkapallo on ollut nuorille tuttu ja turvallinen harrastus, joka helpottaa ympäristöön sopeutumista. Pelkkä lajin parissa liikkuminen ei kuitenkaan ole integraation kannalta olennaista, vaan sen ympärille muodostuvat sosiaaliset verkostot. (Latvala 2016, 58.) Joukkueen ilmapiiriin tulee olla positiivinen, jotta kotoutumisen tekijöitä

voidaan saavuttaa (Latvala 2016, 61; Maijala & Fagerlund 2012, 43). Toisaalta Elling ym. (2001, 420) nostavat esiin sen, että urheilussa koettu sosiaalinen integraatio kasvattaa erottelua ryhmään kuulumattomien suhteen.

Myös alussa esitelty ajatus liikunnan maailmanlaajuisesta tunnettuudesta on haasteellinen, liikunta kun on jossain määrin kansallisen kulttuurin ja identiteetin ilmentymä. Säännöt, jotka äkkiseltään tuntuvat samanlaisilta kaikille, ovat todellisuudessa paikalliseen kulttuuriin sulautuneita, eivätkä ole siten täysin yhdenmukaisia. Toisaalta lasten on nähty olevan tietoisia liikunnan säännöistä ja normeista. Liikunnan parissa lapsen onkin nähty voivan ottaa roolin, joka määrittyy pelin kautta. Hänellä on myös mahdollisuus toteuttaa tätä roolia parhaalla mahdollisella tavalla. (Hertting & Karlefors 2013, 36, 42.)

Liikunnan potentiaali sosiaalisen integraation tehostajana on pohjautunut ajatukseen liikunnasta kaikille avoimena kenttänä, jossa kaikilla osallistujilla on samat säännöt (Elling ym. 2001, 419–420). Luvussa kaksi huomattiin kuitenkin maahanmuuttajien kokeneen useita esteitä liikuntaan liittymiseen. Liikunnan yhteiset säännöt eivät yksinään riitä yhdenvertaisuuden toteutumiseen, vaan tarvitaan myös ryhmän yhteisiä sääntöjä ja toimintaohjeita (Junkala & Lallukka 2012, 50). Ongelmallisena voidaan pitää myös sitä, että havainnot kotoutumista edistävästä teemoista ovat pääosin maahanmuuttajissa tapahtuvia muutoksia, joka sulkee kotoutumisen toisen ulottuvuuden, muutoksen kantaväestössä pois (Pasanen & Laine 2017, 23). Integraation kannalta haasteellisena on pidetty myös vanhempien vähäistä osallistumista lasten liikuntaharrastukseen (Latvala 2016, 55). Liikunnallisissa hankkeissa olikin nähty aikuisten maahanmuuttajien liikuntataitojen kehityksen suora yhteys lapsiin. Positiiviset kokemukset olivat saaneet aikuiset kannustamaan lapsensakin liikuntatoimintaan osallistumiseen. (Maijala 2014, 34.)

Osallistuminen liikuntatoimintaan on tuonut myös kotoutumista estäviä kokemuksia (Elling ym. 2001, 429). Sosiaalisen poissulkemisen kokemukset, kieleen liittyvät haasteet, aktiviteettien tuntemattomuus ja ennakkoluulot kulttuuristen erojen takia olivat tilanteita, joissa liikunnan koettiin estävän kotoutumista. Kielitaidon puute, tietämättömyys määrätietoisuuden asteesta, sääntöjen tuntemattomuus ja se, ettei niitä huonolla kielitaidolla voinut kysyä, sekä ennakkoluulot olivat aiheuttaneet sosiaalista poissulkemista. Epävarmuus oikean urheiluvaatetuksen löytymisessä oli aiheuttanut myös haasteita. Poikien nähtiin sietäneen paremmin sosiaalista poissulkemista ja jatkaneen liikuntaa pelin ehdoilla. (Doherty & Taylor 2007, 37–38, 44, 46.)

Liikunnassa kotoutumista estävänä tekijänä voivat myös olla rasismien, syrjinnän ja kiusaamisen kokemukset. Latvalan (2016) tutkielman kymmenestä haastateltavasta vain yksi oli kokenut

rasismia joukkueessaan, joka koettiin rasismivapaana ympäristönä, jossa voi olla oma itsensä. Ottelutapahtumissa rasismia olivat kuitenkin kokeneet puolet haastateltavista. (Latvala 2016, 53.) Rasismikokemuksista on raportoitu myös muissa tutkimuksissa (Elling ym. 2001, 422; Zacheus ym. 2012). Lapset ja nuoret, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet ulkomailla, olivat kokeneet liikuntaharrastuksissaan useammin fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa aikuisten taholta. Vaikka tutkimuksellisten haasteiden takia tulosten yleistettävyyys on kritiikin alaisena, on se määrällisistä aineistoista valtakunnallisesti kattavin sekä linjassa joihinkin aiempiin laadullisiin aineistoihin ja siksi huomion arvoinen. Ohjaajan harjoittama väkivalta voi olla vertais-suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa vakavampi asia, sillä valtasuhde ei ole tasavertainen ja ohjaaja antaa esimerkin aikuiselle hyväksytyistä toimintatavoista. (Peltola 2016, 35–37, 43.) Onkin syytä ajatella tällaisten kokemusten vaikuttavan voimakkaan negatiivisesti kotoutumiseen. Eri-tyisesti lasten ja nuorten toiminnassa ohjaajien on haluttu toimivan roolimalleina, jotka tukevat kokonaisvaltaisesti kasvua ja sitä kautta kotoutumista (Fagerlund & Maijala 2011, 61).

Kysymys siitä, millaisissa ryhmissä liikkuminen tuottaisi parasta kotoutumista; maahanmuuttajaryhmissä vai sekaryhmissä kantaväestön kanssa, on herättänyt eriäviä mielipiteitä (Zacheus ym. 2012, 113). Sekaryhmien on nähty toimivan eniten kotoutumista edistävinä (Elling ym. 2001, 421; Maijala 2014, 39; Zacheus 2010) ja toimivan etenkin lasten kohdalla (Myrén 2003, 97–98, 103). Maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteisiä ryhmiä perusteltiin kielen, yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin tapojen oppimisella sekä suomalaisen liikuntatoimintaan integroitumisella (Maijala & Fagerlund 2012, 52; Myrén 2003, 104; Zacheus ym. 2012, 113). Suomalaisiin seuroihin integroitumisessa nähdään kuitenkin useita haasteita, kuten kielteiset asenteet, resurssipula ja ennakokuluot (Myrén 2003, 105) sekä perusliikuntataitojen puute (Maijala 2014, 39).

Maahanmuuttajien omien seurojen nähtiin toteuttavan integraatiostrategiaa, mutta myös edustavan ylpeyttä omista juuristaan (Zacheus ym. 2012, 113). Jotkut ajattelivat maahanmuuttajien omien seurojen toimivan etenkin muuton alkuvaiheessa (Maijala 2014, 9; Maijala & Fagerlund 2012, 52; Pasanen & Laine 2017, 6; Zacheus ym. 2012, 114). Ellingin ym. (2001, 421) mukaan erilliset etniset ryhmät toimivat joskus tilapäisenä ja ohimenevänä ratkaisuna. Maahanmuuttajien omissa ryhmissä tutustuminen ympäröivään yhteiskuntaan nähtiin turvallisemmaksi, eivätkä kielitaitoon liittyvät ongelmat tulleet esille. Tällöin ryhmän sisäinen integraatio auttoi integroitumaan vallitsevaan yhteiskuntaan. (Myrén 2003; 106.) Yhteenvetona voidaan sanoa molempia liikuntaryhmien olevan tarpeellisia (Maijala & Fagerlund 2012, 52).

Kotoutumisen ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi kotouttavan liikunnan tulisi olla hyvin suunniteltua, liikunnan ohjaajat sitoutuneita ja työ pitkäjänteistä (Maijala & Fagerlund 2012, 35; Myrén 2003). Rahoitusta on haluttu etenkin harrastustoimintaan, ei yksittäisiin tapahtumiin, sillä on osoitettu, että säännöllisellä ja pitkäjänteisellä liikuntatoiminnalla saavutetaan parhaita tuloksia niin suvaitsevaisuuden, ennakoluulojen voittamisen, kuin vuorovaikutuksen kannalta. (Myrén 2003, 97–98, 103). Kaikkien toimijoiden tulisi myös sitoutua yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden (Junkala & Lallukka 2012, 49) sekä suvaitsevaisuuden tavoitteisiin (Maijala & Fagerlund 2012, 44). Liikunnan avulla tapahtuvan kotoutumisen onnistumisen vastuun ajatellaan olevan kunnan ja sen liikuntatoimen sekä urheiluseurojen paikallistason ratkaisuisa (Opetusministeriö 2010, 8, 10). Toimijakentän yhteispeliä kuntien, seurojen, lajiliittojen, eri keskusten ja järjestön välillä peräänkuulutetaan (Maijala & Fagerlund 2012, 44; Opetusministeriö 2010, 8). Kotouttavan liikunnan onnistumiseksi kantaväestön tulisi laajentaa tietouttaan dominoivan kulttuurin ennakko-oletuksista sekä kasvattaa tietoisuutta liikunnan kuvista ja kokemuksista, joita maahan saapunut havaitsee. Kokemuksista liikunnan kentällä voi siten tulla merkittäviä heidän uuden kulttuurisen taustansa muodostamisessa. (Hertting & Karlefors 2013, 43.)

4 Tutkimuksen toteutus

Vaikka ihmistieteellisen tutkimuksen menetelmällistä kenttää ei voida jakaa karkeasti laadulliseen eli kvalitatiiviseen ja määrälliseen eli kvantitatiiviseen, voidaan todeta tässä tutkimuksessa käytettävän laadullista tutkimusmetodia. Voidaan myös erottaa tutkimuksen tekemisen ideaalimallit, luonnontieteellinen koeasetelma ja arvoituksen ratkaiseminen. (Alasuutari, 2011, 32.) Tässä tutkimuksessa kyseessä on jälkimmäinen. Creswell (2007) toteaa laadullisen tutkimuksen määritelmän vaikeaksi muodostaa ja uskoo tämän johtuvan siitä, etteivät tutkijat halua tehdä pysyviä määritelmiä. Toisaalta Tuomi ja Sarajärvi (2009, 17) kritisoiivat käsitteenmäärittelyä alun alkaen, sillä ne otetaan esimerkiksi opinnäytetöihin helposti sellaisenaan, ilman kritiikkiä, vaikka kyseessä on oppaiden tulkintoja ohjaava näkökulma, jota ei edes ole syytä yleistää.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana pidetään suhdetta teoriaan ja teoreettiseen: ”tarvitaanko laadullisessa tutkimuksessa teoriaa ja edustaako laadullinen tutkimus teoreettista vai empiiristä analyysiä?” Teorian tarve on heidän mukaansa välttämätön. Laadullisen tutkimuksen peruskulmakivenä pidetäänkin havaintojen teoriapitoisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18–20.) Tämän tutkimuksen voi todeta liikkuvan niin teoreettisen kuin empiirisen analyysin kentällä, sillä teorian ja kirjallisuuden avaaminen, mutta myös aineiston keräämis- ja analyysimetodit ovat tutkielman kannalta merkityksellisiä.

Käsitteenmäärittelyn haasteista huolimatta laadullisen tutkimuksen käsitteelle on annettu määritelmiä. Creswell (2007) lainaa Denzinin ja Lincolnin (2005) määritelmää laadullisesta tutkimuksesta toimintana, joka paikallistaa havainnoijan maailmaan. Se sisältää tulkinnallisen asetelman, joka tekee maailman sekä näkyväksi että muuntaa sitä. Laadullinen tutkimus siis tutkii asioita niille luonnollisissa asetelmissa ja yrittää ymmärtää ja tulkita ilmiöitä ihmisten niille antamien merkitysten kautta. Creswellin omassa määritelmässä laadullinen tutkimus lähtee oletuksesta, maailmankatsomuksesta, mahdollisesti teoreettisesta näkökulmasta. Tutkimusongelmiin perustuva tutkimus tiedustelee yksilöiden tai ryhmien merkitystenantoja sosiaaliseen tai inhimilliseen ongelmaan. Ongelman tutkimiseksi laadullinen tutkija käyttää laadullisia menetelmiä ja kerää aineiston luonnollisessa asetelmassa toimien sensitiivisenä ihmisiä ja tutkimusta kohtaan. Tutkija analysoi aineistoa induktiivisesti luoden malleja tai teemoja. (Creswell, 2007, 36–37.) Sekä Creswell (2007) että Kiviniemi (2001) korostavat laadullisen tutkimuksen prosessimaisuutta.

Tutkimusmetodia tarvitaan, jotta aineistossa olevat havainnot voidaan erottaa tutkimuksen tuloksista. Metodi tarkoittaa niitä käytäntöjä ja operaatioita, joiden avulla tuotetaan havaintoja, mutta myös niitä sääntöjä, joiden mukaan havaintoja voi muokata ja tulkita. Ilman selkeää metodia tutkimuksella on vaarana muuttua omien ennakkoluulojen empiiriseksi todisteluksi. Metodin tulee myös olla sopusoinnussa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kanssa. Esimerkiksi haastatteluaineistossa, kuten tässä tutkimuksessa, metodin tulee olla sellainen, että se keskittyy haastattelujen sisältöön, ei muotoon. (Alasuutari, 2011, 82–83.)

Alasuutarin (2011) mukaan teoreettinen viitekehys määrää, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista analyysimenetelmää käyttää. Jos toimii päinvastoin, aineiston luonne asettaa rajat sille, millainen teoreettinen viitekehys voi olla ja millaisia metodeja voi käyttää. (Alasuutari, 2011, 83.) Tämä tutkimus on rakentunut molemmille lähtökohdille. Teoreettinen viitekehys on ollut pääosin mukana alusta asti, jonka ansiosta tutkimukselle on valittu laadullinen metodi, mutta toisaalta se on täydentynyt esimerkiksi liikunnan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden teorialla aineiston pohjalta tehtyjen havaintojen perusteella. Kerätyn aineiston luonne johti valitsemaan laadullisen menetelmän yleisellä tasolla siten, ettei metodologia perustu mihinkään erityiseen laadullisen tutkimuksen luotuun metodiin, kuten vaikkapa fenomenologiaan. Kerätty aineisto ei löytänyt luonnollista paikkaa mistään ennakkoon rakennetusta metodista, joten sen voi määritellä noudattavan yleisiä laadullisen tutkimuksen käytänteitä ja siihen kuuluvaa prosessia.

Tärkein tekijä, joka laadullisen tutkimuksen valintaan ohjasi, oli henkilökohtainen halu ymmärtää kotoutumisen ja liikunnan ilmiöiden yhteyttä. Laadullinen tutkimus, jossa aineiston keruun menetelmät vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdetta (Kiviniemi, 2001, 68), tuntui luontevalta. Tutkijan pyrkimyksenä kuvaillaan tavallisesti olevan tutkittavien näkökulman ja heidän näkemyksen tavoittaminen tutkittavasta ilmiöstä (Kiviniemi, 2001, 68), joka on myös tämän tutkielman tavoite. Laadullisen tutkimuksen menetelmän käyttäminen tässä tutkimuksessa on perusteltavissa myös Creswellin (2007) määritelmien mukaan. Niissä kvalitatiivista tutkimusta käytetään, kun ongelmaan täytyy tutustua, kun tarvitaan kompleksista, yksityiskohtaista ymmärrystä ongelmaan, kun halutaan saada yksilöt jakamaan heidän tarinansa, kuulla heidän äänensä ja minimoida tutkijan ja tutkittavan välinen valtasuhde ja kun halutaan ymmärtää kontekstit, jossa tutkittavat huomaavat haasteen tai ongelman (Creswell, 2007, 39–40). Kaikki nämä perustelut toimivat tässä tutkielmassa.

Laadullisen tutkimuksen metodologiaa sovelletaan empiirisessä osassa kokonaisvaltaisesti tutkimusongelmien muotoilussa, aineiston keräämistavassa ja koossa, analyysimenetelmissä ja tutkimuskysymyksiin vastaamisessa. Tutkimukselle asetetut ongelmat eli kolme tutkimuskysymystä on aseteltu laadullista tutkimusmenetelmää silmällä pitäen. Ne noudattavat esimerkiksi yllä olevia Creswellin (2007) määritelmiä laadulliselle tutkimukselle, mutta ennen kaikkea jo aiemmin mainittua Kiviniemen (2001) näkemystä tutkimuksen pyrkimyksestä tavoittaa tutkittavien näkökulma ja heidän näkemyksensä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisessa on?
2. Miten liikunta on vaikuttanut maahanmuuttajapoikien kotoutumiseen?
3. Miten maahanmuuttajapojat ovat kotoutuneet?

4.1 Tutkittavien kuvailu

Hirsjärven ym. (2010) mukaan tutkimuksen kulusta voidaan tunnistaa viisi askelta. Ensimmäinen askel on aiheen valitseminen, jota kuvaillaan prosessiksi ja jonka katsotaan syntyvän useiden neuvottelu- ja harkintavaiheiden jälkeen (Hirsjärvi ym. 2010, 63, 66). Tämän tutkielman aiheen valintaa ei voi kuitenkaan kuvailla prosessiksi tai useiden neuvottelujen ja harkinnan tulokseksi, sillä päätin jatkaa kandidaatin tutkielmani aiheesta, Vapaa-ajan liikunta ja urheilu alaikäisen maahanmuuttajan kotoutumisessa (Leino 2017). Seuraavaksi askeleeksi nimetään tiedon kerääminen (Hirsjärvi ym. 2010, 63). Tällainen ajatus kuitenkin yksinkertaistaa tutkimuksen kulkua, sillä ennen aineiston keruuta herää kysymys, ketä tutkitaan ja mistä tutkittavat löydetään. Tavoitteenani oli saavuttaa syvällistä ensikäden tietoa tutkimusaiheeni mukaiselta kohderyhmältä. Aloin siis etsiä ryhmää tai joukkuetta, jossa liikkuisi maahanmuuttajalapsia. Otin yhteyttä Oulun kaupungin työntekijään, joka työskenteli Liikumme yhdessä -hankkeessa. Hänen avullaan löysin Oulun diakonissalaitoksen hallinnoiman ja STEA:n rahoittaman PAKU-hankkeen jalkapallojoukkueen, jossa liikkui sekä kantasuomalais- että maahanmuuttajapoikia. Osa tämän joukkueen pelaajista muodosti tämän tutkimuksen tutkimusjoukon.

Koska tarkoitukseni oli kerätä aineistoa alaikäisiltä, jotka Suomen lain mukaan ovat lapsia, tuli minun hankkia tutkimuslupa (Liite 1) heidän huoltajiltaan (Kuula 2011, 147). Joukkueen valmentaja jakoi tutkimusluvut maahanmuuttajataustaisille pelaajille, sillä olin itse estynyt pää-

semään paikalle. Menettelimme näin, koska halusimme saada aineistonkeruun käyntiin mahdollisimman nopeasti syksyllä 2017 lähestyvän joulun takia. Tutkimusluvista kerrottiin suomeksi minusta tutkijana sekä tulevasta tutkimuksesta ja korostettiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Valmentaja jakoi tutkimusluvan 30 pelaajalle. Joukkueen seuraavalla harjoituskerralla esittäydyin ja keräsin luvat henkilökohtaisesti. 30 luvan saaneesta 13 palautti tutkimusluvan. Rajasin niistä pois luvat, joissa tiedot olivat vajavaisia. Jäljelle jäi seitsemän osallistujaa, joista yksi perui osallistumisensa lähellä aineiston keruun hetkeä.

Tutkimukseen osallistuneet olivat haastatteluhetkellä 13–17-vuotiaita ja heidän etniset juurensa ulottuivat neljään eri maahan. Jaottelin heidät analyysiä varten ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien ryhmiin. Abdi, Fariad ja Rani määriteltiin ensimmäisen polven maahanmuuttajiksi, sillä he olivat muuttaneet Suomeen viimeisen neljän vuoden aikana ollessaan yli 10-vuotiaita. Casper, Lucas ja Andrea taas määriteltiin toisen polven maahanmuuttajiksi. Casper ei ollut syntynyt Suomessa, mutta hän Berryn ym. (2006, 307) näkemyksiin pohjautuen ymmärrettiin tässä toisen polven maahanmuuttajaksi, sillä muutto oli tapahtunut ennen hänen kuudetta ikävuottaan. Lucaksen ja Andreasin vanhemmat taas olivat syntyneet Suomen ulkopuolella, kun taas pojat olivat syntyneet Suomessa.

4.2 Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineiston keruussa

Yleisimmät laadullisen tutkimuksen tavat kerätä aineistoa ovat observoiminen, dokumenttien tutkiminen, haastattelemine (Creswell 2007, 38; Tuomi & Sarajärvi 2009, 71) ja kysely, joita voidaan hyödyntää myös määrällisessä tutkimuksessa. Tapoja voidaan käyttää joko yksin tai toistensa kanssa rinnakkain tutkimusongelmat ja -resurssit huomioiden. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tähän tutkimukseen valikoitui yksi tapa, haastattelu. Haastattelusta onkin Tiittulan ja Ruusuvuoren (2005) mukaan tullut ehkä kaikista käytetyin menetelmä tiedon hankkimiseen. Arkielämän vuorovaikutuksessa kysymisen ajatellaan olevan ensisijainen ratkaisu tiedon puutteeseen (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 9). Kun halutaan tietää, mitä yksilö ajattelee tai miksi yksilö toimii jollakin tavalla, on järkevää kysyä häneltä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Erääksi haastattelun valinnan perusteeksi nimetään syventyminen saatavan tiedon pariin (Hirsjärvi ym. 2010, 205). Kuten jo yllä mainitsin, tavoitteenani oli hankkia syvällistä tietoa sekä ymmärrystä kotoutumisen teemasta, joten oli perusteltua käyttää haastattelua aineiston keruun menetelmänä. Haastatteluja voi toteuttaa joko, yksilö- pari- tai ryhmähaastatteluina (Hirsjärvi ym. 2010, 210). Kaikki tämän tutkimuksen haastattelut olivat yksilöhaastatteluja.

Aineiston keruun menetelmänä haastattelulla nähdään olevan niin etuja kuin haittojakin. Suurimpana etuna pidetään sen joustavuutta. Joustavuus esiintyy niin aiheiden järjestelemisen kuin tulkinnan kohdalla. (Hirsjärvi ym. 2010, 204; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Tässä tutkimuksessa haastattelun joustavuus oli ehdoton etu osan haastateltavien puutteellisen kielitaidon sekä haastateltaville esitettyjen erilaisten kysymysten takia. Haastattelun eduksi katsotaan myös tutkijan mahdollisuus toimia yhtäaikaaisesti havainnoitsijana (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Ongelmiksi haastatteluissa mainitaan sen aikaa vievyys (Hirsjärvi ym. 2010, 206; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73), huolellisen suunnittelemisen edellyttäminen ja kouluttautuminen haastattelijan rooliin ja tehtäviin sekä virhelähteiden mahdollisuus, joka johtuu niin haastattelijasta kuin haastateltavasta, mutta myös itse tilanteesta kokonaisuutena. Luotettavuutta voi heikentää haastateltavien taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, haastattelut kun ovat sidoksissa siihen paikkaan ja aikaan, jossa ne tapahtuvat, eivätkä välttämättä noudata niitä vuorovaikutuksen tapoja, joita muualla saatettaisiin käyttää. (Hirsjärvi ym. 2010, 206–207.) Olennaista onkin se, että haastattelijat ja haastateltavat puheilla ja omaksumillaan rooleilla sekä suhtautumistavoilla tuottavat esimerkkejä kulttuurisista tavoista toimia, tai miten voitaisiin toimia (Alasuutari 2011, 148).

Haastattelut jaetaan perinteisesti kysymysten valmiuden ja sitovuuden mukaan joko strukturoituihin tai strukturoimattomiin haastatteluihin. Valmiiden kysymysten ja vastausvaihtojen mukainen lomakehaastattelu edustaa strukturoidun ääripäätä. Näiden välimaastoon kuuluu puolistrukturoitu haastattelu. (Hirsjärvi ym. 2010, 208; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11.) Hirsjärvi ym. (2010) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2009, 75) käyttävät teemahaastattelua puolistrukturoidun haastattelun synonyyminä. Tiittulan ja Ruusuvuoren (2005) mukaan teemahaastattelu on kuitenkin vain yksi tunnetuimmista puolistrukturoidun haastattelun muodoista. Puolistrukturoidussa haastattelussa on yleensä päätettynä jokin näkökohta, mutta ei kaikkia (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11). Teemahaastattelun käsitteen mukaisesti teema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2010, 208; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Pyrkimyksenä on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen sekä ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tämän tutkimuksen aineisto on kerätty puolistrukturoitua teemahaastattelua hyödyntäen. Haastattelurunko (Liite 2) oli teemojen ja aihepiirien, mutta myös ennakkoon ajateltujen kysymysten puolesta jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle sama, mutta vaihteli kysymysten järjestyksen ja muotoilun kesken. Osalta tutkittavista ei myöskään kysytty kaikkia

kysymyksiä. Esimerkiksi toisen polven maahanmuuttajilta, jotka olivat syntyneet Suomessa, ei kysytty, miltä Suomeen muuttaminen oli tuntunut.

Valmistin haastatteluja varten useita kysymyksiä pohjautuen kandidaatin tutkielmassa (Leino 2017) referoimiini tutkimuksiin ja siihen, mitä halusin tietää. Haastatteleamalla tehtävän aineiston keruun yhteydessä tulee aina pohtia, miten haastattelijan kysymykset ovat ohjanneet tai johdatelleet haastateltavan vastauksia (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 10). Haastattelujen aikana pyrin kysymään aluksi laveita kysymyksiä, joiden ajattelin johdattelevan vastauksia vähiten. Havaitsin niihin vastaamisen olevan kuitenkin haastavaa, joten päädyin usein kysymään hyvin konkreettisia kysymyksiä. Esimerkiksi aluksi kysyin, miltä liikunnan harrastaminen on tuntunut, jonka jälkeen kysyin, mikä liikunnan harrastamisessa on kivaa, mikä ei ole kivaa. Alla tulen kuvailemaan myös kielellisiä ja käsitteellisiä haasteita, joita kohtasin haastattelujen aikana. Vaikka en sitä myöhemmin korostakaan, yritin selittää jokaisen hankalan sanan tai käsitteen useilla eri tavoilla, mutta aina emme siltikään saavuttaneet täyttä yhteisymmärrystä.

Kaikkien äänien kuulluksi tuleminen on mahdollista kannustamalla tasavertaiseen dialogiin. Se on mahdollista yhteisöissä, joissa yksilö tuntee yhteenkuuluvuutta ja hyväksyntää ja uskoo omien tekojensa merkityksellisyyteen. (Kauko 2015, 52.) Teemahaastattelun kuvaillaankin muistuttavan enemmän vapaata keskustelua sen tiukan kysymys–vastaus-muodon puuttumisen vuoksi (Alasuutari 2011, 144; Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11). Tämän tutkimuksen haastattelut eivät kuitenkaan pääosin yltäneet vielä kovinkaan vapautuneeseen vuorovaikutukseen. Kyseessä oli lähinnä Hirsjärven ym. (2010, 207) kuvailema tilanne, jossa haastattelijalla on ohjat kysymysten asettamisessa.

Onkin syytä pohtia esimerkiksi sukupuolen merkitystä haastattelun sujuvuuden ja interaktion, mutta myös annettujen vastausten kannalta (Alasuutari 2011, 144–145), olenhan minä nainen ja haastateltavani aikuistumisen kynnyksellä olevia poikia. Myös kulttuuristen erojen huomioiminen on olennaista. Ratkaisevaksi kuvaillaankin sitä, miten haastatteliija osaa tulkita saamiaan vastauksia kulttuuristen merkitysten ja merkitysmaailmojen valossa. (Hirsjärvi ym. 2010, 207.) Uskon myös ikäeromme vaikuttaneen vuorovaikutuksen tapoihin. Pyrin kuitenkin olemaan helpposti lähestyttävä ja saamaan haastateltavat tuntemaan itsensä rennoiksi seurassani. Alasuutari (2011, 147) toteaa, ettei kaikkien hierarkioiden ja valtasuhteiden ulkopuolista kahden ihmisen kohtaamista olekaan, varsinkaan haastattelun ja tutkimuksen kohdalla. Kaukon (2015) mukaan onkin hankalaa luoda puhtaasti autenttista lasten ääntä tutkimuksessa kenen tahansa lapsen koh-

dalla, saati sitten lyhyessä ajassa vähemmistöön kuuluneiden, hänen tapauksessaan yksin tul-
leiden alaikäisten, kanssa. Siihen on kuitenkin hyvä pyrkiä, koska vain lapsilla itsellään on hal-
lussa arvokasta tietoa heidän elämästään ja kokemuksistaan (Kaukko 2014, 55).

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun ominaispiirteenä on se, että aineisto kerätään tutki-
muskohteen luonnollisessa ympäristössä toimien kasvotusten kohteen kanssa (Creswell 2007,
37). Tämän tutkielman haastattelut toteutettiin haastateltavien kouluissa lukuun ottamatta yhtä
haastateltavan toiveesta toteutettua puhelinhaastattelua. Sovimme haastatteluajan ja paikan
viestein tutkimukseen osallistuneiden kanssa. Eräällä koululla haastatteluun halusi osallistua
poika, joka pelasi tutkimuskohteenä olevassa joukkueessa, mutta ei ollut palauttanut tutkimus-
lupaa. Haastattelin häntä, sillä hän lupasi palauttaa luvan myöhemmin, mutta koska lupaa ei
useista muistutuksista huolimatta tullut, jätin haastattelun pois aineistosta. Nauhoitin kaikki te-
kemäni haastattelut, mikä onkin yleensä tapana. Nauhoittamisen etuna pidetään mahdollisuutta
palata tilanteeseen uudelleen, jolloin nauhoitus toimii niin muistin apuna, kuin tulkintojen tar-
kastamisen välineenä. Haastatteluja uudelleen kuuntelemalla voi tulla esiin sellaisia sävyjä,
joita ei ensikuuntelemalla ole laittanut merkkeille. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 14–15.)

4.3 Aineistolähtöisestä analyysistä teoriaohjaavaan ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin

Ennen aineiston varsinaista analyysiä on empiirisessä tutkimuksessa tarpeen tehdä esitöitä. En-
simmäisenä tarkistetaan tiedot ja mahdollisesti täydennetään niitä, jonka jälkeen järjestellään
aineisto. Tallennettu, tässä tutkimuksessa nauhoitettu, laadullinen aineisto kirjoitetaan usein
puhtaaksi eli litteroidaan. Aineiston litteroinnin tarkkuudelle ei ole yksiselitteistä ohjetta. (Hirs-
järvi ym. 2010, 222.) Sen nähdään vaihtelevan tutkimuskysymysten ja -metodin mukaan. Lit-
teroinnin kuvaillaan toimivan hyvänä muistin apuna ja helpottavan tärkeisiin kohtiin palaa-
mista. Siihen voidaan merkitä sanojen lisäksi esimerkiksi äänenvoimakkuuksia, painotuksia,
tauvoja ja intonaatioita sen mukaan, kuinka tärkeää tutkimuksen kannalta on havainnoida sa-
nallisen kommunikaation ulkopuolisia seikkoja. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 16.) Tässä tutki-
muksessa litterointiin merkittiin sanojen lisäksi mietintätauot ja sanojen hakemiset sekä ään-
nähdykset. Litteroinnin yhteydessä häivytettiin tutkimukseen osallistuneiden nimet antamalla
heille koodinimet H1, H2 jne. haastattelijärjestyksen mukaan.

Analyysitavoille voidaan karkeasti nähdä kaksi eri jäsentelyä: selittäminen ja ymmärtäminen.
Tässä tutkimuksessa pyrittiin ymmärtämiseen, jota on usein käytetty laadullisessa analyysissä

ja päätelmien tekemisessä. (Hirsjärvi ym. 2010, 224.) Analyysimenetelmänä tässä tutkielmassa käytetään sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi tarkoittaa pyrkimystä kuvata sanallisesti dokumenttien sisältöä. Tuomi ja Sarajärvi (2009) lainaavat Kyngäksen ja Vanhasen (1999) ajatusta sisällönanalyysista menettelytapana, jossa aineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tavoitteena on saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Muut tutkijat, kuten Hämäläinen (1987) ja Burns ja Grove (1997), määrittelevät analyysin tarkoitukseksi luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä tutkittavaa ilmiötä kuvaavan tutkimusaineiston kautta. Tarkoituksena on lisätä informaatioarvoa, kun hajanaisesta aineistosta luodaan mielekäs, selkeä ja yhtenäinen informaatioiltaan. Laadullinen käsittely aineistolle perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aluksi hajotetaan aineisto osiin ja sitten kootaan ja käsitteellistetään uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108.)

Kiviniemi (2001) kuvailee laadullisen tutkimuksen analyysiä aineistolähtöiseksi. Analysoinnissa jäsennetään aineistosta käsin teemoja, jotka ovat tutkittavan ilmiön kannalta merkityksellisiä. Aineiston käsittely pyrkii kokonaisvaltaisuuteen tutkittavan ilmiön kontekstisuhteen ymmärtämisen ja tapahtuman erityispiirteiden kautta. (Kiviniemi 2001, 68.) Vaikka tässä tutkielmassa tutkimuskysymyksiin 1 ja 2 liitettäviä aineistoja tutkittiin mahdollisimman paljon aineistosta käsin, ei analyysitapaa voi sanoa suoraan aineistolähtöiseksi, vaan enemmänkin teoriaohjaavasti. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee lähtökohdiltaan aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinen analyysi. Ero on abstrahoinnissa, kun empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin, jotka aineistolähtöisessä analyysissä luodaan aineistosta. Teoriaohjaavassa analyysissä ne tuodaan valmiina, niin sanotusti ilmiöstä jo tiedettynä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Tässä tutkimuksessa tämän kaltaista käsitteellistämistä edustavat esimerkiksi kotoutumisvaikutusten fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ulottuvuudet, jotka olivat jo aiemmin tiedettyjä ihmisen ominaisuuksia, mutta yhdistettiin tässä jäsentämään kotoutumisvaikutuksia.

Metodioppaasta riippuen laadullisen tutkimuksen analyysi jaetaan useampaan vaiheeseen, joiden määrä saattaa vaihdella, mutta analyysin sisältö pysyy joitakin käsitteitä lukuun ottamatta samana. Reunaehtona voidaan pitää Alasuutarin (2011, 38) näkemystä siitä, että kvalitatiivinen analyysi vaatii absoluuttisuutta, joka tarkoittaa sitä, että kaikki seikat tulee kyetä selvittämään siten, että ne eivät ole ristiriidassa esitetyn tulkinnan kanssa. Analyysin voi katsoa koostuvan kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoitusten ratkaisemisesta (Alasuutari, 2011, 39). Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) mallia analyysin kulusta. Analyysirunko oli sama niin aineistolähtöisessä kuin teoriaohjaavassa tavassa

erona se, että teoriaohjaavassa analyysissä jo todetusti liitetään aineisto abstrahointivaiheessa teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Tässä tutkimuksessakin analyysi toteutettiin näin, koska analysoidessani aineistoa huomasin pystyväni yhdistämään liikunnan harrastamisessa ja kotoutumisessa havaitsemiani alaluokkia jo aiempiin käsitteisiin. Seuraavissa kappaleissa selitetään analyysin eteneminen vaihe vaiheelta noudattaen kyseistä mallia. Pääajatuksena siinä on koko ajan pyrkiä ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

Ensimmäinen vaihe analyysissä on aineiston kuunteleminen ja litterointi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Litteroimista käsitteelin jo aiemmin tässä luvussa eikä siihen liittyviä tietoja ole siten tarpeen toistaa. Litteroinnin jälkeen tulostin haastattelut ja luin niitä ajatuksella läpi. Seuraavassa vaiheessa, pelkistettyjen ilmausten etsimisessä poikkesin Tuomen ja Sarajärven (2009) vaiheista, sillä lisäsin välivaiheeksi tutkimuskysymysten mukaisen teemoittelun. Käytännössä koodasin litteroiduista haastatteluista väreittäin kysymykset ja vastaukset tutkimuskysymysten mukaan. Ensimmäiseen tutkimuskysymyksen vastaavat kohdat vihreällä, toiseen punaisella ja kolmanteen keltaisella. Samaan aikaan, kun loin jokaisesta tutkimuskysymyksestä ja siihen vastaavista aineiston alueista erilliset Word-tiedostot, siirryin pelkistettyjen ilmausten listaamiseen. Säilytin kuitenkin joitakin alkuperäisiä ilmauksia pelkistettyjen ilmausten lisäksi.

Tässä vaiheessa kolmannen tutkimuskysymyksen analyysi erosi muista. Teoriaohjaavan ja teorialähtöisen analyysin keskeisin ero on se, poimitaanko aineistosta asioita ja ilmauksia tietyn teorian mukaan vai lähestytäänkö aineistoa sen ehdoilla ja vasta analyysin edetessä pakotetaan se sopimaan tiettyyn teoriaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkoituksena oli vertailla tutkittavien kotoutumiskokemuksia akkulturaatioteoriaan, minkä takia sen kohdalla hyödynnettiin teorialähtöisen sisällönanalyysin tapaa. Tuomi ja Sarajärvi (2009) lainaavat usein eri tutkijoiden määritelmiä teorialähtöisestä analyysistä, jossa luokittelu perustuu aiempaan viitekehykseen. Analyysiä ohjaa tällöin jokin teema, tässä tapauksessa akkulturaation yksilötaso. Tässä analyysiä ohjasivat kysymykset siitä, kuinka paljon yksilö haluaa ylläpitää omaa kulttuuriaan ja kuinka paljon hän haluaa osallistua ja ottaa kontaktia uuteen kulttuuriin. Sen perusteella vastaukset luokiteltiin neljään akkulturaatiomalliin: assimilaatioon, integraatioon, separaatioon ja marginalisaatioon. Taulukossa 1 on esimerkki analyysistä. Tarkemmin analyysiin voit tutustua liitteessä neljä.

TAULUKKO 1. Esimerkki teorialähtöisestä sisällönanalyysistä tässä tutkimuksessa

	Oman kulttuurin ylläpitäminen	Osallisuus ja kontakti uuteen kulttuuriin	Akkulturaatiomalli
H3/Rani	<ul style="list-style-type: none"> - Äidinkielen puhuminen tärkeää (uuden kielen oppimisen takia) - Käsitteellinen haaste: tapa 	<ul style="list-style-type: none"> - Omasta mielestä sopeutunut hyvin: tärkeää koulu, liikunta ja lapsella oma paikka - Käy koulua - Harrastaa jalkapalloa - Ystäviä - Asunut Suomessa 2 v. 	Integraatio

Tuomen ja Sarajärven (2009) analyysivaiheista olivat ensimmäisen ja toisen tutkimuskysymyksen osalta seuraavaksi vuorossa samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista, pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen. Niitä seurasi alaluokkien yhdistäminen ja niistä yläluokkien muodostaminen. Käytännössä toteutin vaiheet taas Word -ohjelmalla apuna käyttäen. Tein tiedostoon kolmiportaisen taulukon, jossa ensimmäiseen osioon kokosin samankaltaisia pelkistettyjä ilmauksia. Näistä muodostui yläluokkia, kuten kielen oppiminen, tapojen oppiminen, ei rasismin kokemuksia. Tässä vaiheessa, lukiessani luokitteluja läpi, huomasin yhtymäkohdan liikuntapedagogiikasta ja psykologiasta tuttuun jaoteluun ihmisestä psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena sekä liikunnan harrastamisessa liikuntasuhteen käsitteeseen. Yläluokkien yhdistäminen johtikin kokoavaan käsitteenmuodostamiseen siten, että yhdistin havainnot osaltaan aiempiin teorioihin, osaltaan omaan käsitteenmäärittelyyn. Tässä kohtaa analyysi siis erosi aineistolähtöisestä ja muuttui teoriaohjaavaksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Taulukossa 2 on esimerkki analyysistä. Tarkemmin analyysiin voi tutustua liitteessä kolme, jossa analyysirungosta on tiivistetty pelkistettyjen ja alkuperäisten ilmausten osiota sen selkeyttämiseksi.

TAULUKKO 2. Esimerkki teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä tässä tutkimuksessa

Pelkistetty/alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
H1, H2, H4, H5, H6: Saanut uusia kavereita ja tutustunut suomalaisiin. H3: ”Joo. Jos sä niinku osat tosi hyvi jalkapallo sitte sä saat aina baljo kavereita. ’Oii sä osaat tosi hyvi moro.’ Ja sitte aina. H5: Kavereiden kanssa harrastaminen ja oleminen liikunnassa hyvin merkittäviä.	Kaverisuhteet ja niiden muodostaminen	Sosiaalinen ulottuvuus, liikunnan hyöty kotoutumiselle
H1: Oppinut kieltä H2: ”Nii opin uusi sanija koska olen koko ajan kaverin kanssa puhumass.” H3: ”Joo aina ku mä pelaa jalkapalloa niinku suomalaie kanssa aina sitten mä huuda Suomen sanoja. Esimerkiksi syötä ja paitsio ja näi näi näi”	Suomen kielen oppiminen aktiivisessa vuorovaikutuksessa	Sosiaalinen ulottuvuus, liikunnan hyöty kotoutumiselle

Ennen analyysin kirjoittamista tekstiksi muutin tutkimukseen osallistuneiden nimet peitenimiksi. Kunnioittaakseni tutkimukseen osallistuneiden kulttuuritaustaa toteutin nimeämisen siten, että etsin internetin hakuselainta käyttäen jokaisen tutkimukseen osallistuneen lähtömaan suosituimpia nimiä ja valitsin sieltä jokaiselle uudet nimet. Tutkija ei usein voi hyödyntää kaikkea keräämäänsä eikä kaikkea materiaalia ole tarpeen analysoida (Hirsjärvi ym. 2010, 225). Myöskin tässä tutkimuksessa pieni osa aineistosta ”jäi yli”.

Sisällönanalyysiä kritisoidaan sen järjestelevästä luonteesta, sillä tutkijan on nähty voivan kuvailla analyysiä hyvinkin tarkasti ilman johtopäätösten tekemistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Tulosten analysoinnin jälkeen on vielä tulkittava ja selitettävä tutkimuksen antia. Tulkinta on aineiston analysoinnissa havaittujen merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. Tuloksista pyritään laatimaan synteesejä, jotka kokoavat pääiseikat yhteen ja antavat selkeät vastaukset asetettuihin ongelmiin. Johtopäätökset perustuvat näihin synteeseihin. Tutkijan tehtävänä on pohdita, mitkä ovat tulosten merkitykset tutkimusalueella, sekä mikä laajempi merkitys tuloksilla

voisi olla. (Hirsjärvi ym. 2010, 229–230.) Tässä tutkielmassa kuvaillun kaltaista tulkintaa ja niistä tehtyjä johtopäätöksiä edustaa luku 6.

4.4 Luotettavuus ja eettisyys tässä tutkielmassa

Tutkimuksen ja etiikan yhteyttä kuvaillaan kahtalaiseksi. Toisaalta tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, toisaalta eettinen käytäntö tieteellisessä työssä tehtäviin ratkaisuihin. Jälkimmäinen etiikan ja tutkimuksen yhteys on varsinaista tieteen etiikkaa. Tutkimusaiheen valinta on jo itsessään eettinen ratkaisu. (Hirsjärvi ym. 2010, 24.) Yhdeksi tieteen etiikan peruskysymykseksi asetetaan: onko tiedon jano hyväksyttävää ja onko se hyväksyttävää kaikissa asioissa? (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–126). Kysymys on tämän tutkielman tutkimusaiheen valinnan kannalta tärkeä. Tiedon jano kotoutumisen ja liikunnan kentällä on toki hyväksyttävää. Kysymys onkin, onko se hyväksyttävää minun, kantasuomalaisen, aina suomessa asuneen naisen toimesta. Aiheen eettiseen pohdintaan kuuluu selkeyttää, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Hirsjärvi ym. 2010, 24; Tuomi & Sarajärvi 2009, 129). Tutkimusaihe on valittu tutkijan toimesta perustellen sitä sen kiinnostavuudella, mutta etenkin sen ajankohtaisuudella. Kotoutumisen teeman tutkiminen auttaa ymmärtämään tämän hetken ympäröivää maailmaa, mutta on myös hyödyksi tulevassa opettajan ammatissa. Ajankohtaisuudessaan aihe on myös ympäröivän yhteiskunnan kannalta tärkeä tutkia, jotta voidaan ymmärtää ja tuottaa parempaa kotoutumista. Perusteluna voi toimia myös tarve, sillä näillä rajauksilla aihe on vähän tutkittu.

Toinen tutkimusaiheeni koskeva eettinen valinta oli tyttöjen rajaaminen tämän tutkimuksen ulkopuolelle, mikä liittyy Hirsjärven ym. (2010, 66) kuvailemaan aiheen rajaamiseen. Pro gradu -tutkielman laajuus huomioon ottaen yhden joukkueen jäsenten tutkiminen oli riittävää. Tutkimuskohteita etsiessäni ajauduin juuri poikajoukkueen pariin eri liikuntatoimijoiden siivittäessä tieni sinne. Poikien valintaa voi perustella myös Berryn ym. (2006, 324) tutkimuksella, jossa todettiin tyttöjen integroituvan poikia helpommin. Perusteena voi toimia myös Kiannon (2009) artikkeli Maahanmuuttajapoikien puolesta. Hänen mukaansa maahanmuuttajien kotoutumisen haasteet ovat tunnettuja, mutta valtaosa järjestölähtöisestä kotoutumisesta kohdistuu tyttöihin ja naisiin. Hän ei halua naisille ja tytöille tehtävän kotoutumista edistävän työn loppuvat, koska he tarvitsevat tukea ollessaan usein miehiä heikommassa asemassa. Tämä ei kuitenkaan poista miesten ja poikien tarvetta tukeen kotoutumisessa. Hänen mielestään tulisikin saada luotettavaa

tutkimustietoa kotoutumisen onnistumisesta ilman erityistukea, mikäli samanlaista tukipolitiikkaa jatketaan. (Kianto 2009, 205.) Tämä tutkielma voi edustaa tällaista tutkimustietoa.

Eräs tärkeä tutkimuseettinen kysymys on tutkimuskohteena olevien henkilöiden yksityisyyden säilyttäminen. Kulttuuristen tekijöiden, iän ja sukupuolen kuvaillaan vaikuttavan eri tilanteissa yksityisyyden sisällön ja rajojen määrittymiseen. Myös ihmiset ovat erilaisia, vaikka taustamuuttajat olisivatkin samoja. Yksityisyys sitoutuu vahvasti myös tunnistettavuuteen, jonka esittämisen todetaan olevan yksi parhaiten tunnetuimmista ihmistieteiden tutkimuseettisistä normeista. Nimettömyys ja tunnistamattomuus otetaan usein itsestään selvinä periaatteina, kun sovitaan aineiston ja sen otteiden esittämisestä tutkimuksessa, vaikka aina niin ei ole tarpeen. (Kuula 2011, 76, 201.) Tässä tutkimuksessa noudatettiin kuitenkin ehdotonta yksityisyyden ja tunnistamattomuuden linjaa, kun tutkimuskohteet olivat alaikäisiä ja tutkimusaihetta värittivät eettiset kysymykset. Yksityisyydestä huolehdittiin esimerkiksi ennen haastattelua korostamalla, ettei mihinkään kysymykseen ole pakko vastata. Tunnistamattomuutta taas toteutettiin peitenimien avulla sekä rajaamalla henkilökohtaisten tietojen määrää tutkimusjulkaisussa.

Tutkimuslupien hankkiminen on yksi hyvään eettiseen käytäntöön liittyvä ja alaikäisistä tutkittavista puhuttaessa pakollinen seikka (Hirsjärvi ym. 2010, 25; Kuula 2011, 147). Lupaa kysymällä kunnioitetaan ihmisen itsemääräämisoikeutta antamalla mahdollisuus päättää, osallistuako tutkimukseen vai ei (Hirsjärvi ym. 2010, 25). Kysyinkin tutkimusluissani suostumusta sekä huoltajalta että tutkimukseen osallistuvilta.

Erinäisiä eettisiä ja luotettavuuteen liittyviä näkökulmia on pohdittu pitkin tutkimusta. Ei olekaan tarpeen erottaa kaikkia ratkaisuja vain omaksi luvuksi, kun ne ohjaavat tutkimuksen tekemistä sen koko matkan ajan. Luotettavuuden lisäämiseksi on tämän tutkielman tulososiossa mukana myös luotettavuuteen liittyviä näkökulmia. Tulosluvussa kyseenalaistetaan muun muassa kysymyksen asettelua vastausten saamisen kannalta, mutta myös tutkimusjoukon erityislaatuisuutta tutkimustulosten kannalta. Kun kyseessä on liikuntaa harrastavat nuoret, voidaan olettaakin heidän pitävän liikuntaa merkityksellisenä harrastuksena. Myös kielellisiä haasteita on tuotu esiin tulosluvussa. Luotettavuusnäkökulmien lisääminen tutkimustulosten rinnalle oli linjaus, jolla pyritään läpinäkyvämpään raportointiin. Myös lukijalle halutaan antaa mahdollisuus arvioida tuloksia kriittisesti.

Myös maahanmuuttaja-käsitteen valitseminen on yksi kysymyksistä, jota on sivuttu jo aiemmin luvussa 2.1 pohtimalla, ketä tulisi tutkia ja millä nimellä tutkittavia kutsutaan. Termillä maahanmuuttaja kasvatetaan toisaalta turhaan eroa kantasuomalaisen ja maahanmuuttajan välillä,

kun tavoitteena on, että kaikki löytävät yhteiselossa paikan yhteiskunnasta. Termillä myös yleistetään heterogeeninen joukko yhdeksi. Tämän tutkielman tarkoituksena on kuitenkin tarkastella maahanmuuttajien erityispiirteitä kotoutumisen ja liikunnan kentällä ja siksi määrittely on tarpeenmukaista. Asetelmalla tähdätään lopulta yhdenvertaisuuden saavuttamiseen. Luotettavuuden kannalta haastatteluissa nousi kysymys käsitteellisestä yhteisymmärryksestä. Puutteellisen kielitaidon takia en saanut kovan yrittämisenkään jälkeen joihinkin avainkysymyksiin vastauksia. Olen kuitenkin tuonut käsitteelliset haasteet esiin tutkimuksen tulososiossa. Pidempien vastausten saamiseksi ja kielihaasteen välttämiseksi olisikin voinut olla hyvä toimittaa haastattelukysymykset haastateltaville ennakoon.

Koska tutkimuksessa on tavoitteena välttää virheitä, tulee tutkimuksen luotettavuutta arvioida. Laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluu erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Eri oppaat painottavat eri asioita ja onkin mielekästä kysyä, onko olemassa yhtenäistä käsitystä laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134.) Yksi kaikissa oppaissa oleva laadun mittari on hyvä tieteellinen käytäntö, jota on käytetty tässä tutkimuksessa koko prosessin ajan. Tässä kohtaa voidaan todeta eettisten näkökantojen ja luotettavuuden olevan jossain määrin toistensa kanssa päällekkäisiä. Eettisesti hyvän tutkimuksen kuvaillaan edellyttävän ”tieteellisiä tietoja, taitoja ja toimintatapoja niin tutkimuksen teossa kuin sosiaalisesti tiedeyhteisössä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.” Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat muun muassa oikeaoppinen tieteellinen viittaaminen, suunnittelun ja toteutuksen yksityiskohtainen ja tieteellinen raportointi, rehellisyys ja avoimuus tuloksia julkaistaessa. Myös yleinen huolellisuus ja tarkkuus, sekä aineiston tekijänoikeuksellisten ja säilyttämisen kysymysten selvittäminen kaikille tutkimuksen osapuolille ovat osa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi ym. 2010, 23–24; Kuula 2011, 34–35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Tutkimuksen haastatteluaineiston luotettavuutta arvioitaessa voidaan yhtyä Leinosen (2013) pohdintoihin. Hänen mukaansa tuloksia tarkastellessa on muistettava haastattelijan edustaneen haastateltaville aikuista kantaväestöä ja kun haastattelut pääosin toteutettiin koululla, on se todennäköisesti tuottanut normien mukaista puhetta. Nuoret ovat saattaneet vastata kysymyksiin, kuten he kuvittelivat haastattelijan haluavan vastattavan. Haastattelutilanne oli hänen mukaansa jännittänyt myös useaa nuorista sen ollessa heille uusi tilanne. Toisaalta hän koki, että haastateltavat olivat kertoneet asioistaan yllättävänkin avoimesti. Yhden haastattelutapaamisen perusteella muodostettujen tulkintojen kanssa tulee Leinosen mukaan olla joka tapauksessa varovainen. (Leinonen 2013, 48.) Kyseiset haastattelut oli toteutettu maahanmuuttajanuorille, kuten

tässäkin tutkimuksessa, minkä takia vastaavat seikat on hyvä ottaa huomioon myös tässä. Kokemukseni mukaan osaa haastateltavista jännitti. Uskon yllä kuvaillun kaltaisen statukseni aikuisena kantaväestöä edustavana haastattelijana vaikuttaneen haastateltaviin. Toisaalta voin myös yhtyä Leinosen (2013) näkemykseen avoimesta kerronnasta, mutta myös rehelliseltä vaikuttaneesta vastaamisesta.

Luotettavuuden näkökulmasta on tarpeen erottaa aineistosta tehtyjen havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuudesta puhuttaessa pohditaan, pyrkiikö tutkija kuulemaan ja ymmärtämään tutkimuskohteita itsenään vai suodattaako hän tutkimuskohteen kertomuksen oman kehyksensä läpi. Käytännössä kysymys on siitä, vaikuttaako esimerkiksi tutkijan sukupuoli, uskonto, ikä, poliittinen asenne tai kansalaisuus siihen, mitä havainnoi ja kuulee. Periaatteessa tulee myöntää, että tutkijan taustat vaikuttavat havaintoihin jollakin tavalla, tutkija kun on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. Tämän lisäksi tulee huomioida, tutkiiko tutkija aihetta puolueettomasta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Tässä tutkimuksessa luotettavuus rakentuukin juuri puolueettomuuteni pohjalle. En ole hankkeen tai joukkueen toiminnassa mukana, eikä aiheen tutkiminen edistä mitään henkilökohtaisia intressejäni, joten havaintoni muodostuvat puolueettomasti. Kandidaatin tutkielmassani (Leino, 2017) pidin eräänä luotettavuuden kyseenalaistajana kokemattomuutta aiheesta. Pro gradu -tutkielman tasolla olen kuitenkin perehtynyt alan tutkimustietoon ja kirjallisuuteen jo niin laajasti, että voidaan todeta havaintojeni perustuvan tietämykseen aiheesta. Omat taustani pyrin häivyttämään analysoidessa tutkimusaineistoa tarkastelemalla sitä mahdollisimman aineistolähtöisesti vain asiantuntijuuteni kautta.

Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen jokaisesta vaiheesta lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston tuottamisen olosuhteista tulisi kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Esimerkiksi analyysissä luokittelujen tekeminen ja tulkinnessa tulkintojen perustelu tulisi tuoda esiin selkeästi. (Hirsjärvi ym. 2010, 232–233.) Olenkin pyrkinyt selostamaan niin aineiston keruun kuin analyysin vaiheita tarkasti. Hirsjärven ym. (2010, 67) mukaan jokainen tutkimus on lopulta vain yksi näkökulma aiheeseen. Luotettavuuden takaamiseksi on siis erityisen tärkeää vertailla tutkimustuloksia aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja pohtia sitä kautta, ovatko tässä tutkimuksessa tehdyt päätelmät luotettavia. Teen sen tutkimustuloksia seuraavassa luvussa kuusi.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa vastataan kaikkiin kolmeen tutkimukselle asetettuun tutkimuskysymykseen haastatteluaineistojen perusteella. Ensimmäisessä alaluvussa vastataan tutkimuskysymykseen yksi, toisessa alaluvussa tutkimuskysymykseen kaksi ja kolmannessa alaluvussa tutkimuskysymykseen kolme. Haastateltavien suorat lainaukset on erotettu tutkimustuloksista *kursiivilla*. Jokaisen alaluvun loppuun on koottu lyhyt tiivistelmä tärkeimmistä tutkimustuloksista.

5.1 Ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisen erot ja yhtäläisyydet

Haastattelujen perusteella voidaan todeta sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisen olevan enemmän toistensa kaltaista kuin toisista eroavaa. Yhtäläisyyksiä muodostui liikunnan harrastamiselle annetuissa merkityksissä, kun taas liikunnallinen historia teki eroja ryhmien välille. Liikunnan harrastamisen yhtäläisyyksiä parhaiten kuvaava termi onkin liikuntasuhde, joka pitää sisällään niin motivaation liikuntaa kohtaan kuin liikunnan tärkeyden, lajivalinnat ja perheen taustavaikuttajana.

Huomattavin ero ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisen osalta koski liikunnan monipuolisuutta. Liikunnallinen monipuolisuus voitiin jakaa tutkimukseen osallistuneiden vastausten perusteella kahteen osaan: lajikokeiluiden monipuolisuuteen ja omaehtoisen liikunnan harrastamisen määrään. Ensimmäisen polven maahanmuuttajien liikuntaharrastukset kohdistuivat niin kotimaassa, kuin Suomessakin vain yhteen lajiin, jalkapalloon. Abdi, Fariad ja Rani mainitsivat kaikki harrastaneensa vain jalkapalloa kotimaassaan. Tilanne Suomessa oli lähes sama. Vain Fariad mainitsi jalkapallon lisäksi kokeilleensa Suomessa toista lajia, mutta lopettaneensa harrastuksensa, koska ei jaksanut sitä. Toisen polven maahanmuuttajista kaikki mainitsivat useita lajeja, joita harrastivat tai olivat harrastaneet. Esimerkiksi Casper oli ennen jalkapalloa kokeillut karatea, jääkiekkoa ja salibandyä, Andrea taas miekkailua ja jääkiekkoa.

Harrastettujen lajien määrän lisäksi ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien liikunnan harrastaminen erosi myös ohjatun ja omaehtoisen liikunnan harrastamisen osalta. Kun kaikkien kolmen ensimmäisen polven maahanmuuttajien, Abdin, Fariadin ja Ranin, jalkapalloharrastus kotimaassa oli ollut omaehtoista, harrastaminen Suomessa oli heidän mainintojensa perusteella pääosin ohjattua. Vain Fariad mainitsi toisen lajikokeilun, joka oli ollut omaehtoista liikuntaa,

mutta jonka oli hän siis jo lopettanut. Toisen polven maahanmuuttajien keskuudessa omaehtoinen liikunta taas keräsi useita mainintoja. Monipuolista se oli pitkälti eri lajien kirjon ansiosta. Liikunnallinen monipuolisuus ilmeni siis henkilökohtaisen liikunnallisen historian osalta lajikokeilujen monipuolisuutena, mutta myös omaehtoisen harrastamisen monipuolisuutena, joissa toisen polven maahanmuuttajapojat olivat olleet aktiivisempia verrattuna ensimmäisen polven maahanmuuttajapoikiin.

Yhtäläisyyksiäkin lajikokeiluissa oli, sillä kysyttäessä tutkimukseen osallistuneilta, haluaisivatko he kokeilla joitain muita lajeja tai harrastaa enemmän liikuntaa, ainoastaan Casper vastasi selkeästi, että ei haluaisi. Andrea totesi, ettei haluaisi olla liikunnallisesti aktiivisempi, mutta sanoikin lyhyen pohdinnan jälkeen voisivansa kokeilla uintia. Lucas mainitsi voisivansa harrastaa enemmän liikuntaa uinnin muodossa, mutta ei harrastanut sitä, sillä se oli liian kallista. Abdi mainitsi voisivansa kokeilla koripalloa, mutta totesi jalkapallon riittävän, samoin kuin Fariad, jonka mielenkiinto kohdistui hiihtoon ja jääkiekkoon. Rani erosi muista ilmaisemalla halunsa harrastaa jalkapalloa kilpailullisemmin, mutta voisivansa kokeilla myös koripalloa. Näiden vastausten osalta kysymyksen asettelua kohtaan voidaan kuitenkin olla kriittisiä ja miettiä, heräsivätkö useimpien tutkimukseen osallistuneiden ajatukset uusiin lajikokeiluihin haastattelijan kysymyksestä enemmän kuin aikomuksesta suurempaan liikunnalliseen aktiivisuuteen.

Sitä, mikä liikunnan harrastamisessa oli vahvasti yhteistä ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien vastauksissa, voi lähestyä liikuntasuhteen käsitteen kautta. Liikunta oli toisen polven maahanmuuttajapoikien aktiivisuuden ja erilaisten kokeilujen perusteella merkityksellistä toimintaa heille. Ensimmäisen polven maahanmuuttajista Rani taas oli heti kouluun men-tyä halunnut alkaa harrastaa liikuntaa ja oli todella aktiivinen myös omassa kotimaassaan. Abdi ja Fariad, jotka eivät olleet harrastaneet liikuntaa vielä niin pitkään tai aloittaneet harrastamaan sitä heti Suomeen tultuaan, vastasivat myöntävästi kysymykseen, onko liikunta tärkeää. Abdin sanoin:

”Noh, ihan tosi tärkeä mulle. Koska mä tykkään liikunta, aina.”

Liikuntasuhde on siis lähtökohtaisesti sama kaikilla tutkimukseen osallistuneella: liikunta on tärkeää heille. Tässä kohtaa voidaan toki olla kriittisiä tutkimusjoukolle, jossa kaikki olivat liikunnan harrastajia. Toisaalta, tutkimuksella ei pyritä yleistettävyyteen, joten asiaa ei tule pitää ongelmallisena. Myös taustavaikuttajat eli perhe, niin vanhempien tuen, kuin muun perheen

harrastuneisuuden osalta olivat yhteisiä tekijöitä niin ensimmäisen kuin toisen polven maahanmuuttajien ryhmässä. Jokainen haastatteluun osallistuneista vastasi vanhempien suhtautumisen liikuntaharrastukseen olleen harrastusta tukeva ja siihen kannustava. Vanhemmat siis pitivät lastensa liikuntaharrastusta tärkeänä. Fariadin kohdalla vanhemmat olivat jopa olleet kannustamassa lastansa liikuntaharrastukseen, vaikka hänellä ei itsellään ollut halua mennä sinne. Casperin vanhemmat olivat kannustaneet kokeilemaan useita lajeja:

”Ne oli sillee, tosi kannustavia ja ne oli sillee, että joo, tottakai mee vaa. Ja kokeile niinku monta eriä, että älä niinku, älä oo sillee niinku, keskity yhteen. Kokeile monta ja valitse sitten se oikea...”

Vaikka kaikkien tutkimukseen osallistuneiden vanhemmat olivat tukeneet liikuntaharrastuksessa, kertoivat kaikki haastateltavat, etteivät vanhemmat itse harrastaneet liikuntaa. Liikuntaharrastus oli siis näiden vastausten perusteella ryhmästä riippumatta lasten ja nuorten harrastus.

Liikunnan harrastamisen motiivien, jotka liikuntasuhteen käsitteessä katsotaan olevan yksilöllisiä, voidaan kuitenkin nähdä olevan samankaltaisia sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajapoikien keskuudessa. Kysymykseen siitä, miksi haastateltavat harrastivat liikuntaa, vastaukset jakaantuivat tasaisesti sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajapoikien keskuudessa. Jokainen yksittäinen maininta syystä, miksi haastateltava harrastaa liikuntaa, esiintyi myös kahdella muulla haastatteluun osallistuneella. Yhteensä siis jokainen maininta, joka haastatteluissa tuli esille, mainittiin kolmen tutkimukseen osallistuneen toimesta. Syitä liikunnan harrastamiseen olivat liikunnan tuoma ilo, minäpystyvyys tai pätevyys eli *hyvänä oleminen*, fyysisen kunto ja ulkonäkö eli *kunnossa pysyminen* sekä passiivisuuden ja jouten olemisen välttäminen eli ajanviete. Liikuntaa siis harrastettiin itse liikunnan mukavuuden ja sen tuomien positiivisten emootioiden takia, mutta myös jouten olemisen välttämiseksi ja kunnossa pysymiseksi niin fyysisesti kuin ulkonäöllisesti.

Kysymykseen lajivalinnasta, eli miksi haastateltavat harrastivat juuri jalkapalloa, vastaukset olivat jossain määrin yksilöllisiä, mutta samankaltaisia. Ne linkittyivät myös vahvasti siihen, miksi liikuntaa harrastetaan. Haastateltavista viisi mainitsi harrastavansa jalkapalloa, koska tykkää lajista. Mainintoja tuli lajinomaisista piirteistä, kuten fyysisyydestä, mutta myös siitä, että lajia on mukava pelata, tai että se oli kiinnostavaa ja kivaa. Kaverit lajivalinnan taustalla sekä se, että kokee olevansa hyvä lajissa, saivat myös maininnat. Mielenkiintoista on jalkapallon

asema seurattuna ja globaalina lajina sekä siinä esiintyvien pelaajien asema esikuvina lajivalinnan taustalla. Molemmat haastateltavista, jotka mainitsivat esikuvan jalkapallon harrastamisen taustatekijänä, olivat ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Fariadin sanoin:

”Miksi Mesi harrastaa jalkapalloa, minäki harrastan jalkapalloa.”

Tai Ranin näkemyksen mukaan:

”Noo, se on hyvää ja määhän haluan mennä uuesti niinku Ronaldo, hheh. Suosittu ihminen.”

Tähän tutkimukseen osallistuneiden etniset juuret yltivät Eurooppaan, Lähi-Itään ja Afrikkaan. Heitä yhdistävä tekijä on jalkapallon harrastaminen. Jalkapallo seurattuna tai esikuvia sisältävänä lajina, mutta toisaalta kaikkialla maailmassa tunnettuna urheilumuotona, on vastausten perusteella murtanut rajat ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien ja myös kantaväestön kesken. Kuviossa yksi on esitetty ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastanneista tutkimustuloksista tärkeimmät.

KUVIO 1. Ensimmäisen ja toisen polven liikunnan harrastamisen erot ja yhtäläisyydet

Liikunnan harrastamista yhdistävät tekijät voidaan kaikki yhdistää liikuntasuhteen teoriaan eli liikunnan merkityksellisyyteen. Siksi kuviossa ylimpänä on liikuntasuhteen käsite. Liikunnan

harrastamisen erot taas voidaan yksilöiden liikunnallisen historian kautta yhdistää liikuntasuhteen rakentumisen eroihin ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajilla.

5.2 Liikunnan vaikutukset maahanmuuttajapoikien kotoutumiseen

Kysymyksissä liikunnan vaikutuksista maahanmuuttajapoikien kotoutumiseen päähuomio on kolmessa ensimmäisen polven maahanmuuttajassa Abdissa, Fariadissa ja Ranissa. Suomeen pienenä muuttanutta Casperia oli haasteellista määritellä, oliko hän enemmän asiantuntija vai itsenäinen kotoutumisen kokija. Hänen kokemuksensa muutosta ovat niin kauan aikaa sitten nuorella iällä koettuja. Toisaalta hänellä on mahdollisuus tarkastella kotoutumista kriittisemmin kuin sellaisen henkilön, joka on vielä prosessin keskellä.

Sekä Lucas että Andrea toisen polven maahanmuuttajina toimivat tässä tutkimuksessa eräänlaisessa asiantuntijaroolissa. Heidän kohdallaan ei voida puhua samaan tapaan kotoutumisesta, koska he ovat Suomessa syntyneitä. Toisaalta aiemmin tässä tutkielmassa todettiin, ettei tule ennakkoluulottomasti ajatella vain Suomessa syntymisen synnyttäneen automaattista, selkeää kuvaa omasta identiteetistä suomalaisuuden ja jonkin toisen kulttuurin välimaastossa. Onkin aiheellista kuulla myös toisen polven maahanmuuttajien näkemyksiä, kun siihen on mahdollisuus. Asiantuntijoiden kuuleminen maahanmuuttajien liikuntaa ja kotoutumista käsittelevässä tutkimuksessa on ollut yleistä myös aiemmin (esim. Myrén 2003, Pasanen & Laine 2017; Zacheus ym. 2012).

Lucas ja Casper eivät vastanneet kaikkiin samoihin kysymyksiin kuin muut haastatteluihin osallistuneet. Vastatessaan he miettivät omia kokemuksiaan ja tietoja ja näkemyksiä aiheesta muiden kannalta. Pojat pohtivat esimerkiksi, voisiko liikunta mielestäsi auttaa Suomeen sopeutumisessa ja miksi se voisi auttaa Suomeen sopeutumisessa. Heidän vastauksiaan voidaan siis tarkastella hieman kriittisemmin, mutta ottaa huomioon näkökulman hedelmällisyys laajemman kuvan saamiseksi aiheesta. Kysyttäessä haastateltavilta, onko liikunta vaikuttanut Suomeen sopeutumiseen tai kotoutumiseen, nousi haasteeksi yhteisen termin löytäminen etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajien kohdalla. Käsitteet eivät tuntuneet tutuille ensimmäisen polven maahanmuuttajille ja vaativat siksi lisää avaamista. Abdi ja Rani totesivatkin, ettei liikunta ole vaikuttanut kotoutumiseen, vaikka Rani viittasi myöhemmin tuntevansa Suomen kodikseen muun muassa liikunnan ja joukkueiden myötävaikutuksesta. Fariad taas sanoi liikunnan auttaneen Suomeen sopeutumisessa, mutta ei tiennyt miten. Vastaukset toivat ilmi joko termin vierauden tai haasteen arvioida omaa kotoutumista liikunnan kautta tässä vaiheessa.

Casper oli kokenut liikunnan hyödylliseksi sopeutumisen tai kotoutumisen kannalta nimenomaan ennakkoluulojen voittamisessa. Hän kuvailee tilannetta, jossa hän oli havainnut muiden poikien epäilevät katseet maahanmuuttajasta luistimilla:

”Sillee, että joo mitenköhä, tai kattoo niinku toisia sillee sivusilmällä ja näi. Ja sitte vaa hymyilee. Nii oli vähä vaa sillee, että täähä o, on maahanmuuttaja. Ei se varmaa ossaa ees luistella. Ja sitte ku mää olinki sitte sillee hyvä siellä ni sitte ne oli sillee aa, et niinku sillee, jotenki shokissa et aha oho, onki iha hyvä.”

Casper korostaakin jokaisen omia urheilu- ja lajitaitoja kotoutumisen edellyttäjänä. Asiantuntijaroolissa olevat Lucas ja Andrea kokivat liikunnan voivan hyödyttää kotoutumisessa. Lucas perustelee tätä urheilun fair play-ajatuksella sekä sillä, ettei urheilussa maahanmuuttajia pidetä vain maahanmuuttajina tai olla rasistisia heitä kohtaan. Maahanmuuttajat siis profiloituvat liikunnassa muun kuin maahanmuuttajuutensa kautta. Andrea näkee kontaktit toisiin ihmisiin ja kielen oppimisen liikunnassa kotoutumista edistäväksi. Lucaksen ajatus liikunnasta rasismivaapaana alueena pitää näiden haastattelujen perusteella lähes täysin paikkaansa. Rasismia liikunnan parissa oli kokenut vain Casper, jonka kokemus oli ollut pienenä karate-harrastuksessa heidän asuessaan eri paikkakunnalla.

Jotta liikunnasta voitaisiin saada mahdollisia vaikutuksia kotoutumiseen, tulee liikuntaharrastus aloittaa. Siksi haastatteluissa selvitettiin, miltä harrastuksen aloittaminen oli tuntunut. Uuden liikuntaharrastuksen aloittaminen oli pääosin herättänyt positiivisia tunteita. Esimerkiksi Rannille aloittamisen oli tehnyt helpoksi hänen omat lajitaitonsa, sillä kotimaassaan hänen kavereinsa olivat opettaneet häntä pelaamaan jalkapalloa. Vertaistuen merkitystä harrastuksen aloittamisessa korostivat taas Lucas ja Andrea, joista toinen mainitsi muiden kannustuksen ja toinen isoveljensä läsnäolon aloittamisen helppouden kannalta olennaiseksi. Aloittaminen ei ollut kuitenkaan kaikkien mielestä ollut helppoa. Abdi sanoi pelänneensä alussa harjoituksiin menemistä, mutta päässeensä tunteen yli. Luultavasti kyse on ollut jännityksestä, sillä pelko ei ollut hänen mukaansa kohdistunut joukkueeseen eikä harjoituksiin. Casper taas omasi kokemuksen karate-harjoituksista, joissa hän oli lopettanut käymisen kuukauden sisään, sillä toiminta oli ollut rasistista.

Haastatteluissa kysyttiin myös, minkälainen vastaanotto uuteen liikuntaryhmään mennessä oli ollut. Casperilla oli kokemus jääkiekkjoukkueesta, jossa valmentajat olivat osanneet olla sensitiivisiä erilaisuudelle, mutta sama ei toteutunut pelaajien kohdalla. Vastaanotto uuteen jouk-

kueeseen ei tällöin kerännyt positiivisia mainintoja. Tutkimukseen osallistuneiden tämän hetkinen harrastusympäristö, jalkapallojoukkue, jonka parista haastateltavat tutkimukseen pariin päätyivät, keräsi pääosin positiivisia mainintoja vastaanotosta uuteen joukkueeseen. Osa oli toki tuntenut joukkuekavereitansa jo ennen harrastukseen menoa. Vain Fariadilla oli ollut aluksi vaikeuksia ryhmään tulemisessa:

”Eka vuo, eka kuukausi oli tosi huonoa. Hei edes syötä mulle, mutta muutama siinä tuli vähän, nyt me ollaan paras kaveri.”

Kotoutumiseen vaikuttavista liikunnan hyödyistä ja haitoista ehdottomasti suurempi osa vastauksista puhui liikunnan hyötyjen puolesta. Vastauksia analysoidessa huomasin niiden jakautuvan luonnostaan ihmisessä havaittuun kolmeen ulottuvuuteen: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen, joihin myös liikunnalla ajatellaan voivan vaikuttaa. Eniten mainintoja saivat sosiaaliset hyödyt liikunnan harrastamisessa. Aiemmin esille nousseen kielen merkitys oli tässäkin huomattava. Kaikki kolme ensimmäisen polven maahanmuuttajaa kokivat oppineensa kieltä harrastuksensa parissa. Kielitaidon nähtiin harjaantuvan, kun kieltä käytettiin aktiivisesti harrastuksessa. Rani totesi kysymykseen, onko liikunnan harrastamisesta ollut hyötyä tai haittaa kielen oppimisessa:

”Joo. Aina ku mä pelaa jalkapalloa niinku Suomalaise kanssa, aina sitten mä huuda Suomen sanoja. Esimerkiksi syötä ja paitsio ja näi näi näi.”

Harrastamisessa varmasti korostuukin lajinomaisen sanaston oppiminen. Myös kavereiden kanssa puhumisen todettiin kasvattavan kielitaitoa ja silloin puheessa oletettavasti käytetään myös harrastussanojen ulkopuoleista sanastoa. Näin ollen liikunta suomen kieltä puhuvien parissa kartuttaa kielitaitoa monipuolisesti. Casper ei ollut kokenut liikunnan harrastamisen vaikuttaneen kielen oppimiseen, sillä hän oli pienenä muuttaessaan omaksunut kielen jo ennen harrastuksiin menoa. Kaiken kaikkiaan kielen oppimisen merkitystä ei voi olla korostamatta. Jo itse haastatteluvastauksien pituudesta sekä sanojen käsitteiden ymmärtämisestä pystyi huomaamaan kielen tärkeyden kotoutumisen kannalta. Tätä alleviivasi myös poikien valmentaja yhteisten keskustelujemme aikana.

Kielen ymmärtäminen tuli esille myös toisessa sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvässä kotoutumisen hyödyssä, suomalaisten tapojen oppimisessa. Sana tapa oli joissain määrin liian abstrakti, joten en saanut kaikilta vastausta kysymykseen siitä, onko liikuntaharrastus opettanut suoma-

laisia tapoja. Abdi mainitsi oppineensa harrastuksen kautta esimerkiksi sen, ettei saa olla myöhässä ja että voi olla pois, jos on sairas. Rani taas koki oppineensa suomalaisia tapoja, mutta ei osannut eritellä, mitä ne olivat.

Tapa-sanan haasteen takia päätinkin viimeisten haastattelujen kohdalla muuttaa taktiikkaa ja kysyin harrastuksessa olevista säännöistä. Tosin tätä muutosta ei olisi tarvinnut kielellisten haasteiden takia, kyseessä kun olivat Suomessa syntyneet Lucas ja Andrea, mitä en tiennyt enakkoon. Onneksi olin kuitenkin tehnyt muutoksen, sillä kysymys harrastuksessa olevista säännöistä sopi paremmin heidän asiantuntijarooliinsa. Molemmat vastasivat harrastuksessa olleen sääntöjä, jotka ovat samoja kuin esimerkiksi koulussa. Lucas ja Andrea listasivat säännöiksi toisen kuuntelemisen ja kunnioittamisen, sen, ettei saa olla puhelimella, käyttäytymissäännöt ja ajoissa tuleminen. Molemmat pojista olivat myös kokeneet samojen sääntöjen tukeneen toisiaan. Voidaan siis todeta, että harrastuksessa mukana oleminen opettaa tiedostamatta sääntöjä ja käyttäytymismalleja tai niin sanottuja suomalaisia tapoja.

Yksi merkittävä kotoutumiseen vaikuttava liikunnan sosiaalinen hyöty oli kavereiden saaminen liikuntaharrastuksen parista. Jokainen haastateltavista, oli kyseessä sitten ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttaja, koki saaneensa uusia kavereita ja tutustuneensa kantaväestöön harrastuksissaan. Ranin kokemuksen mukaan kavereita oli helpompi saada, kun oli hyvä harrastamassaan lajissa. Hän oli kokenut myös voimakasta sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja yhdessä saavuttamisen tuomaa iloa harrastuksen parissa. Casperille taas kavereiden kanssa harrastaminen ja oleminen olivat jopa liikunnan harrastamisen motiiveja.

Liikunnan psyykkiset hyödyt liittyivät monella tapaa jalkapallon parissa koettuihin tunteisiin. Hauskuus, voittaminen, onnistumisen tunteet ja maalien tekeminen olivat haastatteluissa usein esiintyneitä vastauksia. Myös niin sanotut vaikeuksien kautta voittoon -kokemukset tulivat esille haastatteluissa. Esimerkiksi Fariadille aloittaminen oli ollut aluksi haastavaa, mutta hän oli saanut kavereita ajan myötä. Hyvä esimerkki on myös Abdin kokemus aloittamisesta:

”Noh vähä niinkui enne ku pelkäi mut nyt emmä pelkä.”

Jatkokysymykseen, mikä oli pelottavaa, hän vastaa:

”Koska en mä ikinä pelänny joukkuetta ei treeni. Se oli ensimmäine kerta mä meni treenit, sitten se on vähä niinku tuntu pelottavalt. Mut ei enää nytte.”

Psyykkisten hyötyjen kanssa käsi kädessä kulkevat liikunnan fyysisen hyödyt. Usean haastateltavan puheessa liikunnan hyödyistä esiintyi sen kautta saavutettu laihtuminen tai se, ettei liikuntaa harrastamalla liho. Lihavuuden välttäminen tai siitä eroon pääseminen on toki fyysisen hyvinvoinnin kannalta merkittävää. ”Läskiksi” tulemisen välttelemisen voi kuitenkin myös liittää ulkonäköön ja toisaalta itsevarmuuteen ja omakuvaan, jotka voidaan liittää myös ihmisen psyykkiseen ulottuvuuteen. Todennäköisesti kyse on molemman ulottuvuuden hyödystä.

Liikunnassa koetut haitat tai siinä koetut haasteet liittyivät usein liikunnan sosiaaliseen ulottuvuuteen. Abdin kokemukset liikunnassa koetuista haasteista liittyivät valmentajaan ja myös omaan toimintaan. Hän nosti esiin kielen osaamattomuuden haasteena kommunikoidessa valmentajan kanssa. Harrastamisen alussa ollaankin hieman paradoksaalisessa tilanteessa, jossa kieli voi olla harrastuksessa toimimisen edellytys, mutta toisaalta harrastuksessa mukana oleminen auttaa kielen oppimisessa. Kysyttäessä liikunnan haitoista Abdi mainitsi myös valmentajan palautteen naureskelusta, johon hän kuitenkin lisäsi, ettei se haittaa häntä itseään. Se, että hän kuitenkin koki tapahtuman maininnan arvoiseksi, tuo esiin sen, että valmentajan moitteet ovat jääneet mieleen. Fariadille liikunnan haittana oli ollut ikävä tilanne taklauksen myötä, jolloin hän oli kaatunut. Casper koki liikunnan potentiaalisiksi haitaksi kotoutumisen kannalta loukkaantumiset, joista on omien sanojensa mukaan selvinnyt. Tulkiten loukkaantumisten tarkoittavan fyysistä loukkaantumista. Hän koki yleisesti liikunnan haittana sen, että jotkut ottavat harrastuksen liian tosissaan.

Pääosin sekä ensimmäisen että toisen polven maahanmuuttajat kokivat monikulttuuriset ryhmät parhaimmaksi tavaksi järjestää liikuntaa. Jokainen haastateltava mainitsi monikulttuuristen joukkueiden sisältävän positiivisia ominaisuuksia, kuten kielen oppimisen, suuremmat mahdollisuudet ja maahanmuuttaja-statusen häivyttämisen. Tutkimukseen osallistuneiden asenteista aisti myös, kuinka typeränä he pitivät kysymystä, tulisiko ryhmien koostua vain maahanmuuttajista vai sekä kantaväestöstä että maahanmuuttajista. Haastateltaville jokainen ihminen oli samanarvoinen. Fariadin sanoin:

”Mulla ei oo väliä mamu kanssa pelata suomalaista. Ne ovat sama arvoiset.”

Tai Lucaksen näkemyksen mukaan:

”...määki halusin kokeilla tätä joukkuetta ja mun mielestä mä tykkään, koska siinä on suomalaisia ja muita ihmisiä.”

Toisaalta Casper löysi positiivista myös vain maahanmuuttajille tarkoitetuista joukkueista. Hän koki positiivisena liikkumisen samasta maasta tulleiden kanssa heti muuttamisen jälkeen, koska se mahdollistaa kommunikoinnin muiden kanssa. Abdi allekirjoitti omalla näkemyksellään Casperin ajatuksia mainitessaan yhteisen kielen puuttumisen valmentajan kanssa haasteeksi monikulttuurisessa joukkueessa. Casper, Lucas ja Andrea totesivat joukkuelajien olevan niitä, joita kotouttavassa liikunnassa tulisi tarjota. Tässä tutkimuksessa havaittuja liikunnan vaikutuksia kotoutumiseen kuvaillaan kuviossa kaksi.

KUVIO 2. Liikunnan vaikutukset kotoutumiseen

Kuvio kaksi esittää tämän tutkimuksen tuloksia, joiden mukaan liikunnan kotoutumista edistävät vaikutukset ovat moninaisemmat kuin siinä esiintyvät haasteet. Haastatteluissa mainitut haasteet olivat yksittäismainintoja. Jokainen hyödyistä taas mainittiin useampaan kertaan. Liikunnan hyödyksi kotoutumisen kannalta on kirjattu myös aloittaminen, sillä ilman sitä ei liikunnan välineellisiä hyötyjä kotoutumiseen voi saavuttaa.

5.3 Maahanmuuttajapoikien kotoutuminen

Analysoidessa sitä, miten tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajapojat ovat kotoutuneet Suomeen, on aluksi syytä tarkastella heidän maahanmuuttoikänsä. Ensimmäisen polven maahanmuuttajapoista Abdi oli muuttanut Suomeen 13-vuotiaana, Fariad oli muuttaessaan reilu 10-vuotias ja Rani 12. Toisen polven maahanmuuttajaksi käsitteenmäärittelyn kautta luokiteltu Casper oli muuttanut Suomeen ollessaan noin viisivuotias. Lucas ja Andrea taas olivat syntyneet Suomessa. Otan kuitenkin myös heidät huomioon tarkastellessani akkulturaatiomalleja avatakseni heidän suhdetta monikulttuuriseen taustaansa. Kotoutumista tarkastellaan akkulturaatioprofiilien kautta ymmärtäen, ettei profiileja tule pitää deterministisinä. Jaottelulla halutaan havainnoida sitä kotoutumisen astetta, jossa haastateltavat haastatteluhetkellä olivat tietyssä ympäristössä.

Se, että jokainen pojista harrastaa jalkapalloa suomalaisessa seurassa ja käy koulua suomalaisessa koulussa osoittaa sen, että he ottavat osaa suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Kenenkään tutkimukseen osallistuneen akkulturaatiomalliksi ei siis ainakaan tämän tarkastelukulman perusteella voi täysin mielekkäästi todeta olevan marginalisaatio tai separaatio. Koulu on pakollinen ja todistaa osakseen sitä, että koulupolun aikana maahan muuttavat osallistuvat pakostakin yhteiskunnan toimintaan. Toisaalta huono kielitaito ja porukasta erottuminen voivat olla erottavia tekijöitä, joten pelkkää koulussa käymistä ei voida luokitella yhteiskunnan toimintaan osallistumiseksi, mutta jalkapalloharrastus voidaan. Tarkastelun kohteena on siis, ovatko tutkimukseen osallistuneet pojat omaksuneet integraatioon vai assimilaatioon luokiteltavan kotoutumisen tyylin.

Haastateltavien vastauksissa kiinnitettiin huomio maahanmuuttajuuden kahteen puoleen: kotimaan tai vanhempien kotimaan kulttuurin säilyttämiseen ja osallisuuteen uudessa yhteiskunnassa. Kysymys siitä, kuinka paljon yksilö haluaa ylläpitää omaa kulttuuriaan, oli haasteellinen ensimmäisen polven maahanmuuttajien kohdalla kielitaidon vuoksi. Käsitteellisen yhteisymmärryksen luominen ei ollut yksinkertaista, oli sitten kyse haastateltavien lähtömaan kulttuurista tavoista tai piirteistä tai suomalaisista tavoista. Kun tavat toteutuvat jokapäiväisessä arjessa, ei niitä välttämättä tarkastele johonkin kulttuuriin liitettyinä toiminnan muotoina. Esimerkiksi Abdi, joka oli asunut Suomessa vasta alle kaksi vuotta, totesi, että kotimaan tapoja ei ole tärkeää säilyttää, mutta ei osannut perustella, miksi. Toisaalta hän kuitenkin osasi nimetä uusia tapoja, joita oli oppinut jalkapalloharrastuksesta, joten käsitteellisestä ymmärtämättömyydestä ei hänen kohdallaan voida aivan täysin puhua.

Sellaisen henkilön akkulturaatiomalliksi, joka ei toivo säilyttävänsä omaa kulttuuriaan, mutta pyrkii osalliseksi vallitsevaan yhteiskuntaan, voidaan määritellä assimilaatio. Abdi koki, ettei ollut omasta mielestään sopeutunut hyvin Suomeen, mutta ei osannut perustella, miksi. Entisen kotimaan tapojen säilyttäminen ei ollut hänelle tärkeää, mutta äidinkieltä oli joskus tärkeä puhua. Hän oli liikuntaharrastuksensa kautta osallisena vallitsevassa yhteiskunnassa. Toinen assimilaation kaltaisen mallin omaksunut oli Casper. Hän oli hyvin aktiivinen vallitsevan yhteiskunnan jäsen, mutta ei kokenut lähtömaan kulttuuria enää omakseen. Toisaalta Casper oli asunut Suomessa jo 12 vuotta ja muuttaessa hän oli ollut viisivuotias. Hänen kohdallaan ei voida siis puhua kotimaan kulttuurisista tavoista ja niiden säilyttämisestä samalla tavalla, kuin vaikkapa Abdin kohdalla, joka oli asunut Suomessa vasta alle kaksi vuotta. Casper toteaaakin:

”Tai enemmän ehkä niinku Suomen kulttuuria, koska mää oon ollu niin täällä heti pienestä asti nii emmää, emmää sillee niinku, emmää sanotaan, että Suomen kulttuurissa. Koska emmää, mää en oo ollu siellä, siellä päi nii paljoo.”

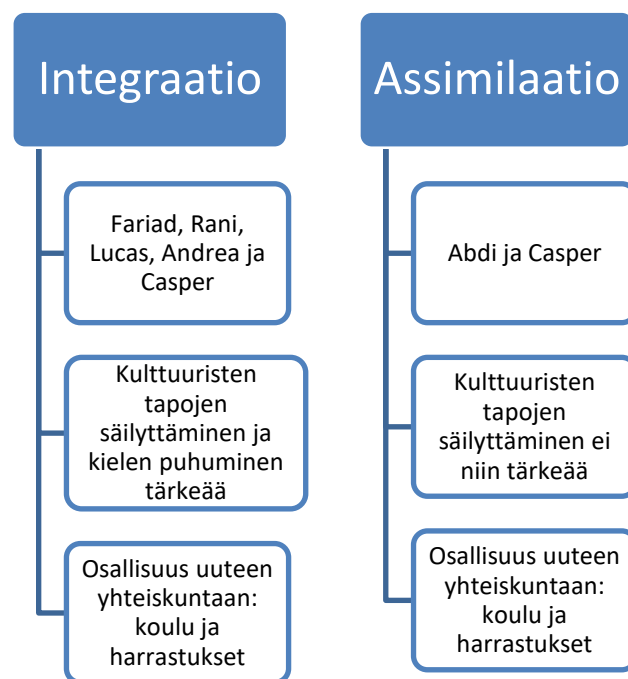
Casper kertoi osaavansa puhua äidinkieltään sekä käyneensä vierailuilla syntymämaassaan, joten kiinnostus omaa aiempaa kulttuuria kohtaan ei ollut täysin kadoksissa. Kokonaiskuva huomioiden hänen tyyliinsä kotoutua voidaan todeta löytyvän myös integraatio-mallin kaltaisia piirteitä. Integraatiossa yksilö toivoo säilyttävänsä kulttuurisen perintönsä, mutta pyrkii myös osaksi vallitsevaa yhteiskuntaa.

Tämä akkulturaatiomalleihin sijoittaminen perustuu hyvin pintapuoliseen katsaukseen tutkimukseen osallistuneiden elämästä haastattelujen keskittyessä eniten liikunnan kotoutumisvaihteluihin. Siksi malleihin sijoittamista ei tule pitää liian deterministisenä. Kotoutumista käsittelevässä tutkimuksessa on kuitenkin mielekäästä tarkastella kotoutumista myös ilman liikunnan kenttää. Eniten haasteita akkulturaatiomallin löytämiseen tarjosivat Fariad ja Rani, joiden kanssa jo aiemmin mainittu käsitteellinen ymmärrys tapa-sanasta tai siihen liittyvästä aihepiiristä puuttui. Molempien tavoissa kotoutua oli kuitenkin eniten integraatio-mallin kaltaisia piirteitä.

Kumpikin, Fariad ja Rani, sanoivat oman äidinkielen puhumisen olevan tärkeää, ennen kaikkea sen takia, että oppii uuden kielen. Molemmat totesivat sopeutuneensa omasta mielestään Suomeen. Rani eritteli sopeutumisen kannalta tärkeäksi juuri koulun ja liikunnan, jotka molemmilla olivat tapoja osallistua uuteen yhteiskuntaan. Rani myös totesi sopeutumiseen vaikuttaneen sen, että Suomessa lapsilla on *oma paikka*. Tulkitsen tämän tarkoittaneen selkeää rajaa aikuisuuden ja lapsuuden välillä siten, ettei lapsi esimerkiksi joudu hankkimaan elantoa perheelleen. Fariad

ja Rani olivat molemmat muuttaneet kotimaastaan sodan takia, eivätkä kumpikaan kaivanneet takaisin kotimaahan. Fariadin mielestä muutto oli tuntunut tosi pahalta, Ranin mielestä hyvältä.

Haastateltavista myös Lucas ja Andrea omasivat integraatiomallin kaltaisia piirteitä, vaikka heidän kohdallaan kotoutumisesta ei puhuta samalla tavalla, sillä he molemmat ovat syntyneet Suomessa. Akkulturaatiomalleilla voidaan kuitenkin havainnollistaa heidän suhdetta omaan kulttuuriseen monimuotoisuuteensa, joka tulee heidän vanhempinsa maahanmuuttajuuden kautta. Lucas ja Andrea molemmat puhuivat vanhempinsa äidinkieltä pitäen sitä hyvin tärkeänä. He myös arvostivat erilaisia tapoja, joita heidän perheellään oli, kuten kovaan ääneen puhumista ja eri aikaan eri ruokien syömistä. Heidän osallisuutensa suomalaiseen yhteiskuntaan näkyi useiden eri harrastusten ja koulun kautta. Andrea kuvaili omaa suhdettaan Suomeen ja vanhempinsa kotimaahan määrittelemällä identiteettinsä toisen maan kautta, mutta kokevansa Suomessa olevan vähän parempi asua. Kuviossa kolme on esitetty yhteenveto tässä tutkimuksessa havaitusta maahanmuuttajapoikien kotoutumisesta akkulturaatiomalleja hyödyntäen.

KUVIO 3. Maahanmuuttajapoikien kotoutuminen akkulturaatiomalleja hyödyntäen

Näkökulmasta riippuen neljä tai viisi tutkimukseen osallistunutta oli omaksunut integraatioksi kutsutun tavan kotoutua ja yksi tai kaksi assimilaation. Merkittävimpänä oman kulttuurin säilyttämisen tapana ensimmäisen polven maahanmuuttajapojilla oli kieli. Kielen merkitys vastavuoroisuuden ja ymmärryksen välittäjänä korostui haastattellessa ja haastateltavien vastauksissa myös tämän tutkimuskysymyksen kohdalla. Täydellisen yhteisen kielen puute tekee kommunikoinnista ja omien ajatusten esiin tuomisesta haasteellista. Kieli ei kuitenkaan ollut merkityksellinen vain ensimmäisen polven maahanmuuttajapoikien keskuudessa, vaan sitä pidettiin yhtä tärkeänä myös toisen polven maahanmuuttajapoikien mielestä. Kielen oppiminen on merkityksellistä kotoutumisen kannalta ilman akkulturaatioprofiilinäkökulmaakin. Myös haastateltavien haastatteluissa esiin tulleet ystävyysuhteet sekä heidän harrastuksensa ovat merkityksellisiä kotoutumisen kannalta.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Kotoutumisen ja liikunnan hankkeiden tavoitteena on maahanmuuttajien osallisuus suomalaisen yhteiskunnan toimintaan ja liikuntakulttuuriin samalla tavalla kantaväestön kanssa (Myrén 2003; Opetusministeriö 2010). Tutkielmani on yksi tapa arvioida, miten tavoitteeseen on päästy. Tässä tutkimuksessa suomalainen liikunnan kenttä näyttäytyi suhteellisen avoimena maahanmuuttajuudelle. Kentän avoimuuteen voidaan kuitenkin suhtautua kriittisesti tutkimukseen osallistuneiden harrastustaustan takia. Tässä tutkimuksessa ei kuultu sellaisten ääntä, jotka eivät ole päässeet vielä osaksi suomalaista liikuntakulttuuria. Heidän, jotka ovat löytäneet liikunnan elämänsä, voidaan todeta hyötynneen liikunnasta monin eri tavoin. Se on edistänyt tässä tutkittua kotoutumista.

Koska valmistun tämän tutkielman hyväksymisen jälkeen luokanopettajaksi, lienee tarpeen pohtia tutkielman aiheen kytköksiä myös koulumaailmaan. Tutkielman anti on koulun kannalta kahtaalla. Toisaalta se antaa kouluille perustelun tehdä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa esimerkiksi seura- ja lajiesittelyjen muodossa unohtamatta eri tahojen järjestämää liikunnan kerhotoimintaa. Esimerkiksi Oulun kaupungissa (2018) kotoutumisen ajatellaan vaativan yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Tämä tutkielma antaa myös opettajalle perusteluja toimia liikuntaharrastukseen ohjaavana henkilönä. Tutkimustulokset nimittäin osoittivat liikunnalla olevan välineellistä hyötyä kotoutumiseen. Onhan koulunkin etu, että kotoutumisen elementit, kuten kielen oppiminen, tehostuvat.

Toisaalta voidaan miettiä kotoutumista myös koululiikunnan näkökulmasta. Koululla on yleisesti ottaen suuri rooli maahanmuuttajalasten ja -nuorten kotouttajana. Vaikka aiheita ei tarkastella tässä tutkielmassa tarkemmin, viitataan siihen esimerkiksi Latomaan ym. (2013) näkemyksellä koulun merkityksellisyydestä kielen oppimisessa ja Zacheuksen ym. (2012) ajatuksella yli 13-vuotiaana maahan tulemisen haasteellisuudesta muun muassa lyhyen koulupolun takia. Koululiikunta voi siis osana koulua olla tuottamassa kotoutumisen elementtejä. Samoja elementtejä, kuin liikuntaharrastukset. Kouluaineiden joukosta liikunnan etuna on esimerkiksi siinä nähty kielitaidon korostumattomuus (Myrén 1999; Myrén 2003; Zacheus ym. 2012). Toisaalta koululiikunta voi toimia myös vapaa-ajan liikunnan harrastamisen edellytyksenä tai siihen innoittajana. Edellytyksenä esimerkiksi toimintatapojen oppimisen tai lajitaitojen kehittämisen kannalta, jotka tässä tutkielmassa olivat sekä helpottaneet aloittamista että tehostaneet kotoutumista. Innoittajana siten, että lapsi tai nuori voi löytää koululiikunnasta lajeja, jotka kiinnostavat tai joista saa pätevyyden kokemuksia.

6.1 Liikuntasuhteen nykymuoto yhdistää ja rakentuminen erottaa

Ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisessa oli vähemmän eroja kuin yhtäläisyyksiä. Suurin liikunnan harrastamista erottava piirre oli liikunnan monipuolisuudessa, joka voitiin jakaa lajikokeiluihin ja omaehtoiseen liikuntaan. Kaikille tutkimukseen osallistuneille yhteistä oli jalkapallon harrastaminen ohjatusti. Kun kenelläkään ei ollut tällä hetkellä muita ohjattuja liikuntaharrastuksia, olivat he tällä saralla yhtä aktiivisia liikkuja. Haastattelupuhe osoitti toisen polven maahanmuuttajapoikien liikkuvan omatoimisesti enemmän kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat. Näin ollen voidaan arvioida toisen polven maahanmuuttajapojat tässä tutkimuksessa liikunnallisesti aktiivisemmiksi.

Strandbun ym. (2017) synteesi useista eri tutkimuksista sekä Zacheus ym. (2012) osoittivat maahanmuuttajanuorten olevan liikunnallisesti passiivisempia kantasuomalaisiin verrattuna. Tuloksia tulee kuitenkin tarkastella varoen, sillä Strandbun ym. (2017) oma tutkimus sekä Pasanen ja Laineen (2017) näkemys maahanmuuttajien aktiivisemmasta liikunnasta joillakin sen osa-alueilla asettavat kysymyksiä aiheen ylle. Toki Pasanen ja Laineen (2017) summaavat tarpeeksi suuren liikunnan kokonaismäärän saavuttamisen haasteeksi maahanmuuttajien liikunnan esteiden takia.

Tutkimuksessani ei kuitenkaan syvennytty kantaväestön ja maahanmuuttajien eroon, vaan vaihteluihin ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien kesken. Zacheuksen ym. (2012) mukaan toisen polven maahanmuuttajat olivat liikunnallisesti aktiivisempia ensimmäisen polven maahanmuuttajiin verrattuna. Voitaisiin varoen kysyä, voiko liikunta-aktiivisuudesta erottaa kolme tasoa: kantaväestön korkeimman liikunta-aktiivisuuden, toisen polven hieman matalamman ja ensimmäisen polven matalimman tason. Tällaisen todentamiseen tarvittaisiin määrällistä aineistoa ja yksilöllisten vaihteluiden huomioimista. Tämän tutkimuksen tulosten ja teorian pohjalta sekä laadullisen tutkimuksen ymmärtämään tähtäävän periaatteen mukaisesti voidaan kuitenkin miettiä, miksi näin olisi. Syynä voisi olla liikuntasuhteen muutos uudessa maassa. Tämän tutkimuksen ensimmäisen polven liikunnan harrastaminen oli kotimaissa kuitenkin ollut omaehtoista ja tässä tutkimuksessa ero tuli juuri omaehtoisen liikunnan parissa. Toisaalta vastauksena voisi olla myös liikuntasuhteen rakentumisen erilaisuus, jota kuvailen seuraavaksi.

Länsimaisissa yhteiskunnissa liikuntasuhteen katsotaan alkavan rakentua lapsen elämänkaaren alkupäässä. Liikunnan sosiaalinen maailma tulee tutuksi esimerkiksi välineiden, pelien ja leik-

kien kautta. Kouluun menevä lapsi kohtaa liikuntaan liitettäviä merkityksiä koululiikunnan parissa. Samoihin aikoihin moni aloittaa myös seuratoiminnan. Teini-iässä liikunnalliset tarpeet eriytyvät ja kilpailullinen ja harrastuksellinen liikunta eroavat toisistaan, mutta myös omaehtoinen liikunta alkaa korostua. (Koski 2004.) Tämän tutkimuksen toisen polven maahanmuuttajapoikien liikuntasuhde on rakentunut tällaista länsimaalaista polkua pitkin, pitkällä aikavälillä. Tähän kuuluivat osana useat lajikokeilut, jotka ovat siirtyneet myös omatoimiseksi liikunnaksi. Eri lajien kokeileminen ajoitetaankin tutkimuksellisessa kentässä juuri lapsuuteen (Sala-su & Ojajärvi 2013, 167).

Maahanmuuttajien liikuntasuhteen muotoutuminen tapahtuu kuitenkin eri tavalla ja toisen polven katsotaan toimivan hyvänä esimerkkinä uuden maan liikuntakulttuurin vaikutuksesta (Zacheus ym. 2012). Kun liikuntaa kuvaillaan omaksi sosiaaliseksi maailmaksi ja kulttuuriksi (Koski 2017) ja liikuntaa jossain määrin kansallisen kulttuurin ja identiteetin ilmentymäksi, (Hertting & Karlefors 2013) voidaan ajatella niin lajikokeilujen monipuolisuuden kuin omatoimisen liikunnan vähyyden johtuvan ensimmäisen polven maahanmuuttajilla jossain määrin kotimaan liikuntakulttuurin erilaisuudesta, mutta myös uuden liikuntakulttuurin tuntemattomuudesta. Ensimmäisen polven ryhmässä mainintoja kotimaan liikunnasta tuli vain yhden lajin, jalkapallon, osalta. Sitä oli pelattu omaehtoisesti, yhdessä kavereiden kanssa. Tällöin liikuntasuhteen kannalta olennainen ulottuvuus, merkitysten rakentuminen, on tapahtunut näiden olosuhteiden pohjalta.

Merkityksen käsitteen määritellään tarkoittavan sitä, mitä jokin tarkoittaa ja yhtä aikaa, kuinka tärkeää, merkittävää, jokin on (Zacheus ym. 2012). Mitä vahvempia ja enemmän liikunnan merkityksiä yksilö havainnoi ja sisäistää, sitä enemmän ja voimakkaampia merkityssäikeitä hänellä on ja sitä todennäköisemmin hänen liikuntasuhteensa ilmenee liikunta-aktiivisuutena (Koski 2017; Zacheus ym. 2012). Yhdistävänä tekijänä ensimmäisen ja toisen polven ryhmien kesken on kaikkien tutkimukseen osallistuneiden näkemys liikunnan tärkeydestä heille. Kun merkityssäikeet kuitenkin rakentuvat yksilön havaintoihin ja sisäistämiin merkityksiin ja mitä enemmän ja voimakkaampia ne ovat, voidaan palata liikuntasuhteen mahdolliseen erilaiseen tapaan muodostua länsimaisen elinpiirin ulkopuolella. Kuten jo todettu, ensimmäisen polven maahanmuuttajat olivat liikkuneet kotimaassaan jalkapalloa pelaten omaehtoisesti, kun taas toisen polven maahanmuuttajat olivat rakentaneet merkityksiä monipuolisemmin. Liikuntasuhteen erilainen rakentuminen ilmeni siis tässä tutkimuksessa lajikokeilujen monipuolisuutena ja omatoimisen liikunnan vähäisyytenä. Herttingin ja Karleforsin (2013) mukaan omatoiminen

liikunta vaati erilaisia kommunikaation ja neuvottelun taitoja, joiden saavuttaminen on haasteellista. Ei siis tule unohtaa uuden maan liikuntakulttuuriin sopeutumiseen kuluva aikaa omaehtoisen liikunnan harrastamisen erojen kohdalla.

Liikuntasuhde on toisilla osa-alueilla myös ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajia yhdistävä käsite, jonka voidaan nähdä perustuvan jo todettuun liikunnan tärkeyteen haastateltaville. Vaikka liikunnan aiemmat merkityssäikeet olivat mahdollinen liikuntasuhteen rakentumista erottava seikka, olivat sen harrastamisen motiiveihin tänä päivänä liitettävät merkitykset yhdistävä tekijä. Liikunnan merkitysulottuvuudet voitiin tässä tutkimuksessa jakaa Kosken (2017) ja Zacheuksen ym. (2012) jo aiemmin nähtyihin merkityksiin. Tällaisia olivat terveyteen liittyvä merkitys kunnossa pysymisestä, sosiaalisuuteen liittyvä merkitys kavereiden kanssa pelaamisesta, ilossa niin itse ilo kuin minäpystyvyyden ja pätevyyden tunteet, jotka toisaalta linkittyivät myös itseen. Minäpystyvyyden ja pätevyyden kohdalla olleet maininnat esimerkiksi maalin tekemisestä voidaan liittää suoritukseen ja kilpailuun, lajimerkityksissä taas lajista tykkääminen, jalkapallon erityispiirteet ja globaali asema olivat liikuntaan liitettäviä merkityksiä.

Ryhmiä yhdistävä tekijä oli myös perhe liikuntaharrastuksen taustalla. Perheellä on suuri merkitys niin liikuntaharrastuksen tukemisessa kuin liikuntasuhteen muodostumisessa (Koski 2004; Junkala & Lallukka 2012, Latvala 2016; Salasuo & Ojajärvi 2013). Zacheuksen ym. (2012) tutkimukseen vastanneista suurimman osan mielestä nuorison tulisi harrastaa urheilua, kun taas Myrénin (1999) tutkimuksen mukaan liikunta oli maahanmuuttajien kotimaissa ollut lasten ja nuorten, etenkin poikien harrastus. Myös tässä tutkimuksessa saatiin samankaltaisia tutkimustuloksia. Jokainen haastateltava kertoi vanhempiensa tukevan liikunnan harrastamista. Yhdenkään tähän tutkimukseen osallistuneen vanhemmat eivät kuitenkaan ainakaan haastatteluhetkellä harrastaneet itse liikuntaa.

Mikä tarkoitus ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajapoikien liikunnan harrastamisen erojen ja yhtäläisyyksien tutkimisessa oikein oli? Tällaisen tiedon kautta voidaan huomata liikuntasuhteen muotoutumisen lähtökohdat erilaiseksi, mitä voidaan hyödyntää liikuntatoimintaa ja kotouttavaa liikuntaa suunnitellessa. Tulee myös ottaa huomioon teoriaosassa käsiteltyjä, aiemmissa tutkimuksissa ilmenneitä maahanmuuttajien liikunnan ja seuratoimintaan osallistumisen esteitä, vaikka tähän tutkimukseen osallistuneet eivät sellaisia maininneetkaan. Tärkeä seikka on myös huomata liikunnan merkitysten sekä perheiden tuen samankaltaisuuksien olevan yhdistäviä tekijöitä, jolloin erottelua liikunnan harrastajien taustojen perusteella ei ole välttämättä tarpeen tehdä.

6.2 Liikunnan välineelliset hyödyt kotoutumiseen

Yhteenvedon tekeminen liikunnan kotoutumisvaikutuksista on haasteellinen tehdä jo useasti todettujen kielihaasteiden vuoksi. Karkeasti voidaan kuitenkin todeta toisen polven näkevän liikunnan mahdollisuuden kotoutumisen edistämiseen vahvemmin kuin ensimmäisen polven. Zacheuksen ym. (2012) tutkimuksessa nuorten näkemys liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen oli pessimistisempi aikuisiin verrattuna. Nuorista valtaosa näki liikunnan edistävänä tai neutraalina asiana kotoutumisen kannalta (Zacheus ym. 2012). Tässä tutkimuksessa ensimmäisen polven maahanmuuttajista kaksi vastasi, ettei liikunta ollut vaikuttanut kotoutumiseen, vaikka toinen heistä myöhemmin totesi liikunnan olleen yksi syy, miksi Suomi tuntuu kodilta. Yksi ensimmäisen polven ja kaikki toisen polven maahanmuuttajat näkivät liikunnassa mahdollisuuden edistää kotoutumista. Liikunnan ajateltiin toimivan kotoutumistarkoituksessa esimerkiksi sen fair play-ajatuksen ja ennakkoluulojen voittamisen takia. Toisen maahanmuuttajapolven vahvempi näkemys voi johtua heidän kyvystä tarkastella asiaa ensimmäistä polvea enemmän ”ulkopuolelta”. Aiemmin esiteltyjä liikunnan merkityksiä tarkastellessa voi todeta, ettei liikuntatoimintaan ole hakeuduttu kotoutumisen saavuttamiseksi, joten liikunnan ei välttämättä ajatella kuuluvan kotoutumiseen niin vahvasti.

Liikunta on aiemmissa tutkimuksissa koettu yleisesti hyödyllisenä kotoutumisen kannalta (Zacheus ym. 2012). Sen roolia kotoutumisessa ja kulttuurien kohtaamisessa kuvaillaan välineelliseksi (Elling ym. 2001; Pasanen & Laine 2017; Zacheus ym. 2012). Välineellistä arvoa korostavat myös tämän tutkimuksen tulokset, joissa ensimmäisen polven maahanmuuttajat eivät nähneet liikunnan suoraan vaikuttaneen kotoutumiseen, mutta vastasivat liikunnan vaikuttaneen myönteisesti useiden osa-alueiden saavuttamiseen, jotka tuottavat kotoutumista. Liikunnassa saadut hyödyt kotoutumisen kannalta tulevatkin vähän niin kuin itsestään.

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010) määrittelee kotoutumisen tavoitteeksi yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamisen. Kotoutuminen nähdään tapahtumaketjuna, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja ja tapoja toimia sekä luo uusia sosiaalisia verkostoja (Ali-tolppa-Niitamo & Säävälä 2013). Merkityksellistä kotoutumisen kannalta on sosiaalinen vuorovaikutus ja kontaktit, sekä ihmisten välinen kommunikaatio (Myrén 2003, 107). Ystävien lisäksi harrastuksilla on nähty olevan tärkeä osuus kotoutumisen onnistumisessa lapsilla ja nuorilla (Väänänen ym. 2009, 48). Kielen oppimisella eli kielitaidolla on suuri merkitys kotoutumisen kannalta (Doherty & Taylor 2007; Latomaa ym. 2013; Opetusministeriö 2010; Väänänen

ym. 2009). Tässä tutkimuksessa liikunnalla todettiin voivan olla välineellinen hyöty juuri tämänkaltaisissa kotoutumista edistävissä seikoissa. Kontaktit ihmisiin, ystävyys-suhteiden solmiminen niin toisten maahanmuuttajien kuin kantaväestön kanssa sekä tapojen ja kielen oppiminen olivat tällaisia. Liikunnan hyödyt kotoutumiseen voidaan siis tässä tutkimuksessa yhdistää kotoutumisen teoriaan.

Liikunnan hyödyt kotoutumiseen voidaan liittää myös ihmisen kokonaisvaltaisuuteen ja tuttuun jakoon ihmisestä fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena (STAKES 2006). Kotoutuakseen ihminen tarvitsee tasapainoa näiden alueiden kesken (Oulun kaupunki 2018). Niin ihmisen terveys kuin toimintakyky koostuvat fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden huomioimisesta ja tyydyttämisestä (STAKES 2006, THL 2016). Liikunnan on todettu voivan vaikuttaa kaikkiin osa-alueisiin myönteisesti (Eime ym. 2013; Kalaja 2017). Niin todettiin myös tässäkin tutkimuksessa. Zacheus ym. (2012) ajattelivat liikunnan vaikuttaneen fyysisellä ja psyykkisellä, kun taas Doherty ja Taylor (2007) psyko-sosiaalisella tasolla. Ajatus liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen ihmisen eri osa-alueiden kautta ei siis ole täysin uusi, mutta vasta vähän käytetty.

Tässä tutkimuksessa havaitut eri osa-alueisiin kuuluvat kotoutumisvaikutukset ovat aiemmissa tutkimuksissakin huomattuja. Painonhallinta ja terveydelliset vaikutukset huomattiin Zacheuksen ym. (2012) tutkimuksessa, kun tässä tutkimuksessa ne ilmenivät laihtumisen ja ”läskiksi tulemisen” välttämisen muodoissa. Samat seikat voidaan liittää myös psyykkiseen hyvinvointiin. Psyykkistä hyvinvointia aiemmissa tutkimuksissa edustivat itsetunnon kohoaminen (Zacheus ym. 2012), tuki identiteettineuvotteluissa juurruttaen ajatusta suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta (Fagerlund & Majjala 2011) sekä liikunnan kautta saatavat positiiviset emootiot (Doherty & Taylor 2007). Tässä tutkimuksessa näitä edustivat maahanmuuttajan määrittelemisen urheilun, ei-maahanmuuttajuuden kautta, ulkonäköön liittyvät jo mainitut seikat sekä hauskuus, voittaminen ja onnistumiset. Sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyivät useiden tutkijoiden havainnot siitä, että liikunta oli opettanut niin kieltä kuin tapoja (Doherty & Taylor 2007; Leinonen 2013; Majjala & Fagerlund 2012; Myrén 2003; Pasanen & Laine 2017; Zacheus ym. 2012), mutta myös mahdollistanut sosiaalisten verkostojen kehittymisen ja ystävien saamisen (Doherty & Taylor 2007; Elling ym. 2001; Junkala & Lallukka 2012; Latvala 2016; Leinonen 2013; Myrén 2003; Pasanen & Laine 2017; Zacheus ym. 2012). Niin tässäkin tutkimuksessa.

Identiteetin kehityksen ja rakentumisen tukeminen on maahanmuuttajanuorelle tärkeää, ja sitä tukevan ja vahvistavan ympäristön tulisi olla salliva ja ennakkoluuloja poistava (Schubert

2013). Kaikkien toimijoiden tulisi sitoutua yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden (Junkala & Lallukka 2012) sekä suvaitsevaisuuden tavoitteisiin (Maijala & Fagerlund 2012). Tämän tutkimuksen perusteella valmentajan tai ohjaajan rooli liikuntaharrastuksessa onkin merkittävä niin aloittamisen tien tasoittajana, mutta myös muun ryhmän valmistajana uuteen tulokkaaseen. Joukkueessa, jossa haastateltavat harrastivat jalkapalloa tällä hetkellä, vastaanotto oli ollut hyvä yhtä haasteellista ryhmäytymistä lukuun ottamatta. Tämä joukkue oli kuitenkin suunnattu jo alun perin kotoutumistarkoitukseen hanketaustansa takia. Eräässä toisessa harrastuksessa valmentajat olivat osanneet toimia kulttuurisesti sensitiivisesti, mutta pelaajat eivät, jolloin aloittaminen ei ollut tuntunut niin mukavalta. Liikunnan aloittamista taas olivat helpottaneet lajitaidot, jotka erään näkemyksen mukaan olivat edellytyksenä myös kotoutumistekijöiden saavuttamisessa. Myös vertaistuki esimerkiksi ystävien muodossa sekä kannustus olivat helpottaneet aloittamista. Saman olivat havainneet myös Junkala ja Lallukka (2012). Haasteena aloittamisessa oli ollut jännitys harrastamiseen mennessä.

Joukkueen ilmapiirin tulisi olla positiivinen kotoutumisen tekijöiden saavuttamiseksi (Latvala 2016; Maijala & Fagerlund 2012). Liikuntaryhmän roolia harrastuksessa ei tulekaan väheksyä. Aloittamisen sujumisen tärkeys on liikuntaharrastuksen jatkumisen kannalta olennaista. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa erään haastateltavan kokema rasismi harrastuksessa oli saanut hänet lopettamaan siellä käymisen. Samanlaisen liikunnasta poisvievän vaikutuksen olivat havainneet myös Strandbu ym. (2017). Liikunta- ja urheiluharrastukset olivat kolmanneksi yleisin paikka, jossa lapset ja nuoret kokivat kiusatuksi tulemista ja syrjintää (Kokko ym. 2016). Rasismikokemuksista liikunnassa raportoivat esimerkiksi Elling ym. (2001), Latvala (2016) ja Zacheus ym. (2012). Positiivista tämän tutkimuksen perusteella on kuitenkin rasismikokemusten vähyys, sillä jo mainittu kokemus rasismista oli ainut, jonka haastateltavat mainitsivat. On kuitenkin tärkeä huomioda rasismin, syrjinnän ja kiusaamisen vaikutukset kotoutumista estävinä seikkoina liikunnassa ja olla tyytyväinen, että oikeanlaista työtä aiheen parissa osataan tehdä.

Tässä tutkimuksessa havaitut liikunnassa koetut haitat eivät suoranaisesti vaikuta suurelta uhkalta tai kotoutumisen estäjiltä. Valmentajien palaute naureskelusta, taklaus, fyysiset loukkaantumiset ja toisten liika totisuus ovat enemmänkin liikunnan harrastamisessa koettuja epämurkavia tunteita tai haasteita. Esimerkiksi Zacheus ym. (2012) olivat havainneet liian totisuuden olevan liikuntaan osallistumisen este ja Maijala ja Fagerlund (2012) kohderyhmien tarpeiden huomioimattomuuden olevan liikunnan haitta. Takalo (2016, 120) taas määritteli loukkaantu-

miset toimijuuden esteeksi ja yhdisti ne liikunta-aktiivisuuden vähentymiseen. Ainut kotoutumisen teoriaan liittyvä maininta liikunnan haasteissa oli kielitaito suhteessa valmentajaan. Tällöin haastateltava ei ollut ymmärtänyt, mitä valmentaja pyytää tai sanoo. Onkin esimerkiksi ajateltu, ettei ennen riittävää kielitaitoa voisi osallistua harrastusryhmiin (Myrén 1999). Vaikka liikuntaan liitettävät haitat ja esteet kotoutumiselle ovatkin tämän tutkimuksen mukaan vähäisiä, on ne kuitenkin otettava huomioon liikuntaharrastuksen sujuvuuden, jatkuvuuden ja mielekkyyden takia. Tässä hedelmälliseksi nousee myös tämän tutkielman teoriaosassa esimerkiksi Herttingin ja Karleforsin (2013) kyseenalaistus sääntöjen yhdenmukaisuudesta kaikille sekä Dohertyn ja Taylorin (2007) listaamat liikunnan esteet kotoutumiselle.

Eräs tärkeä kysymys liikunnan kotoutumisvaikutuksista puhuttaessa on, millaisissa liikuntaryhmissä toimintaa järjestetään. Maahanmuuttajien yhteiset ryhmät on nähty toimivaksi kotoutumisen kannalta (Elling ym. 2001; Maijala 2014; Zacheus 2010) etenkin lapsilla (Myrén 2003). Maahanmuuttajien omien seurojen taas nähtäisiin toteuttavan integraatiostrategiaa (Zacheus ym. 2012), toimivan tilapäisesti (Elling ym. 2001) tai muuton alkuvaiheessa (Maijala 2014; Pasanen & Laine 2017; Zacheus ym. 2012). Yksi haastateltavista mainitsi omien etnisten ryhmien mahdollisuudesta toimia muuton alkuvaiheessa, mutta kaikki tutkimukseen osallistuneet pojat halusivat liikkua monikulttuurisissa ryhmissä kielen oppimisen, maahanmuuttajastatusten häivyttämisen ja suurempien mahdollisuuksien vuoksi. Haastateltavat toivat ilmi myös sen, ettei etnisellä taustalla ole väliä liikuntaharrastuksessa. Ehkä kysymys ryhmästä onkin tarpeellisempi aikuisten maahanmuuttajien parissa, nuoret kun ovat kantaväestön kanssa päivittäin tekemisissä koulussa ollessa. Miksi heidät siis tulisi erottaa harrastuksissa?

Positiiviset tutkimustulokset johtuvat varmasti osaltaan tutkimusjoukosta, joista kaikille liikunta oli merkityksellistä toimintaa ja jotka kaikki harrastivat liikuntaa. Vapaa-ajan liikuntaa ja urheilua ei voida pitää neutraalina ja ideaalina kotoutumisen välineenä kaikille yksilöille ja ryhmille (Elling ym. 2001; Zacheus 2010) ja siksi myös näitä tutkimustuloksia tulee tarkastella kriittisesti. Tutkimus antaa kuitenkin kuvan siitä, millaisia mahdollisuuksia liikunnalla kotoutumisen kannalta on sellaisille yksilöille, jotka kokevat liikunnan omakseen.

Kaikkiaan voidaan todeta, ettei liikunnan koettu suoranaisesti aiheuttaneen kotoutumista, mutta pitkä lista liikunnan hyödyistä tai positiivisista vaikutuksista voidaan yhdistää kotoutumiseen vaikuttaviin tekijöihin. Liikunnalla voidaan siis todeta olevan mahdollisuus edistää kotoutumista. Pelkkä lajin parissa liikkuminen ei kuitenkaan ole kotoutumisen kannalta olennaista, vaan esimerkiksi sen ympärille muodostuvat sosiaaliset verkostot (Latvala 2016). Ollaankin

taas liikunnan välineelliseen hyödyn äärellä, joka voitiin jakaa psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen osa-alueeseen. Ihminen niin yksilönä, kuin kotoutujana on kokonaisuus, johon liikunta voi osaltaan kokonaisvaltaisesti vaikuttaa ja siksi se tekee liikunnasta ideaalin kotoutumisen vahvistamiseen. Saman asian voi havaita toimivan myös liikuntaa estävästi. Tässä tutkimuksessa mainitut liikunnan haasteet, aloittamisen sujuvuus sekä aiemmissa tutkimuksissa todetut liikunnan esteet kotoutumiseen tulee huomioida, jotta liikunnasta voidaan rakentaa tehokas kotoutumisen väline.

6.3 Integroituen kotoutuminen

Kysymystä kotoutumisesta lähestyttiin tässä tutkimuksessa akkulturaatioprofiilien kautta, vaikka kotoutumisen käsitteellä tarkoitetaankin lähes samaa kuin integraatiolla (Maijala & Fagerlund 2012; Myrén 1999), joka on vain yksi akkulturaatioprofiileista. Esimerkiksi Väänäselle ym. (2009) suomen kielen sana integraatio sisälsi pelkän ajatuksen maahanmuuttajan sopeutumisesta yhteiskuntaan, kun kotoutumiseen kuului sen lisäksi oman kielen ja kulttuurin säilyttäminen. Akkulturaatiostrategioiden perustana ovat kaksi pääkysymystä: kuinka paljon yksilö haluaa ylläpitää omaa kulttuuriaan ja kuinka paljon hän haluaa osallistua ja olla kontaktissa uuteen kulttuuriin (Berry & Sam 1997; Berry ym. 2006). Voidaan siis todeta kotoutumisen ja akkulturaation termien olevan jokseenkin päällekkäisiä. Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla akkulturaatiostrategioita tarkasteltiin erilaisina tapoina kotoutua, jonka takia ne olivat relevantteja vastaamaan kysymykseen, miten maahanmuuttajat ovat kotoutuneet.

Akkulturaatiostrategioita on tunnistettu neljä: assimilaatio, integraatio, separaatio ja marginalisaatio (Berry ym. 2002). Tässä tutkimuksessa suurin osa haastateltavista oli omaksunut integraation tavakseen kotoutua. Näkökulmasta riippuen joko yksi tai kaksi olivat omaksuneet assimilaation, kun yhdellä tapa kotoutua sai molempien, assimilaation ja integraation, kaltaisia ulottuvuuksia. Mahdollista onkin, että yksilö käyttää useampaa kuin yhtä tapaa akkulturoitua, minkä takia selkeä jaottelu yhteen akkulturaatioprofiiliin on todellisessa elämässä harvinaista. Toimintatapa voi myös vaihdella ajan, elämäntilanteen ja eri elämänalueiden mukaan ollen jatkumo siinä, käyttääkö tiettyä tapaa paljon vai vähän. (Schubert 2013.) Akkulturaatiostrategioihin jakamista on kritisoitu siitä, että se yksinkertaistaa kotoutumista olettaen, että sillä on jokin päätepiste (Zacheus ym. 2012). Tässä tutkimuksessa ymmärretäänkin, että katsahdus kotoutumiseen on haastatteluhetken kuva tilanteesta, eikä tähtää siksi laajaan yleistettävyyteen. Olisi

kuitenkin erikoista tehdä tutkimusta liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen, jos missään ei mainittaisi tutkittavien kotoutumisen tasoa.

On haastavaa sanoa, kuinka vahvasti liikunta on vaikuttanut tähän tutkimuksen osallistuneiden vahvaan integraation tapaan kotoutua. Toiseen tutkimuskysymykseen vastatessa huomattiin liikunnan välineellinen mahdollisuus kotoutumiseen. Kielen ja tapojen oppiminen, fyysinen hyvinvointi, positiiviset emootiot ja minäkuvan kehitys sekä sosiaaliset suhteet kasvattavat kaikki mahdollisuutta hyvään kotoutumiseen. Liikunnan lisäksi nuorilla näihin asioihin kuitenkin vaikuttaa myös esimerkiksi koulu. Tämän hetken liikuntaharrastuksen, jalkapallon, hyötynä kotoutumisen ja nimenomaan integraation kannalta voidaankin pitää sitä, että se on toisaalta uuteen kulttuurin osallistumista, mutta myös jokaisella tähän tutkimukseen osallistuneella kotimaan tai vanhempien kotimaan kulttuurin säilyttämistä – jalkapallo kun on jokaisen tutkittavan maassa korkeassa asemassa urheilulajien kentällä.

Tyypillisten käsitysten mukaan lapsi mukautuu uuteen asuinympäristöön helposti. Mitä pienempi lapsi on, sitä helpompaa uuden kielen ja kulttuurin oppiminen on. (Schubert 2013; Zacheus ym. 2012.) Vaikein ajanjakso muuttaa toiseen maahan taas on 13–25-vuotiaana (Zacheus ym. 2012). Tähän tutkimukseen osallistuneiden muuttoikä oli 13, 12, 10 ja 5 vuotta. Lisäksi kaksi haastateltavista oli Suomessa maahanmuuttajille syntyneitä. Sillä, kuinka kauan on asunut maassa, on erittäin merkittävä yhteys siihen, minkä akkulturaatioprofiileista omaa: pitkä maassaoloaika on yhteydessä integraatioon (Berry ym. 2006). Tässä tutkimuksessa kaksi haastateltavista oli asunut Suomessa kaksi vuotta, yksi neljä ja yksi 12 vuotta. Muuttoikä ja maassaoloajan vaikutuksen kotoutumiseen pystyi havaitsemaan myös tässä tutkimuksessa. Vaikeimmassa muuttoikässä 13-vuotiaana muuttanut ja vain noin kaksi vuotta Suomessa asunut Abdi oli omaksunut assimilaation kaltaisen profiilin kotoutua. Maassaoloajan vaihtelun pystyi haastattelijana havainnoimaan helposti myös kielitaidon kautta. Kielen oppimisella onkin useissa tutkimuksissa (Doherty & Taylor 2007; Lomaa ym. 2013; Väänänen ym. 2009) todettu olevan suuri merkitys kotoutumisen kannalta.

Alaikäisinä maahan muuttaneiden ja toisen polven kasvua ja kehitystä koskevat kysymykset ovat osittain samoja (Leinonen 2013; Väänänen ym. 2009) ja osittain erilaisia (Fagerlund & Maijala 2011; Väänänen ym. 2009). Yhteistä on esimerkiksi identiteettineuvottelujen ympäristöjen monimutkaisuus (Haikkola 2012). Eroja taas esimerkiksi sitoutumisen ja akkulturaatioon haasteet (Fagerlund & Maijala 2011; Väänänen ym. 2009) ja yhdenvertaisuuteen liittyvät seikat

(Junkala & Lallukka 2012). Voitaissiinkin nähdä, että ensimmäistä sukupolvea tutkittaessa kiinnostuksen kohteena on kotoutuminen, kun taas toisen polven kohdalla tarkastellaan mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista (Leinonen 2013). Tämän tutkimuskysymyksen kohdalla ensimmäistä ja toista polvea tarkasteltiin samojen kysymysten kautta ymmärtäen kuitenkin sen, ettei toisen polven, varsinkaan Suomessa syntyneiden kohdalla, puhuta samalla tavalla kotoutumisesta kuin esimerkiksi kaksi vuotta sitten maahan muuttaneella. Tässä tutkimuksessa voitiin kuitenkin todistaa ensimmäisen ja toisen polven samankaltaisuutta, mutta toisaalta myös yksilön merkitystä ryhmiin jaottelunkin jälkeen. Ei ole väliä luokitellaanko yksilö ensimmäisen vai toisen polven maahanmuuttajaksi, kotoutuminen on yksilöllinen tapahtuma ja esimerkiksi oman aiemman kulttuurin ylläpitämisen tärkeys yksilöllistä (Schubert 2013). Niin tämänkin tutkimuksen perusteella: assimilaatio ei ollut vain toisen ryhmän tapa kotoutua, kaikille haastateltavista oli tärkeää puhua kahta kieltä ja osallisuus yhteiskuntaan tapahtui samojen kanavien kautta, toisen polven maahanmuuttajilla tosin hieman aktiivisemmin.

Kaiken kaikkiaan kotoutumisen jakaminen vain oman tai vanhemman kotimaan tapojen säilyttämiseen ja uuteen kulttuuriin osallistumiseen yksinkertaistaa kotoutumista. Kotoutumisen teoriassa merkityksellisenä onkin nähty esimerkiksi suomalaisen yhteiskunnan ja tulijan sopeutumisen sekä maahanmuuttajan saamat tiedot, taidot ja tavat toimia (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013). Sosiaaliset verkostot (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013) ja sosiaalinen vuorovaikutus (Myrén 2003) sekä suhde huoltajiin ja muihin perheenjäseniin (Schubert 2013) on nähty myös tärkeinä kotoutumisen kannalta, unohtamatta kielen oppimisen merkityksellisyyttä. Ihminen saattaa myös olla kotoutunut jossakin asiassa, mutta toisessa ei. Toisaalta taas hän voi tuntea kotoutuneensa, vaikka ei olisikaan täyttänyt sille asetettuja mittareita. (Zacheus ym. 2012.) Esimerkiksi perhesuhteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin ei paneuduttu tässä tutkimuksessa muuten kuin perheen tuessa liikuntaharrastukseen ja uusien kavereiden saamisessa harrastuksesta. Tämä tutkimus antaaakin kapean kuvan liikunnan ja akkulturaatioteorian kahden pääkysymyksen kautta kotoutumisesta, joka jokaisen yksilön kohdalla on todellisuudessa laajempi ja monimutkaisempi vyyhti.

6.4 Jatkotutkimusaiheita

Väänänen ym. (2009) esittivät jo lähes kymmenen vuotta sitten useita tarpeita maahanmuuttajia ja kotoutumista koskevalle tutkimukselle, ja ne pitävät vieläkin paikkansa. Heidän mukaansa

tutkimus on keskittynyt lähinnä ensimmäiseen sukupolveen ja harvoin on fokusoiduttu erityisesti maahanmuuttajaryhmiin. Tutkimusaineisto on lähinnä laadullista ja/tai poikkileikkausaineistoihin perustuvaa ja siksi tarvittaisiinkin kattavia seuranta- ja pitkittäistutkimuksia useilla eri osa-alueilla erilaisissa maahanmuuttajaryhmissä. (Väänänen ym. 2009, 48.) Esitin jo kandidaatin tutkielmassani (Leino 2017) tarpeen niin laadulliselle, mutta etenkin määrälliselle tutkimukselle, kun kohteena ovat alaikäiset maahanmuuttajat ja liikunnan vaikutus kotoutumiseen. Tämän tutkimuksen jälkeen alleviivaankin erityisesti määrällisen tutkimuksen vajavaisuutta, validia, yleistettävää tutkimusta kun aiheesta ei Suomessa ole. Määrällisen tutkimuksen tarve olisi suuri niin massojen näkemyksistä liikunnan vaikutuksista kotoutumiseen, mutta myös esimerkiksi maahanmuuttajien liikunta-aktiivisuudesta niin ensimmäisen ja toisen polven kesken, kuin verrattuna kantaväestöönkin. Kaukko (2015) suosittelee tutkimaan nuoria, jotka ovat eläneet vastaanottavassa maassa jo jonkin aikaa. Hänen mukaansa sellainen tutkimus voi olla edistävämpää ja opettavaisempaa osallistujille (Kaukko 2015, 114).

Eräänä tämän, mutta myös usean muun liikuntaa ja kotoutumista yhdistävän tutkimuksen heikkoutena voidaan pitää kantaväestön puheenvuoron puuttumista. Teemat koskevat pääosin maahanmuuttajissa tapahtuvia muutoksia, joka sulkee kotoutumisen toisen ulottuvuuden, muutoksen kantaväestössä pois (Pasanen & Laine 2017, 23). Kun kotoutumisen edellytyksenä pidetään valtaväestön asenteita ja toimintatapoja (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013), tulisi niitäkin tutkia, jotta saataisiin kokonaisvaltainen kuva liikunnan mahdollisuuksista kotoutumiseen. Kantaväestön lisäksi myös pelkästään toista polvea koskeva tutkimus olisi paikallaan. Esimerkiksi Leinosen (2013, 13) näkökulmaa siitä, että ensimmäistä sukupolvea tutkittaessa kiinnostutaan kotoutumisesta ja toista polvea tutkittaessa tarkasteltaisiin mahdollisuuksien tasa-arvoa, voitaisiin hyödyntää. Miten liikunnan kenttä esimerkiksi näyttäytyy toisen polven maahanmuuttajille? Kaivattaisiin vertailevaa tutkimusta kantaväestöön, ei ensimmäisen polven maahanmuuttajiin.

7 Lähteet

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0* (4. uud. p.). Tampere: Vastapaino.

Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. (2013). Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (Toim.) *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, 5–12.

Berry, J. & Sam, D. (1997). Acculturation and Adaptation. Teoksessa Berry, J., Segall, M. & Kagitcibasi, C. (Toim.) *The Handbook of Cross-Cultural Psychology Volume 3. Social Behavior and Applications* (2nd ed.). Needham Heights, United States of America: Allyn and Bacon, 291–326.

Berry, J., Poortinga, Y., Segall, M. & Dasen, P. (2002). *Cross-Cultural Psychology. Research and Applications* (2nd ed.). Cambridge, United States of America: Cambridge University Press.

Berry, J., Phinney, J., Sam, D. & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, Identity and Adaptation. *Applied Psychology*, 55 (3), 303–332.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.

Doherty, A. & Taylor, T. (2007). Sport and physical recreation in the settlement of immigrant youth. *Leisure/Loisir*, 31 (1), 27–55.

Eime, R., Young, J., Harvey, J., Charity, M. & Payne, W. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10 (1).

Elling, A., De Knop, P. & Knoppers, A. (2001). The Social Integrative Meaning of Sport: A Critical and Comparative Analysis of Policy and Practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18 (4), 414–434.

Fagerlund, E. & Maijala, H-M. (2011). *Saa hengaa eri porukan kanssa – Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen tukeminen*. Jyväskylä: Likes.

Haikkola, L. (2012). *Monipaikkainen nuoruus: Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Hertting, K. & Karlefors, I. (2013). Sport as a Context for Integration: Newly Arrived Immigrant Children in Sweden Drawing Sporting Experiences. *International Journal of Humanities and Social Science*, 18 (3), 35–44.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2010). *Tutki ja kirjoita* (16. uud. p.). Helsinki: Tammi.
- Junkala, P. & Lallukka, K. (2012). *Yhteiset kentät? Puheita ja tekoja vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Kalaja, S. (2017). Fyysinen toimintakyky ja kunto. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (Toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 170–183.
- Kaukko, M. (2015). *Participation in and beyond liminalities: Action research with unaccompanied asylum-seeking girls*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kianto, M. (2009). Maahanmuuttajapoikien puolesta. Teoksessa Harinen, P., Honkasalo, V., Souto, A-M. & Suurpää, L. (Toim.) *Ovet auki!: Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 205–210.
- Kiviniemi, K. (2001). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 68–84.
- Kokko, S., Hämylä, R., Husu, P., Villberg, J., Jussila, A-M., Mehtälä, A., Tynjälä, J. & Vasankari, T. (2016). Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset. Teoksessa Kokko, S. & Mehtälä, A. (Toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa: LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016*. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 79–83.
- Koski, P. (2004). Liikuntasuhde – Liikunnan kohtaaminen kulttuurisesti rakentuvana sosiaalisena maailmana. Teoksessa Ilmanen, K. (Toim.) *Pelit ja kentät, kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 189–208.
- Koski, P. (2017). Liikuntasuhde ja liikuntakasvatus. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (Toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 87–113.
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* (2. uud. p.). Tampere: Vastapaino.

Laki kotoutumisen edistämisestä. (2010). Lainattu 24.9.2018, saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Latomaa, S., Pöyhönen, S., Suni, M. & Tarnanen, M. (2013). Kielikysymykset muuttoliik-
keessä. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P. & Säävälä, M. (Toim.) *Muuttajat – Kansain-
välinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 163–183.

Latvala, M. (2016). *Maahanmuuttajataustainen nuori osana suomalaista yhteiskuntaa. Jalka-
palloharrastuksen merkitys poikien integraation edistäjänä*. Vaasan yliopisto.

Leino, I. (2017). *Vapaa-ajan liikunta ja urheilu alaikäisen maahanmuuttajan kotoutumisessa*.
Oulun yliopisto.

Leinonen, E. (2013). *Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta*. Hel-
sinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Liikuntalaki. (2015). Lainattu 26.9.2018, saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Lämsä, J. (2009). Lasten ja nuorten urheilu yhteiskunnassa. Teoksessa Hakkarainen, H., Jaak-
kola, T., Kalaja, S., Lämsä, J., Nikander, A. & Riski, J. (Toim.) *Lasten ja nuorten urheiluval-
mennuksen perusteet*. Lahti: VK-kustannus, 15–42.

Maijala, H-M. (2014). *Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla. Kehittämishankkei-
den seuranta ja arviointi vuosilta 2011–2014*. Jyväskylä: Likes.

Maijala, H-M. & Fagerlund, E. (2012). *Monikulttuurisen liikunnan hyviä käytäntöjä Suomessa
ja Norjassa*. Jyväskylä: Likes.

Myllyniemi, S. (2016). *Arjen jäljillä: Nuorisobarometri 2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuri-
ministeriö.

Myrén, K. (1999). *Pois paitsiosta – maahanmuuttajien liikuntaharrastuksen ja vapaa-ajan-
vietto Suomessa*. Jyväskylä: Likes.

Myrén, K. (2003). *Kohtaamisia liikunnan kentällä – liikunnan suvaitsevaisuushankkeiden ar-
viointi 1996–2002*. Jyväskylä: Likes.

Opetusministeriö. (2010). *Kehittämisohjelma maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan
avulla*. Helsinki: Opetusministeriö.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2018). *Erityisavustus maahanmuuttajien kotoutumiseen liikunnan avulla*. Lainattu 26.9.2018, saatavilla: https://minedu.fi/avustukset/avustus/-/asset_publisher/kehittamisavustus-kunnille-maahanmuuttajien-kotouttamiseen-liikunnan-avulla

Oulun kaupunki. (2018). *Yhdessä kotoutuva Oulu: Kotouttamisohjelma 2018–2021*. Oulu: Oulun kaupunki.

Pasanen, S. & Laine, K. (2017). *Monikulttuuriset liikuntahankkeet. Vuosien 2015–2016 hankeseurannan tuloksia*. Lainattu 16.10.2018, saatavilla https://www.likes.fi/filebank/2602-Monikulttuuriset-liikuntahankkeet_2017.pdf

Peltola, M. (2014). *Kunnollisia perheitä: Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Peltola, M. (2016). Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa. Teoksessa Berg, P. & Kokkonen, M. (Toim.) *Urheilun takapuoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura, 23–45.

Salasuo, M. & Ojajärvi, A. (2013). Sukupolvia liikkeessä – fyysisestä pakkoaktiivisuudesta liikkumattomuuteen. Teoksessa Häkkinen, A., Puuronen, A., Salasuo, M. & Ojajärvi, A. (Toim.) *Sosiaalinen albumi: Elämäntavat sukupolvien murroksissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto: Nuorisotutkimusseura.

Schubert, C. (2013). Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. (Toim.) *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, 63–77.

Siljamäki, M. (2017). Monikulttuurisuus osana liikuntapedagogiikkaa. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (Toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 437–454.

STAKES. (2006). *Ympäristökin vaikuttaa terveyteen*. Lainattu 27.9.2018, saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77321/ideakortti1_00.pdf?sequence=1

Strandbu, Å., Bakken, A. & Sletten, M., A. (2017). Exploring the minority – majority gap in sport participation: different patterns for boys and girls? *Sport in Society*, DOI: 10.1080/17430437.2017.1389056.

Takalo, S. (2016). *Mikä nuorta liikuttaa? Tutkimus liikuntatottumusten rakentumisesta lapsesta nuoreksi aikuiseksi*. Jyväskylä: Likes.

THL. (2016). *Mitä toimintakyky on?* Lainattu 27.9.2018, saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on>

Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005). Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J., Tiittula, L. & Aaltonen, T. (Toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–21.

Tilastokeskus. (2018). *Maahanmuuttajat väestössä*. Lainattu 12.11.2018, saatavilla <https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (5. uud. laitos.). Helsinki: Tammi.

Väänänen, A., Toivanen, M., Aalto, A-M., Bergbom, B., Härkäpää, K., Jaakkola, M., Koponen, P., Koskinen, S., Kuusio, H., Lindström, K., Malin, M., Markkula, H., Mertaniemi, R., Peltola, U., Seppälä, U., Tiitinen, E., Vartia-Väänänen, E., Vuorenmaa, M., Vuorento, M. & Wahlbeck, K. (2009). *Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla*. Lainattu 24.9.2018, saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/686f292b-aeae-4e81-9f1b-adfed3fb26e1/261747fc-9145-4ccc-a9ab-b449e68dbb1a/JUL-KAISU_20110617115707.pdf

World Health Organization. (2018). *Physical activity*. Lainattu 25.9.2018, saatavilla: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>

Zacheus, T. (2010). Liikunnan ja urheilun merkitys maahanmuuttajan kotoutumiselle. *Kasvatus & Aika*, 4 (2), 203–235.

Zacheus, T., Koski, P., Rinne, R. & Tähtinen, J. (2012). *Maahanmuuttajat ja liikunta – Liikuntasuhteen merkitys kotoutumiseen Suomessa*. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.

Liite 1: Tutkimuslupa

Pelaajalle ja hänen huoltajalleen.

Nimeni on Iida Leino ja olen luokanopettajaopiskelija Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnasta. Teen päättötyötäni, pro gradu -tutkielmaa siitä, miten liikunta vaikuttaa alaikäisten maahanmuuttajien kotoutumiseen ja miten liikuntaa tulisi järjestää, jotta se edistäisi kotoutumista.

Tarkoitukseni on tutkia liikuntaa harrastaneiden kokemuksia kotoutumisesta, esimerkiksi siitä, onko liikuntaharrastuksesta saanut kavereita tai oppinut suomen kieltä. Käytännössä tämä vaatii sinulta hetken aikaa, sillä toivomukseni olisi päästä haastattelemaan sinua, jalkapalloa harrastavaa. Haastattelun voimme hoitaa joko puhelimitse tai henkilökohtaisesti, vaikkapa koulullasi.

Käsittelen keräämääni materiaalia erittäin luottamuksellisesti ja huolellisesti. Tutkimusmateriaalia ei käytetä muihin tarkoituksiin kuin tutkimukseeni, ja se hävitetään tutkimuksen analysointivaiheen jälkeen. Varsinaisessa tutkimuksen kirjallisessa osiossa ei paljasteta oikeaa nimeäsi, eikä muutakaan, mistä selviäisi, että juuri sinä olet ollut tutkimuksessa mukana.

Mikäli teillä herää jotakin kysyttävää, olkaa yhteydessä. Tarvitsen tutkimukseen osallistuvan puhelinnumeron tässä vaiheessa siksi, että voimme sopia haastattelu-aikataulusta. Palautathan katkoviivan alapuoleisen osan, tutkimusluvan, seuraaviin harjoituksiin (27.11.), jolloin tulen keräämään ne henkilökohtaisesti teiltä.

Ystävällisin terveisin Iida Leino, Oulun yliopisto (+yhteystiedot)

- - - - -

TUTKIMUSLUPA

Näillä allekirjoituksilla ilmaisemme suostumuksemme Iida Leinon (Oulun yliopisto) pro gradu-tutkimukseen osallistumiseen.

Tutkimukseen osallistuvan allekirjoitus ja nimenselvennys (allekirjoittamalla annatte luvan tutkimukseen)

Vanhemman allekirjoitus ja nimenselvennys (allekirjoittamalla annatte luvan tutkimukseen)

Aika

Paikka

Tutkimukseen osallistuvan puhelinnumero:

Liite 2: Haastattelun kysymysrunko

TAUSTATIEDOT

- Ikä (syntymävuosi)
- Mistä ja milloin olet muuttanut tänne? Jos haluat, voit kertoa *miksi muutit tänne?* Ketä kanssasi muutti vai muutitko yksin? *Miltä muuttaminen tuntui?*
- Onko tärkeää puhua vielä kotimaan kieltä ja säilyttää tapoja, jotka ovat erilaisia kuin Suomessa? (Kerro jotain esimerkkejä siitä)
- Miten tunnet sopeutuneesi Suomeen? Mitä sopeutuminen Suomeen sinun mielestä vaatii? Mitkä asiat ovat auttaneet sopeutumaan? Kaipaanko takaisin kotimaahasi?
- Oletko harrastanut liikuntaa ennen Suomeen muuttoa? Mitä? Kuinka usein? Miksi juuri näitä?

LIIKUNNAN HARRASTAMINEN

- Milloin olet aloittanut liikuntaharrastuksen Suomessa ja mitä aloit harrastaa? Oliko se ohjattua vai omatoimista? Minkälaisessa ryhmässä (oma etninen/monikulttuurinen ryhmä)?
- Mitä muita liikuntaharrastuksia sinulla on ollut Suomessa, jos ei lasketa nykyistä joukkuetta? (Oletko lopettanut ne, miksi?)
- Harrastatko tällä hetkellä muuta liikuntaa kuin jalkapalloa? (Myös ei-ohjattu)
- Millaista oli liikuntaharrastamisen aloittaminen? (Helppoa, vaikeaa, esteitä, hidasteita? Kerro esimerkkejä tästä.) Miten joukkuekaverit ottivat vastaan?
- Miten vanhempasi suhtautuivat liikuntaharrastuksen aloittamiseen? Miten he suhtautuvat tällä hetkellä? (Ovatko tukeneet ja kannustaneet pelaamaan?) Esimerkkejä. Harrastavatko vanhempasi tai sisaruksesi liikuntaa?
- Miksi harrastat juuri jalkapalloa? Haluaisitko harrastaa enemmän liikuntaa tällä hetkellä? Onko muita lajeja, joita haluaisit harrastaa/kokeilla? Miksi et harrasta niitä?
- Minkälaista liikunnan harrastaminen on Suomessa ollut? Mukavat ja ikävät puolet.

LIIKUNNAN MERKITYKSET

- Miksi harrastat liikuntaa?
- Mikä liikunnassa on kivaa? Mikä ei ole niin kivaa?
- Mitä hyötyjä liikunnan harrastamisesta on ollut? Mitä haittoja?

ONKO LIIKUNNASTA OLLUT HYÖTYÄ/HAITTA: ESIMERKKEJÄ!

- Suomen kielen oppimisessa
- Kavereiden saamisessa, suomalaisiin tutustumisessa, muihin maahanmuuttajiin tutustumisessa
- Tapojen/kulttuurin oppimisessa
- Kotoutumisessa/sopeutumisessa
- Onko jalkapalloharrastuksessa ollut jotain sääntöjä? Mitä? Ovatko ne samanlaisia sääntöjä kuin muualla, esimerkiksi koulussa?
- Oletko kokenut rasismia, entä ennakkoluuloja urheillessa? Kerro esimerkkejä.

LIIKUNNASTA KOTOUTUMISEN VÄLINE?

- Miten liikunta, esim. jalkapallo, voisi toimia paremmin Suomeen sopeutumisen apuna? Mitä lajeja tulisi tarjota?
- Mistä sait tiedon liikuntaharrastuksesta tai liikuntamahdollisuuksista? Mistä sitä olisi sinun mielestä helpointa saada?
- Liikutko mieluummin sellaisessa porukassa, jossa on esimerkiksi muita sinun kotimaastasi tulevia ihmisiä vai sellaisessa, jossa on myös suomessa syntyneitä ihmisiä vai yksin? Mitä hyötyä ja haittaa tällaisesta on?
- Tuntuuko sinusta, että voisit alkaa harrastaa mitä tahansa liikuntalajia tai mennä mihin tahansa liikkumaan vai onko siihen jotain esteitä? Mitä?

Liite 3: Teoriaohjaavan sisällönanalyysin analyysitaulukko

Analyyssitaulukko tutkimuskysymykseen yksi:

Pelkistetty/Alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Vanhempien tuki liikunta-harrastuksessa	Lasten harrastamisen tärkeys	Yhteistä
Vanhemmat eivät harrasta liikuntaa	Liikunta lasten ja nuorten harrastus	Yhteistä
	Liikunnan harrastamisen motiivit samankaltaisia, vaikka yksilöllisesti vaihtelevia	Yhteistä: liikuntasuhde
H1: ”Noh, ihan tosi tärkeä mulle.” ”Koska mä tykkään liikunta, aina.” + H2, H3, H4, H5, H6	Liikunta tärkeää	Yhteistä: liikuntasuhde
H1, H2, H3, H5, H6	Ajatus kokeilla uusia lajeja	Yhteistä
Laji mielenkiintoinen/hyvä (5 mainintaa) Esikuvat/lajin asema globaalina (4 mainintaa) + kaverit	Lajivalinnan perustelut, myös yksilöllisyyttä löytyy	Yhteistä
2. polvi useita kokeiluja 1. polvi kokeilut pääasiassa yhden lajin varassa	Lajikokeilujen monipuolisuus	Eroa
2. polvi aktiivisempi 1. polvi passiivisempi	Omatoimisen liikunnan määrä	Eroa

Analyysitaulukko tutkimuskysymykseen yksi:

Pelkistetty/alkuperäinen ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
H2, H3, H4, H5, H6: Aloituksessa ei esteitä/hidasteita: lajitaidot, vertaistuki	Helppo aloitus suurimalla osalla jalkapallojoukkueessa, joka hankepohjainen & monikulttuurinen	Liikunnan aloitus, jotta voidaan saada kotoutumishyötyjä
H1: Alussa jännitti, ei enää H2: Alussa vaikea ryhmäytyä H4: Jääkiekkjoukkueessa joukkuekaverit ylimielisiä, valmennus ok.	Aloittamisen haasteellisuus	Haasteiden tasoittaminen, jotta pääsee liikuntatoimintaan
Menemistä helpottaa kaverit, hyvä vastaanotto (H1, H3, H6, H7)	Hyvä vastaanotto jalkapallojoukkueeseen, joka hankepohjainen & monikulttuurinen	Liikunnan jatkuvuus, jotta voidaan saada kotoutumishyötyjä
H1, H2: Ei ole vaikuttanut, ei ole estänyt H2: Liikunta 1 syy, miksi Suomi tuntuu kodilta	Ei vaikutusta kotoutumiseen	Liikunnan vaikutus kotoutumiseen neutraali
H3: On vaikuttanut H4, H5, H6: Hyötyä kotoutumiseen	Voi vaikuttaa kotoutumiseen/vaikuttanut	Liikunnalla mahdollisuus vaikuttaa kotoutumista edistävästi
H1, H2, H4, H5, H6: Saanut uusia kavereita ja tutustunut suomalaisiin.	Kaverisuhteet ja niiden muodostaminen	Sosiaalinen ulottuvuus, liikunnan hyöty kotoutumiselle
H1, H2, H3: Oppinut kieltä ja sanoja vuorovaikutuksessa Suomea puhuvien kanssa	Suomen kielen oppiminen aktiivisessa vuorovaikutuksessa	Sosiaalinen ulottuvuus, liikunnan hyöty kotoutumiselle
<i>Haastatteluvastauksien pituuksista sekä kielen ja sanojen ymmärtämisestä huomaa,</i>		

<i>miten tärkeä kielen merkitys kotoutumisen kannalta on. Myös valmentajan mielipide.</i>		
H1: ”Että ei saa olla myöhyässä. Ja nii. Et sä voi pois jos sä oot sairas tai muu.” H5 & H6: Samoja sääntöjä, kuin koulussa. Tukevat toisi- aan.	Kulttuuristen tapojen oppiminen sääntöjen kautta	Sosiaalinen ulottuvuus, liikun- nan hyöty kotoutumiselle
H1, H2, H3, H4, H5, H6: Saa- nut uusia kavereita ja tutustu- nut suomalaisiin + sosiaalinen yhteenkuuluvuus H3: ”Joo. Jos sä niinku osat tosi hyvi jalkapallo sitte sä saat aina baljo kavereita. ’Oii sä osaat tosi hyvi moro.’ Ja sitte aina.” → Hyvien liikun- nallisten taitojen kanssa hel- pompi saada kavereita	Kavereiden saaminen ja tutustuminen kantavä- estöön	Sosiaalinen ulottuvuus, liikun- nan hyöty kotoutumiselle
H1, H2: Ei tule läski H6: Laihtunut	Painonhallinta, laihdus, ulkonäkö	Fyysinen ulottuvuus, liikunnan hyöty kotoutumiselle (sosiaalinen hyöty)
H1, H2, H6: Hauskuus H2, H3, H6: Voitot, maalien tekeminen, juoksukilpailun voitto	Positiiviset emotiot, ilo	Psyykkinen ulottuvuus, liikun- nan hyöty kotoutumiselle
Ei passivoidu, on ajanvietettä	Joutenolon välttäminen	Psyykkinen ulottuvuus, liikun- nan hyöty kotoutumiselle
Maahanmuuttaja, joka osaa pelata jääkiekkoa	Ennakkoluulojen mur- taminen	Psyykkinen ulottuvuus, liikun- nan hyöty kotoutumiselle

H1: Kieli & valmentajan palaute H4: Liian tosissaan ottaminen	Yksittäismainintoja liikunnassa koetuista haasteista	Sosiaalinen ulottuvuus, haaste liikunnassa
H4: Loukkaantumiset H2: Taklaaminen	Epämiellyttävät tilanteet fyysisesti	Fyysinen ulottuvuus, haaste liikunnassa
H1: Molempia ryhmiä H2: Ei ole väliä, kaikki samanarvoisia H3: Monikulttuuriset joukkueet, jotta enemmän mahdollisuuksia H4: Ei ole väliä, alussa voi toimia maahanmuuttajaryhmät H5: Monikulttuuriset joukkueet, ei maahanmuuttajaleimaa H6: Monikulttuuriset joukkueet	Maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteiset ryhmät toimivat	Monikulttuuriset ryhmät muutenkin koulussa yhdessä oleville
H1, H2, H3, H5, H6: Ei ole kokenut rasismia H4: Rasismikokemus karateharjoituksissa	Rasismikokemukset harvinaisia	Edistää kotoututumista

Liite 4: Teorialähtöisen sisällönanalyysin analyysitaulukko

	Oman kulttuurin ylläpitäminen	Osallisuus ja kontakti uuteen kulttuuriin	Akkulturaatiomalli
H1/Abdi	<ul style="list-style-type: none"> - Ei tärkeää säilyttää kulttuurisia tapoja - Tärkeä puhua äidin-kieltä joskus 	<ul style="list-style-type: none"> - Omasta mielestä ei ole sopeutunut hyvin - Käy koulua - Harrastaa jalkapalloa - Ystäviä - Asunut Suomessa alle 2 v. 	Assimilaatio
H2/Fa-riad	<ul style="list-style-type: none"> - Kielen puhuminen tärkeää (uuden kielen oppimisen takia) - Käsitteellinen haaste: tapa 	<ul style="list-style-type: none"> - Suomi tuntuu kodilta - Käy koulua - Harrastaa jalkapalloa - Asunut Suomessa 3,5 v. - Ystäviä 	Integraatio
H3/Rani	<ul style="list-style-type: none"> - Äidinkielen puhuminen tärkeää (uuden kielen oppimisen takia) - Käsitteellinen haaste: tapa 	<ul style="list-style-type: none"> - Omasta mielestä sopeutunut hyvin: tärkeää koulu, liikunta ja lapsella oma paikka - Käy koulua - Harrastaa jalkapalloa - Ystäviä - Asunut Suomessa 2 v. 	Integraatio
H4/Casper	<ul style="list-style-type: none"> - Puhuu kahta kieltä - Suomalainen kulttuuri tärkeämpi - Vierailut vanhassa kotimaassaan 	<ul style="list-style-type: none"> - Sopeutuminen helppoa pienenä - Harrastaa monipuolisesti - On ammattikoulussa - Asunut Suomessa 12 v. - Ystäviä 	Assimilaatio/ integraatio
H5/Lucas	<ul style="list-style-type: none"> - Puhuu kahta kieltä - Vanhempien kotimaan kulttuuriset tavat tärkeitä: puhetapa kovalla äänellä huutaen 	<ul style="list-style-type: none"> - Harrastaa monipuolisesti - On koulussa - Ystäviä - Syntynyt Suomessa 	Integraatio
H6/Andrea	<ul style="list-style-type: none"> - Puhuu kahta kieltä - Vanhempien kotimaan kulttuuriset tavat tärkeitä: eri aikaan syöminen, eri ruuat 	<ul style="list-style-type: none"> - Harrastaa monipuolisesti - On koulussa - Ystäviä - Syntynyt Suomessa - Määrittelee itsensä toisen kulttuurin kautta, mutta Suomessa parempi asua 	Integraatio